Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL IX — 2 (161), 16 ianuarie 1965 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

CONTINUITATE

Ceea ce dă pulsul fierbinte al acestor zile, cînd, abia desprinși din tumultul anului 1964, scrutăm lucid viitorul, e sentimentul că niciodată poate, atît de intens și-n proporții de masă, nu s-a gîndit în țara noastră. Să fiu bine înțeles. Nu vreau să spun că acum pentru prima dată ne-am ridicat la verticală și-am început să gîndim, ca omulețul lui Gopo, care străbate pe bandă rulantă, în trei minute, treptele istoriei. Vreau să spun numai că întotdeauna și-n mod tragic gîndirea, elanul și vitalitatea marilor noștri oameni, începînd cu Bălcescu în politică și Traian Vuia în tehnică (simplificînd bineînțeles totul), s-a izbit de limitele timpului, de obscuritatea orînduirilor retrograde, transformîndu-se cel mult în iradieri vizionare incandescente care au ținut veșnic treaz gîndirea poporului, simțul demnității și valorii lui naționale, dar niciodată și efectiv, la originalitatea și proporțiile de față nu s-a gîndit și gîndirea poporului nu s-a transformat atît de deplin, de armonios, în politică de stat, în acțiune practică, economică, dinamică și fertilă. Niciodată în lume nu s-au auzit — și nu putea să se audă — atît de distinct sunetul nostru propriu și principiile fundamentale ale politicii noastre în problemele păcii, ale coexistenței pașnice și cooperării internaționale. Simplu vorbind, luminați de învățătura marxist-leninistă (care nu-i o dogmă, ci o călăuză în acțiune), gîndim cu propriul nostru cap și ne descurcăm fără mimetism și fetișism în problemele cele mai complicate și stringente ale contemporaneității, — intern și extern — devenind tot mai ferm, prin înțelepciunea, ponderea și politica dinamică și elastică a partidului nostru, ceea ce orice țară care a înfăptuit revoluția trebuie să devină — adică, noi înșine. Printr-un proces de revoluționare a gîndirii, zmulgîndu-ne din ipostaza moromețiană a disimulării sau cea și mai dureroasă a complexelor care sînt cu atît mai inhibitive, deschis și sincer, cu ingenuitatea unui popor tînăr sufletește ne arătăm nouă înșine, uluindu-ne citeodată, ceea ce putem, ceea ce ne poate duce capul și mîna — mîna făurarilor de la Electroputere sau a chimiștilor din Onești.

„Am străbătut țara în lung și lat" — mărturisea academicianul George Călinescu într-o tabletă din „Contemporanul", în zilele lucrărilor Marii Adunări Naționale, anticipînd apropiatele alegeri de la 7 martie ca un consimțămînt total și sincer, „fără metafore bombastice și figuri de retorică". „Am străbătut țara în lung și lat — mărturisea — am călcat adesea inopinat sau pe furiș, circumscripția mea, care e la doi pași de locul unde mă aflu, am văzut și lucruri slabe dintr-o pricină ori alta, dar m-am bucurat că oamenii vor să învețe, întreabă și pun întrebări de mare bun simț".

Fiecare din noi, de la meteorologii de pe vîrful „Omul" (cota 2 507 m.) pînă la tinerii muncitori, ingineri și tehnicieni de pe șantierul viitorului nod hidro-energetic de la Porțile de Fier, cărora revista „Luceafărul" le-a urat în numărul său de anul nou „din tot sufletul un an fericit, sănătate și succese în muncă" am trăit și trăim tot mai acut, cu mîndrie și patos socialist, sentimentul demnității și responsabilității noastre în lumea contemporană, sentimentul că alături de toți comuniștii din lume răspundem și luptăm cu însuflețire pentru fericirea și demnitatea umană. Prin ce-am făcut și ne propunem să facem am dovedit și dovedim zilnic, concret, prin munca fiecăruia dintre noi, justețea și atașamentul nostru deschis față de conducerea partidului, față de noi înșine, pentru că în gîndurile cele mai intime și cele mai publice deopotrivă, partidul ne exprimă cu fidelitate, el, chibzuința și gîndirea lui nefiind altele decît gîndurile și simțămintele noastre, într-un cuvînt, noi înșine. Poate par încurcat, dar știu că dincolo de gramatică, dincolo de țesuirea cuvintelor în frază, vîrful de ac al emoției țintește mult mai departe și ceea ce este cu neputință de cuprins într-un articol se discută zilnic și se dezbate în ample dialoguri, dări de seamă și sinteze pe tot cuprinsul țării. E, de fapt, sentimentul major pe care l-am avut fiecare, urmărind lucrările Marii Adunări Naționale, bilanț al muncii și perspectivelor imediate, încununare firească a unui drum consecvent, continuu, trasat cu siguranță și fermitate de Partidul nostru. Darea de seamă, prezentată de tovarășul Ion Gheorghe Maurer, însumează concret, în toată amploarea și poezia cifrelor, sinteza

AL. IVAN GHILIA

(Continuare în pagina a 11-a)

„CÎRMA VASULUI" — Fotografia: ION MICLEA

AL. ANDRIȚOIU

Timp

N-avem doar ani sau anotimpuri doar,
ci timpul comunist cu sensuri pline,
toți sîntem început de ianuar
și toi de Mai, în suple serpentine
precum un drum ce năzuie spre munți
din luncile copilăriei noastre,
spre piscul strict al anilor cărunți
la altitudini sincere și aspre.

De jos în sus noi măsurăm mereu
neostoitul timp al cugetării
care întinde brațe de curcubeu
între destinul omului și-al țării.
E orice trecere, prin timp, un prag,
Sînt anii stîlpi, ce se ridică-n zare —
În fruntea fiecărui stîlp un steag
Vestește slava lumii muncitoare.

Oriunde ochiul liniștit mi-l plimb
Și văd mișcare, cîntec și creații,
Se face totul timp, nimic de timp,
E-un timp bogat, imens vibrînd prin spații.
Poet, tovarăș, om și visător,
Și rîvnitor, prin timp, al înălțimei,
Eu sîngele mi-l dărui tuturor
Transfuzie prin stațiile rimei.

Elogiul

PUBLICISTICII

Exercițiul publicistic mai este privit de unii cu subînțelese nuanțe pejorative sau cu aprobări de circumstanță. În critică, cel puțin, elementele publicistice sînt echivalate mai totdeauna cu cele aliterare, „viziunea gazetărească" ajungînd citeodată să ia asupră-și toate cusururile posibile: schematism, insuficiențe de elaborare artistică, idilism, descriptivism etc. (Iar dacă se admite existența unor calități publicistice, aceasta se face egal, fără un sens valoric ca și cum s-ar constata că unii oameni sînt bruneți și alții blonzi). Departe de mine intenția de a pleda pentru încălcarea sacrosanctelor legi ale diverselor genuri literare, însă trebuie să se recunoască măcar, ca în cazul limbilor lui Esop, că publicistica poate fi nu numai lucrul cel mai rău, dar și cel mai bun.

Înțeleg prin publicistică atitudinea etică și politică activă, interesul treaz pentru manifestările semnificative și generoase ale vieții, pasiunea, chiar voluptatea, în trăirea evenimentelor care dau culoarea istoriei, acea noblețe a unei misiuni militante declarate, mîndria de martor și participant la marile eforturi ale poporului, la tot ceea ce înseamnă prefacere înnoitoare, jaloane în drumul către viitor. Consider publicistice scrierile istorice ale lui Nicolae Bălcescu, „Scrisorile" lui Mihai Eminescu, considerațiile lingvistice ale lui B. P. Hasdeu, „biletele" și „tabletele" lui Tudor Arghezi, articolele literare ale lui Camil Petrescu, reportajele lui Geo Bogza.

Publicistica este apanajul spiritelor tinere, indiferent de virstă. Căci spiritele tinere manifestă intransigență — publicistica reprezintă totdeauna un act de credință —, spiritele tinere iubesc, sînt logodite cu timpul lor — în vreme ce atemporalitatea are drept corolar atrofierea sentimentelor sociale, placiditatea, cenușiul lumii sufletești, blazarea. Recitesc de fiecare dată cu plăcere articolul lui Camil Petrescu „Polemici" care, înfierînd „spiritele leșinate, parazitare", temătoare de luptă, de „spovedaniile publice" curajoase și generoase, emite, între altele, această observație adevărată, cu adresă la condițiile literare din anul 1924: „Căci trebuie să mai risipim încă o iluzie. Nu au ecou în public epocile de parazitism literar. Cele de luptă singure sînt urmărite cu interes. Și dacă scriitorii de azi, mai ales cei tineri, sînt atît de puțin urmăriți de publicul cel mare, e tocmai fiindcă acesta știe să-și explice just liniștea lor: tihnă de castrați".

Cei care se îndeletnicesc cu studiul istoriei literaturii știu, pe baza unor exemple la îndemîna oricui, că publicistica a înflorit și a căpătat timbrul de distincție în perioadele de mare efort social, cînd istoria țării a trecut prin momente de răscruce, cînd masele populare au fost chemate să înfăptuiască sarcini de o excepțională importanță. Bătăliile de clasă ale proletariatului, conduse de Partidul Comunist din România, în pericada interbelică, însuflețind lupta intelectualității împotriva variatelor mistificări ideologice, revolta împotriva crimelor regimului burghezo-moșieresc, încrederea într-un apropiat viitor justițiar, au înălțat totodată prestigiul activității publicistice, i-au conferit acea patină nobilă caracteristică actului de credință revoluționar.

AL. OPREA

(Continuare în pagina a 3-a)

DESPRE

ROMAN

SI PROBLEMELE
SALE ACTUALE

CU

italo calvino

— Ce înțelegeți prin roman?

— Mulți înțeleg prin roman opera literară cu același nume, așa cum ea s-a afirmat în secolul XIX. Dar romanul din acest veac a avut o dezvoltare atît de deplină, varietă și substanțială, încît ceea ce a realizat, e suficient pentru numeroase secole. Nu-i vine nimănui în minte să-i mai adauge ceva. Cel care ar mai voi să scrie romane de tipul secolului XIX ar dezavantaja un tip de operă literară pe care pretinde că o iubește și o stimează.

— Atunci cum vedeți romanul actual?

— Marele roman a înflorit într-o epocă de sisteme filozofice care încercau să îmbrățișeze întregul univers, într-o epocă de concepții totale asupra lumii. Astăzi mi se pare că filozofia tinde — aproape în toate curentele — să izoleze problemele, să lucreze pe bază de ipoteze, să-și pună obiective precise și limitate. Acestui fapt îi corespunde un gen de povestire diversă, deobicei cu un singur personaj central, reprezentînd o situație-limită. Faptul are loc la scriitori dintre cei mai „ideologici", cum sînt Sartre și Camus.

— Vi se par suficiente aceste observații?

— Un alt mod de a defini romanul este acela de a-l lega de apariția cărții ca marfă, de literatura comercială sau, cum se spune la noi acum, de industria culturală. În adevăr, primele romane care se definesc ca atare, cele ale lui Defoe, au apărut fără numele autorului, cu scopul de a răspunde gustului popular, avid de povestiri „adevărate", cu personaje aventuroase. Această origine a romanului o socotesc, în ce mă privește, foarte nobilă. Nu mă număr printre cei care sînt de părere că inteligența umană este pe punctul de a dispare, ucisă de televiziune. „Industria culturală" a existat totdeauna, cu pericolele ei de coborîre generală a nivelului inteligenței, dar din ea s-a născut totdeauna ceva nou și pozitiv. Aș spune că nu există un teren mai bun pentru nașterea adevăratelor valori ca cel asupra căruia greveză exigențele practice, cerințele pieții, ale producției de consum. Din astfel de necesități s-au ivit tragediile lui Shakespeare, foiletoanele lui Dostoievski, filmele comice ale lui Charlie Chaplin. Procesul de sublimare de la romanul, ca produs mercantil, la romanul ca sistem de valori poetice, s-a petrecut pe o scară amplă și în mai multe faze, timp de două secole. Nu pare că astăzi acest lucru să se mai poată repeta. N-a avut loc niciodecum o renaștere a romanului pe calea narațiunilor polițiste sau a celor de știință fantastică.

— Mai există vreo perspectivă de definire a romanului?

— O definiție mai lăuntrică faptului literar este aceea a romanului ca narațiune ce te înlănțuie, ca tehnică de a pune stăpînire pe atenția cititorului spre a-l face să

(Continuare în pagina a 11-a)

și

d. r. popescu

Ce este romanul? Care sînt problemele lui? Nu prea pot da un răspuns precis. Totuși îmi voi pune cîteva întrebări, fără pretenția de a le da neapărat un răspuns clar. Sau neapărat inedit. Și fără să cred că am neapărat dreptate. Îmi pun aceste întrebări și în calitate de cititor. Poate în primul rînd. Deci, prima: Romanul țărănesc e mort? Sau va muri? Nu cred. Dar se află oricum într-un mare impas. Pe plan mondial, privind lucrurile. Pe cine mai interesează problemele strict țărănești? Dacă apare la noi pe piață un roman clasic sau actual, foarte bun, privind situația țăranilor din cutare țară, cîți îl citesc? Și eu îl citesc înaintea altor romane, și ele bune, tratînd un alt mediu? Cred că romanul, ca problematică, trebuie să aibă o contingență permanentă cu cititorul. (Să trăiască într-un fel de simbioză). Să intereseze. (Altfel îl citesc ca pe o carte obligatorie pentru anul I de facultate, ori ca specialist, pentru a mă pune la curent cu tot ce e nou în librării).

La ora actuală muncitorii și intelectualii duc pe umeri problemele secolului, ideile epocii noastre. Ei duc lupta pe toate planurile. De-aceea mi se pare că balanța, în roman, se înclinează spre ei categoric. Noi sîntem o țară tînără sub multe aspecte. Majoritatea scriitorilor vin, și-o să mai vină, din mediul rural. E normal ca experiența lor să fie fructificată în cărți. Dar apoi? De la o vreme? Trăiesc în alt mediu. Și se ivesc probleme poate mai complexe — nu atît de specifice ca în mediul țărănesc, poate mai universale, (puteți să citiți și în ghilimele ultimul cuvînt) și mă întreb: vor rămîne surzi la ele? Nu cred. Apoi cititorii sînt în general din mediul urban. Și pe țărani îi interesează problemele orașului. Să ne gîndim în primul rînd la fluxul continuu de cadre din mediul rural spre șantiere, combinate, uzine. E o lege firească, istorică. N-o să ne înfoarcem, hotărît, în peșteri.

Dar noi, scriitorii, cei care am scris despre sat (și-o să mai scriem) sîntem „profilați" cam numai spre sat. Acolo ne simțim în „elementul nostru natural". N-o să devenim anacronici? Scriind, chiar bine, despre niște probleme care poate n-o să mai intereseze chiar atît de mult?

Timpul își vede de drum, restructurează din temelii chiar satul. Și dacă eu mai scriu la ora actuală despre țărănii din 1948, despre secetă și primari, cititorul nu mă mai ia în serios. Apărînd în 1965 zece cărți pe piață, să zicem, despre 1948, nouă din ele nu vor fi citite. Cititorul nu se mai regăsește în ele. O va citi pe a zecea însă cu mare plăcere, dacă va fi foarte bună. Văd că m-am îndepărtat de ce voiam să spun și mi s-ar putea răs-

(Continuare în pagina a 11-a)

CRONICA LITERARĂ
LITERATURA ROMÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX
D. MICU

Dessen de SILVAN

Aplicarea nuanțată, fermă și consecventă a învățăturii marxist-leniniste în cercetarea istoriei literare a dus la realizări fructuoase, concretizate în ediții științifice, în monografii și studii de sinteză de o deosebită importanță. După o perioadă în care cercetătorii noștri au defrișat mai mult terenul plin de hățișuri al istoriei literare decît l-au interpretat, după o fază de documentare atentă, la surse, s-au alcătuit ediții științifice, uneori monumentale, cu un bogat aparat critic, s-au realizat studii despre scriitorii cu o personalitate contradictorie, s-au întreprins dezbateri teoretice privitoare la diversele mișcări literare, la revistele principale, la curentele literare de la noi. Acest proces larg și complicat de valorificare a moștenirii literare s-a putut desfășura în bune condițiuni numai atunci cînd cercetarea s-a călăuzit ferm, neabătut, după principiile filozofiei marxist-leniniste. Altfel ea a plătit tribut fie sociologismului vulgar, fie factologismului, fie subiectivismului, ajungînd la rezultate ineficace, care n-au putut întrunită exigența timpului și a cerințelor științifice. Sub îndrumarea atentă a partidului au continuat o vie activitate de cercetare personalități marcante ale culturii noastre, precum Tudor Vianu, G. Călinescu, Perpessicius, Al. Dima, Șerban Cioculescu, C. Ciopraga, G. Ivașcu, G. C. Nicolescu, C. Chițimia, G. Papadima, I. Pervain, Al. Piru, Silvian Iosifescu, și s-a format, în ultimii douăzeci de ani, un contingent de cercetători pasionați și pricepuți care au dat culturii noastre noi lucrări fundamentale: Mircea Zaciu, Ov. S. Crohmălniceanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Val. Răpeanu, Al. Oprea, D. Păcurariu, A. Martin, Matei Călinescu, T. Virgolici, E. Simion, M. Gafița, Dan Hăulică, Paul Cornea, Paul Georgescu, George Munteanu, M. Bucur, Al. Săndulescu, Ion Roman, P. Marcea. Între aceștia și încă alții se numără, la loc de frunte, Dumitru Micu, autor a numeroase studii ample și prefețe bine orientate, temeinic documentate, scrise cu talent.

Nu de mult el a făcut să apară un curs universitar și o lucrare pentru publicul larg, de o remarcabilă valoare, ambele consacrate **Literaturii române la începutul secolului XX**.

De fapt, lucrarea apărută la E.P.L. e o versiune dezvoltată a unei părți din cursul publicat recent la Editura didactică și pedagogică. Cărțile acestea ale lui D. Micu, mai cu seamă cursul de **Istoria literaturii române** vol. I. (1900—1918) împlinesc, alături de solida cercetare a lui Ov. S. Crohmălniceanu, dedicată anilor 1920—1944, o imagine științifică a unei epoci literare dintre cele mai interesante și dificile prin multitudinea orientărilor ideologico-estetice, prin numărul mare de scriitori reprezentativi, cu o activitate profund contradictorie. În cartea sa, **Literatura română la începutul secolului al XX-lea**, D. Micu folosește un procedeu ingenios, foarte adecvat obiectului cercetat, în sensul că ține seama de caracterul concret istoric al dezvoltării literaturii, pornind de la studierea publicațiilor în paginile cărora s-a fundat doctrina estetică a diverselor curente și mișcări literare, s-au afirmat personalitățile artistice reprezentative pentru orientarea respectivă. Dacă felul acesta de a studia istoria literară nu e cu exclusivitate nou, e nouă și profund originală viziunea de ansamblu asupra perioadei cercetate, sînt noi concluziile la care ajunge D. Micu. Cercetarea pe reviste a trăirii literare, mai ales din această perioadă, prezintă numeroase avantaje. Ea zăbovește să ne transmită sentimentul viu al literaturii, oarecum din interiorul momentului istoric respectiv: în funcție de intimele ei determinări sociale reușește să refacă atmosfera vremii, să sugereze mobilul simpatiilor și antipatiilor literare, să explice mai judicios lupta de opinii, orientările estetice diferite, contradicțiile ideologice, gustul publicului, raportul dintre tradiție și inovație, căci acum se pune cel mai acut această problemă, coexistînd semănătorismul conservator cu simbolismul inovator.

Apariția la 1 februarie 1905 a revistei bănățene **Viața nouă** înscrie o reacție antiprovincialistă puternică. Pretenții ei mărturisite nu sînt deloc de neglijat: ea se arătă decisă să pună capăt „provincialismului, semidoctismului, diletantismului, să deruteze cu pe „o aberațiune", mistificatoare sistematică, în bloc, a vechilor influențe străine. Și a luat atitudine în repetate rînduri față de publicațiile acelor generații de **Sămănătorul**, amenințînd (spre deosebire de predecesorii săi, de altfel, buchetari, eleganți și plăcuți) că nu va fi nici ea „o revistă de paradă", ci o publicație militantă, care va fi alături de Ovid Densușianu și a revistei sale cînd va întîmpina rezistența de înțelegere la un atît de arhaic, cu totul străin, rînd profesional, împotriva semănătoriștilor care încercau să restrîngă arbitrar sugestiile artistice umane la folosul unui Dendrinos, cerea autorului să fie refăcut în literatură și artă cu cuvinte și atmosfera lui, încercînd să înțeleagă și semănătorismul literaturii, din neînțelegere fără rezultate strălucitoare în reacția lui împotriva lui de grupările semănătoriste. Ovid Densușianu greșea însă și el vădind în totalmul său pentru specificul național o prețuire de nevoie artistică. Iată-ne astăzi în poziția să privim lucrurile cu mai multă detașare și luciditate, să ne bucurăm de ceea ce a fost bun în ambele tendințe, să înțelegem și să prețuim și ceea ce a fost limitat în ele

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ

P *Poeți* CONTEMPORANĂ *și prozatori*

ION PAS

Profilul scriitorului Ion Pas a început nu numai să se întrevadă, dar să se și statornicească, în liniile sale esențiale, încă din anii debutului. Pentru că, spre deosebire de alți confrați ai caror începuturi — privite din perspectiva timpului — sînt pur și simplu derutante și nu mai prezintă interes pentru istoricul literar decît prin contrastul cu opera de maturitate, paginile de tinerețe ale lui Ion Pas au pentru noi valoarea unei uverturi în care aflăm toate atitudinile morale și trăsăturile artistice ale scrisului său.

De sigur că în cei peste cincizeci de ani de activitate literară (născut la 6 octombrie 1895, Ion Pas tipărește primul său volum intitulat: „Din lumea celor obidiți" în anul 1912), cărțile sale aveau să contureze aceste trăsături, să le sedimenteze și să le cristalizeze. Exigent cu sine, Ion Pas a avut în tot acest timp o atitudine extrem de severă față de scrisul său, și-a refăcut de la o ediție la alta cărțile, retopindu-le, a renunțat la fragmente întregi. A scris mult și mai ales în anii tinereții și ai maturității, în presa cotidiană. Ion Pas se remarca drept una din prezențele cele mai statornice și mai interesante. A abordat domeniile cele mai diferite ale publicisticii, de aceea astăzi nu numai istoria pamfletului românesc înregistrează contribuțiile lui, ci și diferite sectoare de cercetare a trecutului vieții noastre spirituale.

Am spune că personalitatea artistică a lui Ion Pas constituie rezultanta osmozei dintre două noțiuni contrarii: lirismul și atitudinea pamfletară. Într-adevăr, sub aparența calmă a firii sale, Ion Pas este un temperament dinamic, tumultuos, un scriitor care, în trecut, a minuit condeiul cu conștiința unor acute îndatoriri sociale. Scrisul protestatar românesc dintre cele două războaie mondiale a numărat drept una dintre conștințele cele mai lucide și mai pătrunse de îndatoririle cetățenești ale acestei profesii pe Ion Pas. De aceea, din articolele sale, fie că sînt comentarii asupra unor fapte cotidiene sau meditații privind rolul și locul artei în societate, cititorul de astăzi refface o imagine exactă a vremii. Aceeași năzuință a avut-o Ion Pas și pe tărîmul beletristicii, unde intervine bineînțeles planul ficțiunii și o viziune artistică inedită, personală.

Romanele și nuvelele sale pînă la cele două ample construcții epice „Lanțuri" și „Zilele vieții tale" sînt documente de viață în măsura în care ele pornesc de la datele realității, de la înfățișarea unor întîmplări tipice ale vremii. Ion Pas are un acut simț al dramelor omenești. Este una din trăsăturile scrisului său ce trebuie reținută. Pentru că sinteza aceasta dintre publicistică și literatură Ion Pas o realizează cu succes, într-o formulă originală, străbătută fiind de o undă lirică de asemenea proprie. Nu este însă un sentimental deoarece ironistul și pamfletarul veghează și cenzurează cu strictețe efuziunile care l-ar fi putut duce pe tărîmul unui lirism dulceag.

Ca și Vasile Demetrius, Ion Călugăru, George Mihail-Zamfirescu, Felix Aderca, I. Peltz, Ion Pas și-a îndreptat încă de la început atenția spre „lumea celor necăjiți", spre lumea cartierelor muncitorești de la periferie. Cine urmărește procesul de înglobare a orașului sau mai bine zis a mediilor periferice în literatura noastră, realizat prin scriitorii amintiți mai sus, reține ca o contribuție esențială romanele lui Ion Pas.

Pentru că proza lui Ion Pas nu a fost grevată de tentațiile pitorescului, ale elementului anecdotic, neesențial, ale semănătorismului urban. Și în „Lanțuri", și în „Zilele vieții tale", dar și în romanele dinainte de 23 August 1944, Ion Pas aducea culoarea specifică, elementele care evocau o lume în elementele ei definitorii și particulare. De aceea, printre scriitorii care ne-au dat de-a lungul anilor pagini despre București, cele datorate lui Ion Pas poartă nu numai amprenta autenticității, ci și a farmecului cu totul inedit al istoriei acestui oraș, al străzilor și cartierelor, al obiceiurilor locuitorilor. Cele două ample cronici artistice, volumul memorialistic „Carte despre vremuri multe", ca și romanele și nuvelele din trecut, aduc o undă de poezie a unui om îndrăgostit de peisajul acestui oraș, de ceea ce a avut el caracteristic și inimitabil. Talentul de evocator al lui Ion Pas ajuns la maturitate în cele trei cărți este indiscutabil și din amplele sale romane se pot desprinde pagini care prin sobrietatea redării atmosferei ne duc cu gîndul la pînzele lui Jean Steriadi și Marius Bunescu.

Ion Pas n-a rămas însă la relatarea pitorească, ci a fost atras cu precădere de reliefarea dramei pe care o trăiau în aceste cartiere oamenii simpli, oamenii modești. Este un prozator al „durerilor înăbușite" orășenești, al tragediilor care se consumă în tăcere, al marilor combustii nespectaculoase. Perpessicius a vorbit într-un amplu și judicios comentariu asupra romanului „Lanțuri" despre caracterul reflexiv al temperamentului lui Ion Pas. Și într-adevăr autorul „Lanțurilor" este și un moralist — fapt evident mai ales în articolele sale, dar și în „Cartea despre vremuri multe". Această atitudine, ca și apropierea de mișcarea muncitorească încă de la începuturile activității sale, l-au făcut să caute și cauzele acelor tragedii observate în viața zilnică, să le zugrăvească nu numai dintr-o perspectivă de compasiune, dar și de profundă participare. Chiar de la începuturile activității sale beletristice, Ion Pas a fost conștient că periferia nu-i domeniul unor întîmplări senzaționale și pitorești, ci locul unor mari și profunde zbuciumări umane. În romanele de început, ele erau schițate, fără a se explica toate determinările psihologice. „Lanțuri" și „Zilele vieții tale" aveau să integreze toate aceste observații într-un sistem mai larg de explicații sociale și sufletești. Ceea ce în cărțile precedente avea valoarea instantaneului observat, „pe viu", a documentului de viață, acum ni se prezintă integrat într-o amplă frescă socială. „Lanțuri" și „Zilele vieții tale" rămîn în perspectiva dezvoltării literaturii române actuale două romane-frescă în adevăratul înțeles al cuvîntului, construcții epice influențate de Roger Martin du Gard, Jules Romains sau Romain Rolland, romane în care ficțiunea se împletește cu datele realității, cu personaje și fapte istorice. Dacă aș vrea să definesc caracterul particular al acestor două cărți ar trebui să mă gîndesc la acea facultate deosebită a scriitorului de a reliefa „poezia marilor grupuri umane". Expresia am împrumutat-o dintr-un text a lui Andre Maurois relativ la ciclul lui Jules Romains. Ion Pas și-a construit aceste cărți urmărind simultan planuri diferite, fiecare aducînd o altă lume. Liniile narațiunii nu sînt paralele, ci se întretaie adesea, se întrepătrund și se explică.

În „Lanțuri", tonul pamfletar este preponderent, în „Zilele vieții tale" nota lirică se reliefează în primul rînd. Acestea sînt trăsăturile fundamentale ale celor două cărți, dar în funcție de natura episoadelor, de structura lor, autorul află modalități artistice deosebite.

„Cartea despre vremuri multe" este volumul unui memorialist și al unui militant, al unui om care înfățișează cititorilor nu numai anii săi de ucenicie, ci și împrejurările sociale și umane ale vremii, portrete caracteristice. Este cartea unui om care a căutat necontenit să afle prețul existenței, să-i descifreze sensurile, care s-a întrebat cu stăruință asupra datoriilor care îi revin artistului. El înfățișează astăzi roadele anilor, rezultatele observațiilor sale asupra vieții, generațiilor tinere, cu conștiința unei adînci răspunderi sociale. Judecățile asupra artiștilor timpului unesc deopotrivă darurile scriitorului psiholog și ale unui om de cultură care în tot ce a așternut pe hîrtie a vădit gust și pondere. Istoricul literar reține din cartea lui Ion Pas nenumărate sugestii, iar cititorul o parcurge nu numai cu o nedesmințită curiozitate, dar și cu sentimentul că prin ea află fapte și date despre scriitori și oameni de artă, despre atmosfera culturală și socială a secolului nostru. Sînt calități care situează cartea lui Ion Pas în prima linie a literaturii memorialistice românești.

Am căutat în acest sumar profil să aflăm cîteva elemente definitorii, cîteva coordonate specifice ale unei activități multilaterale, diverse, desfășurată timp de peste cinci decenii. Opera lui Ion Pas cuprinde titluri care marchează momente în evoluția prozei actuale. Scriitor multilateral, om de cultură vastă și aleasă, activist neobosit pe tărîm obștesc, reprezentant al țării noastre în foruri și întîlniri internaționale, Ion Pas reprezintă o personalitate și o prezență de prestigiu a literaturii și culturii române actuale.

VALERIU RĂPEANU

SCRIERI:

Zilele vieții tale, roman, ediția IV, două volume 1957; **Lanțuri**, roman, ediția IV două volume 1961; **Trecut întunecat**, schițe și povestiri 1958; **Va veni o zi**, nuvele, 1954; **Așa a fost odată**, povestiri ediția II, 1961; **Carte despre oameni, locuri, întîmplări**, note de drum 1962; **Întîmplări cu Hălrescu**, ediția III, 1962; **Carte despre vremuri multe**, 1963.

SCRIERI DESPRE (selectiv):

Despre **Va veni o zi**: Dan Hăulică, Iașul literar, 3 1954;

Despre **Lanțuri**: Perpessicius în **Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor**, p. 402—409; Ov. S. Crohmălniceanu, **Contemporanul**, 2 II 1951; Silvian Iosifescu, **Gazeta literară**, 26 XII 1954; Valeriu Răpeanu, **Gazeta literară**, 15 IV 1961; D. Micu, **Viața românească**, nr. 8 1956;

Despre **Zilele vieții tale**: Valeriu Răpeanu, **Gazeta literară**, 11 august 1955; D. Micu **Scînteia**, 22 III 1958;

Despre **Carte despre vremuri multe**: G. Călinescu **Contemporanul**, 1963; Valeriu Răpeanu, **Scînteia**, 21 X 1963; Ion Horea **Luceafărul**, 1 1964.

I. PELTZ

I. Peltz (n. 1889 în București) debutează în 1913 la „Îndrumarea". În anii 1918—1919 este redactor la „Literatorul" lui Macedonski. După o serie de volume care fixau cîmpul de investigație al scriitorului în formație apariția succesivă, în 1933 și 1934, a două romane de maturitate (**Calea Văcărești** și **Foc în hanul cu tei**) îl consacră ca pe un prozator original și reprezentativ pentru tendința, care-și făcea drum în literatura noastră dintre cele două războaie, de a explora realitățile vieții de mizerie și suferință din cartierele mărginașe ale Capitalei.

Din bogata activitate desfășurată de I. Peltz înainte de 23 August 1944, s-au impus și au rămas romanele **Calea Văcărești** și **Foc în hanul cu tei**, în care, pe fundalul vieții de toate zilele a sărăcimii evreești, zugrăvită cu pasta unui colorist capabil să prindă în treacăt pitorescul și „specificul", se desfășoară de fapt dramele omului sărac al mahalalei României burgheze, căruia o orînduire necruțătoare nu-i cruța visurile sau aspirațiile.

Scriind despre o lume în mijlocul căreia se născuse și al cărei purtător de cuvînt s-a făcut, printr-o evidentă consecvență tematică, I. Peltz nu a rămas un rapsod al ghettoului sau un colecționar de pitoresc etnografic.

Tipurile, **etnic** deosebite, sînt **social** și **uman** identice, modelate de aceleași legi necruțătoare. Și dacă în Ficu descoperim clasicul „înfrînt" al literaturii noastre, pe chipurile desumanizate ale bogătașilor, ale proprietarului „Hanului cu tei" de exemplu, lipsit de orice milă pentru conaționali, se desprind trăsăturile, la fel de clasice, ale ciocoiului autohton. Fără să urmărească a demonstra această realitate, intuiția artistului, ajutată de un ochi care nu șovăie decît foarte rar a scormoni realitatea pînă în străfunduri, chiar pînă la zonele ei insalubre, această intuiție a știut să surprindă fenomenul și să-l înfățișeze în formele artei. I. Peltz ne-a dat astfel cea mai veridică și mai lucidă, lipsită de menajamente, dintre viziunile literare ale unei lumi asupra căreia simplificări grosolane voiau să proiecteze, în chiar acel moment, o perdea de venin și ură. Valoarea documentară a operei, susținută de valoarea ei artistică, este incontestabilă, și romanele citate și-au cîștigat un loc trainic în literatura noastră.

Tocmai acest mesaj latent, umbrit în creația sa dinainte de 23 August de un pesimism ce părea iremediabil (rezultat din absența unei perspective științifice asupra fenomenelor relevate) s-a impus pe primul plan în cele mai valoroase scrieri de după 23 August. Dacă, înainte, acuitatea critică era dublată de o infinită tristețe, izvorîtă din convingerea neputinței de a stăvili legile acestei lumi unde tot ce e curat și frumos piere inevitabil, acum scriitorul, aplecîndu-se asupra trecutului cu experiența hotărîtoare a prăbușirii lumii care ucidea eroii îndrăgiți, dă faptelor relatate o altă finalitate și o altă tonalitate.

Vastul roman **Max și lumea lui** este prima operă unde transformările profunde pe care revoluția le-a determinat în scrisul lui I. Peltz se manifestă din plin. Tipul, prezentat cu aparențe atrăgătoare pînă la un punct, cu grațiile unui tigru ieșit la vînătoare, este în realitate un monstru pe care autorul îl urmărește pas cu pas, demontîndu-i mașinăria psihică (fiindcă „suflet" nu are) și urmărindu-l în acțiune prin jungla socială în care se mișcă. Și el este un sfărîmător de destine umile, anonime, dar acestea nu mai apar în roman, fiindcă, schițînd cariera unui magnat al industriei, mult mai feroce decît proprietarul Hanului cu tei, autorul vrea să arate de data aceasta că în fața lui nu va mai sta visătorul, neputinciosul Ioină, victimă predestinată, ci o forță uriașă în stare să frîngă aparența atotputernicie a lumii de cosmar în care se zbateau — biete musculițe în plasă de păianjen — eroii săi de odinioară. Pînă la un punct **Max și lumea lui** este o replică la **Foc în Hanul cu tei**, inferioară poate artisticește, dar vizibilă prin tipul de „rechin" al societății capitaliste, creat cu o mare intuiție a genului (modelul real, cu același prenume, se bănuiește). Tot o replică, în perspectivă nouă, de data aceasta la **Calea Văcărești**, pare a fi și nuvela **Anii cei frumoși**, una din cele mai impresionante creații ale scriitorului, într-o expunere concentrată, care reține numai esențialul și dovedește o artă ajunsă la plină maturitate. Reîntîlnim aceeași dramă a evreimii sărace, aceeași faună de exploatatori conaționali de toate spețele, de la mărunțul cămătar tradițional la elegantul, modernul medic „cu clientelă în lumea bună" sau ipocritul negustor care fraternizează demagogic cu modestul ceaus al sinagogii dar îi exploatează sălbatec copilul și privește indiferent cum îi moare nevasta. Copilul Isac nu mai este însă un Ficu în devenire și bănuim că el va urma pe alt drum al luptei, ignorată de eroii anteriori ai cărților lui I. Peltz. Nuvela vădește înțelegerea profundă a fenomenelor în fața cărora odinioară autorul reacționa printr-un pesimism copleșitor, a cărui amărăciune se transmitea cititorului. (Este remarcabil modul în care evită — cu mici excepții — schematismul, păstrînd toată autenticitatea și tot pitorescul lumii cu a cărei zugrăvire ne-a obișnuit). Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că autorul a renunțat, în literatura sa din ultimii ani, și la accentele naturaliste care stăruiau în scrierile anterioare. Este evident că revoluția și-a pus amprenta adîncă pe opera lui I. Peltz și că cele mai bune din creațiile sale de după 23 August se înscriu între succesele literaturii noastre noi. Dar ele se hrănesc încă din realitățile trecutului, deși privite într-o altă perspectivă, și sîntem în drept a aștepta de la dînsul o carte despre epoca noastră, despre realitatea nouă, prin care să se manifeste în modul cel mai pregnant participarea la construirea acelei lumi care a răzbunat destinele înfrînților literaturii sale din trecut.

DAN ZAMFIRESCU

SCRIERI APĂRUTE DUPĂ 23 AUGUST: Israel însingerat, 1946; Vadul fetelor, 1949; Max și lumea lui, 1957; Inimi zbuciumate, 1962; Cum i-am cunoscut, 1964.

REEDITĂRI: Calea Văcărești, 1957; 1962; Foc în hanul cu tei, 1962.

SCRIERI DESPRE: Esențiale, pentru reconsiderarea activității scriitorului dinainte de 23 August sînt prefețele lui V. Răpeanu la **Foc în hanul cu tei** și **Calea Văcărești**.

Despre reeditări și scrierile apărute după această dată a se vedea: V. Savin, în „Flacăra" 12 1957; M. Pădureanu, în „Iașul literar" nr. 1 1958; Mihai Botez în „Gazeta literară" nr. 36 1962; Virgil Ardeleanu, în „Tribuna" nr. 29 1961; Perpessicius, în „Luceafărul" nr. 4, 1958; I. Mărginean în „Steagul Roșu" din 21 I. 1938; Marin Sorescu în „Gazeta literară" nr. 13/1962; H. Zalis în „Viața Românească" nr. 11/1962 etc.

FABULA „MORALEI"

Și gazela, domnișoara,
Se plimba prin jungla seara.
Întîlnește un leu. — „Duduie
Ce pantofi și ce mai cuie.
Sînt dezabuzat și trist
Mergem să te fac un twist?"

Îi răspunse atunci gazela
Împingîndu-l cu umbrela
Și roșindu-se sub fard:
— „Vrei să-l chem pe leopard?
Dumneata te poți în junglă
Parcă-ai fi pe bulevard"

Are Chira socoteală:
Ce fac cei de la

„MORALĂ?"

FABULA MODESTIEI

„Dragul meu, îngăduie-mi să-ți dau o povață:
Știi care e filozofia în viață?
Să-ți măsori cuminte întinderea pasului
Să-ți cunoști, cu alte cuvinte
Lungul nasului".

Ați fi bănuit
Cine a rostit
Acest axiom savant?
Un elefant.

Iar istoria mi se pare
atît de fenomenală
că renunț la

MORALĂ.

PATRU FABULE DE AUREL BARANGA

FABULA DEMNITĂȚII

Un bou, exasperat
Să tot fie evocat
Ca invectivă și insultă
(într-o formă trivială sau cultă)
Ieși din coșar și scoase un muget.
Apoi împăcat în propriul său cuget
Încredințat c-a făcut tot ce trebuia să facă,
Se întoarse în staul la iesle și la vacă.
Microfabula infinitezimală
Poartă în sine o micro-

MORALĂ

Pe care o însemn aicea solemn:
Cînd știi că ești bou, nu-ncerca să fii demn.

ERRATA FABULEI
sau
FABULA ERRATEI

„Fabula Morală" aici publicată
Cere o errată și un comentar:
E originală dar' și prelucrată
După o simplă strofă de
TRISTAN BERNARD

Fiindcă e-o

MORALĂ

Chiar și în ERRATĂ:
Ia de unde poți
Dar măcar arată!

ELOGIUL PUBLICISTICII

(Urmare din pagina 1-a)

...Am notat aceste gînduri, constatînd faptul paradoxal că tocmai în anii noștri, anotimpul faptelor creatoare, de o originalitate fără precedent, al marilor realizări care proiectează patria socialistă pe o coordonată istorică intuită doar în trecut de cei mai inspirați gînditori români, scriitorii tineri receptează încă prea puțin prezentul printr-o formă directă, nemijlocită, cum este cea a publicisticii. Este drept, ar însemna să nu spunem adevărul, dacă n-am observa că presa noastră cuprinde numeroase prezențe publicistice între care strălucesc, într-o perpetuă tinerețe, cele ale lui Tudor Arghezi și George Călinescu. În deosebi reportajul constituie, pentru tinerii scriitori, o formulă literară familiară, utilizată în chip frecvent. Sînt tineri care au la activul lor, în acest gen, una sau mai multe cărți. Iată cu aproximație o listă de nume: Paul Anghel, Pop Simion, Alecu Ivan Ghilia, Nicolae Velea, Ștefan Bănulescu, Mihai Negulescu, Florența Albu (aceștia doi, poeți), Corneliu Leu etc. (Intenționat nu trec aici numele reporterilor în exclusivitate). Călătoriile din Cuba au prilejuit apariția a trei frumoase volume de publicistică literară. (Una îi aparține lui Titus Popovici care, după felul cum își elaborează proza, se părea că n-are înclinații pentru exercițiul reportericesc). Mai mult, dorința nobilă de depășire a granițelor stricte ale beletristicii i-a indemnat în ultimul timp pe unii tineri (precedentul îl oferise Eugen Barbu) să redacteze, periodic... o cronică sportivă.

Exemplele pozitive pot fi înmulțite, dar se cuvine să recunoaștem cu sinceritate că spiritul „parcelar", specializarea îngustă continuă să facă multe victime printre tinerii scriitori. Mai sînt poeți care se claustrează înlăuntrul atelierului de stihuitori — poate de aceea creațiile lor sînt adesea criptice, nu se pricep să exprime pregnant idei — temindu-se ca nu cumva aripile diafane ale poeziei să fie maculate prin atingerea concretului jurnalistic. (Uitînd, pesemne, că poezia lui Tudor Arghezi cu o aripă atinge infinitul, iar cu alta proza cotidiană a vieții).

Mai sînt prozatori (nu trebuie să-i uităm nici pe critici) care-și fac un titlu de onoare din faptul că nu scriu reportaje, articole pe teme social-politice, refuzînd, în numele unor anacronice prejudecăți aristocratice asupra genului respectiv, presupuse „mezalianțe" de grad inferior. (Din nou se ignoră exemplele clasice. În afara „cronicii mizantropului" și a „cronicii optimistului" ne închipuim cu greu realizarea admirabilei galerii de tipuri din „Bietul Ioanide" și „Scrinul negru". În ultimul roman, G. Călinescu nu se sfiește să introducă, de pildă, paremiile broaștei țestoase, apărute în „Contemporanul" într-o „cronică a optimistului" și atribuindu-le carnetului de însemnări al lui Ioanide, după cum în „Patul lui Procust", sub semnătura lui Ladima, Camil Petrescu reproducea articole de ale sale publicate în presa vremii).

Curios e că în chiar domeniul reportajului se manifestă specializarea pomenită, considerațiile constatativ-literaturiste atenuîndu-i adesea caracterul esențialmente publicistic. Astfel încît, la ora actuală, reportajul tinde să intereseze mai mult prin virtuozități de stil, prin desfășurarea unui frumos penaj al metaforelor și mai puțin prin intervenția promptă în problemele actualității, dublată de acea pasiune care face ca hîrtia să devină incandescentă sub avalanșa sentimentelor descătușate.

Publicistica — și aceasta complică problema — nu are nimic comun cu exercițiile retorice, cu aglomerarea metaforelor hipertrofiate, ca și cu afirmarea anostă a unor adevăruri cunoscute. Publicistica presupune intensitate intelectuală, extragere de semnificații, meditații asupra fenomenelor realității, ceea ce, în cazul tinerilor, merge mînă în mînă cu sporirea cunoștințelor generale, cu dezvoltarea modului de a gîndi, de a face asociații de idei, etc.

O vină în crearea situației de față o au desigur și revistele noastre literare, care nu încurajează suficient afirmarea multilaterală a literatului tînăr, nu combat dezvoltarea pe o „singură dimensiune", nu-l atrag spre folosirea unei game mai bogate de formule publicistice (foileton, reportaj-anchetă, eseu, pamflet etc.). Rareori sînt luate în discuție aspecte de felul celor menționate, iar materialele publicate dovedesc, în destule cazuri, lipsa de exigență. Ca să dau un exemplu din însăși activitatea revistei noastre, „Luceafărul", în numărul trecut, la capătul unui an cu înfăptuiri care trezesc în chip legitim sentimentul mîndriei patriotice (înfăptuiri ca și perspective trecute în revistă la sesiunea Marii Adunări Naționale), a publicat o serie de materiale care abundă în considerații de ordin abstract, chiar cosmic, în orice caz puțin declanșate de momentul istoric contemporan.

Discutăm adesea despre cunoașterea vieții, dar la un mod atît de general, încît pledoariile devin inoperante. Nu reprezintă însă activitatea publicistică una din căile cele mai eficiente pentru cunoașterea actualității? Nu-mi închipui realizarea marilor opere ale epocii noastre — pe care în chip semnificativ Sartre le vede născîndu-se în țările socialiste — de pe o poziție de observator și nu de participant direct în clocotul luptelor prezentului.

Se subînțeleg, evident, diferențele care există între copac și fructe, între prezența publicistică și opera literară (fructele iau naștere printr-o alchimie contradictorie, specială). Ideea pe care o urmărim este însă aceea că publicistica, departe de a fi o simplă chestiune de temperament sau de stil individual (la urma urmei publicistica este cu atît mai reliefată, cu cît stimulează temperamentele, stilurile cele mai diverse), reprezintă o atitudine față de viață, o linie de conduită a scriitorului din societatea noastră. Este vorba, în ultimă instanță, de „universalitatea de caracter" pe care Engels o admira la oamenii Renașterii care **„aproape toți trăiesc în mijlocul frămîntărilor timpului lor, iau parte activă la lupta practică, iau atitudine și luptă într-o tabără sau alta, unii cu pana și cuvîntul, alții cu sabia, iar alții cu una și cu alta. De aici acea plenitudine și tărie de caracter care face din ei oameni întregi".**

ŞANTIER NAVAL — Fotografia: ION MICLEA

MOMENTE ALE REVOLUȚIEI CULTURALE DIN ROMÂNIA

C. A. Rosetti mărturisea prin 1858 a-i fi spus Jules Michelet, pe un ton profetic, că România e o țară fericită pentru că trebuie să creeze totul. Era o „fericire" pe care poporul avea s-o concretizeze într-un mod plenar, complex și profund abia după actul istoric de la 23 August 1944. A desăvîrși ceea ce se începuse înainte, dar, îndeoschi, a începe ceea ce nu voise sau nu se putuse începe în vechiul climat social-politic, a da sensuri noi fenomenului cultural, a-i da alte rosturi, a structura pe baza unor noi principii filozofico-politice mișcarea artistică în societatea noastră, implica existența unor condiții social-politice corespunzătoare, a unor factori obiectivi care să stimuleze acest proces. Este ceea ce s-a realizat „spre mîndria noastră, a tuturor, în anii Eliberării.

Fenomenul revoluției culturale din România în cele două decenii este obiectul studiilor încredințate unor personalități ca acad. Ștefan Bălan, acad. Ilie Murgulescu, Mihnea Gheorghiu, acad. Gh. Oprescu, Ion Dumitrescu, Radu Beligan, George Ivașcu, Ion Moraru, și reunite sub titlul modest pe care l-a împrumutat și articolul nostru. Pentru că în acest volum se încearcă o sinteză consistentă, de ținută intelectuală, a vieții noastre culturale în ultimele două decenii. Este o istorie a culturii românești contemporane, fiecare studiu în parte fiind el însuși o istorie a domeniului respectiv de activitate și de manifestare rodnică a revoluției culturale. De la studiul acad. Ștefan Bălan, despre învățămînt — „veriga principală a revoluției culturale în țara noastră", la studiul acad. Ilie Murgulescu despre dezvoltarea științelor în România, ori al lui George Ivașcu despre dezvoltarea literaturii în aceste două decenii și pînă la articolul „Cultura și masele" de Ion Moraru, avem de-a face nu cu bilanțuri ocazionale, ci cu exegeze cuprinzătoare desfășurate sub largi orizonturi de idei. „Miracolul românesc" în economie, urmare a revoluției politice și a înțeleptei conduceri de către Partid a destinelor istorice ale poporului român este o definiție integrală care are în vedere toate compartimentele societății noastre. Iată cinematografia — (studiul lui Mihnea Gheorghiu), care propriu zis n-a existat înainte de 1944, un sector afirmat în competițiile internaționale, impunîndu-se chiar și o școală românească în arta peliculei de scurt metraj și de desen animat, cu o producție anuală, cu succese recunoscute, în fine o realitate cu un conținut solid și incontestabil.

Autorii acestei culegeri de studii — compendiu al culturii românești contemporane — au meritul incontestabil de a fi încheiat pe o schemă bogată, o viziune de ansamblu. Așa stau lucrurile și în literatură și în muzică și în artă plastică (unde reproducerile nu servesc de loc textul și unde nu întotdeauna ceea ce „se reproduce" face parte din tezaurul plastic al celor douăzeci de ani. Atîtea lucrări ale tinerilor care sînt încă primite cu reținere sînt categoric mai ilustrative pentru nivelul calitativ superior atins de dezvoltarea artei plastice, decît unele din cele reproduse în volum. Nici unele din reproducerile operelor de sculptură nu sînt cele mai izbutite. De ce lipsește o reproducere din unul dintre cei mai talentați sculptori ca Romul Ladea, Eugen Ciucă, iar dintre tineri, G. Apostu ? În pictură de ce nu Brăduț Covaliu ? Gheorghiu ș.a. ?)

Imperfecțiunea asamblării e firească oricărei lucrări de pionierat. Nu poate fi contestat însă efortul, înțelegerea, pasiunea și curajul de a trage primele linii. Cîte lipsesc, în urma discuțiilor, se vor adăuga, pentru finisarea și perfecționarea calitativă a unei asemenea lucrări de anvergură, fără a o putea nega întrucîtva. Așa stau lucrurile în domeniul literaturii. Totuși, în afara manualului de școală, n-am avut pînă la apariția studiului semnat de G. Ivașcu, cît de cît, o încercare de cuprindere a manifestărilor beletristice. E un punct de vedere al autorului, judecățile de valoare îi aparțin, nu le împrumută și asta e un lucru pozitiv, facilitînd un schimb de opinii de pe urma căruia va avea de profitat însăși istoria literară. Din această cauză volumul se impune atenției generale, depășind orice s-a inițiat în direcțiile respective. O festivitate națională ca aceea a împlinirii a două decenii de la Eliberare a fost onorată cu un volum substanțial, scris cu competență, un volum de sinteze care, în pragul unui sfert de veac de existență socialistă, rămîne mărturia victoriilor noastre pe tărîm cultural, victorii cu care intrăm într-o nouă vîrstă istorică a renașterii noastre naționale.

MARIN BUCUR

ION BARBU

de acad. AL. ROSETTI

Reapariția poeziilor lui Ion Barbu, la peste 30 de ani de la prima și unica ediție a volumului **„Joc secund"**, constituie un eveniment cultural.

Ion Barbu este unul dintre marii noștri poeți care au deschis poeziei românești o cale nebătătorită. Misiunea sa, de care era conștient, a fost de a găsi o formă cît mai adecvată expresiei poetice.

Căutarea expresiei înseamnă lupta dintre spirit și materie, adecvarea materialului de cuvinte, atît de sărac, la formele poetice variate la infinit. Căutarea și corectarea materiei rebele caracterizează activitatea poeților din familia lui Ion Barbu sau Arthur Rimbaud. Acesta din urmă a renunțat la poezie, după ce a dat literaturii cîteva fragmente rupte din stele. Același proces s-a petrecut și în cazul lui Ion Barbu, a cărui producție poetică a durat numai cîțiva ani.

Misterul creației poetice e exprimat de poet în finalul piesei care deschide ciclul **„Joc secund"** :

...Poetul ridica înzumarea
de harfe resfirate, ce-n zbor invers le pierzi,
și cîntec istovește, ascuns, cum numai marea,
meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi.

În lumina acestor scurte referințe trebuie înțeleasă poezia lui Ion Barbu din ciclul **„Joc secund"**: nu o producție criptică, ci una care caută să exprime misterul creației, atunci cînd ideea se face verb (=cuvînt).

La început era cuvîntul", se spune în Evanghelia lui Ioan. Gîndirea și cuvîntul. Din care Poetul [illegible] extrage esența, printr-o lucrare de rafinare („un joc secund mai pur"), adică de adecvare superioară a sensului la expresie. (Stephane Mallarme rezuma misiunea poetului în „a da un sens nou cuvintelor limbii comune").

Primul ciclu, cel așa zis al „Sburătorului", revista lui E. Lovinescu în care au apărut cele dintîi poezii ale lui Ion Barbu, și al „Contimporanului", unde iscălește B. Iova, e constituit din piese de inspirație diversă în care poetul glorifică forțele telurice, creația enormă geologică și forțele uriașe de germinație ale naturii, de reproducere a speciilor. El evocă și unele aspecte ale vieții sociale românești, cu deosebire ale vieții provinciale, încă patriarhale.

Din acest ciclu se desprind cîteva poeme remarcabile prin puterea concentrată în ele : „Panteism", „Pentru marile Eleusinii", „Cînd va veni declinul", sau prin redarea culorii locale („Selim").

Un loc aparte îl ocupă suavul poem „După melci", de o factură atît de originală, pe care un editor, înșelat de aparențe, l-a tipărit într-o colecție pentru copii, cu ilustrații care amintesc unele vulgare reclame comerciale.

Scene din viața intimă a provinciei, dominate încă de eresuri și uneori de practici magice, moșteniri ale trecutului, apar într-o serie de poeme, din care amintim ciclul „Domnișoara Hus", una din cele mai puternice creații ale lui Ion Barbu.

Lumea din „Crail de Curte veche", capodopera lui Matei Caragiale, („marele Matei", cum îl numea Ion Barbu, care i-a păstrat un adevărat cult), e prezentă în „Domnișoara Hus", poem dedicat, de altfel, unei eroine a romanului lui Matei Caragiale.

În directă legătură cu lumea evocată aici sînt poemele din ciclul „Isarlîk", transpuse la puterea a doua din opera lui Anton Pann.

Ion Barbu era un artist desăvîrșit. Talentul său de traducător poate fi apreciat în redarea în limba română, la un nivel artistic superior, a dramei „Richard al III-lea", de W. Shakespeare. (Bibl. pentru toți, 1964).

Pentru a ilustra afirmația noastră de mai sus, vom reproduce aici traducerea (inedită în volum) a poemului lui Ch. Baudelaire „Ideal", în care se găsesc reunite toate darurile marelui nostru poet :

IDEAL

În nici un fel aceste mîndrețe de calendare,
Îmbobociri sărace pe veacul nostru mic,
Cu șal și castagnete și glesnele precare,
La treapta unei inimi domnești, nu le ridic !

Îi trec lui Gavarni, subtil zugrav de limfe,
O mînă de răsure debile, de spital.
Căci printre-aceste toate ciripitoare nimfe
Nici una nu adapă aprinsu-mi ideal.

Potriva astei inimi, ca ocna de adîncă,
Ești tu, Lady Macbeth, în vîntul crimei stîncă,
Vis roșu-al lui Eschile sub albii munți golași ;

Sau, buonarotiană, tu, îmblînzită Noapte,
Ce împietrești placidă, sub căile de lapte,
Largi sfere tipărite de guri de uriași.

(20.IV.1943)

Gloria lui Ion Barbu e postumă. Ea crește neîncetat, pornind de la acel „nadir latent" evocat de poet într-unul din neuitatele sale poeme din ciclul **„Joc secund"**.

„INSTINCTUL UNIC AL CÎNTULUI"

Suspectată de conceptualism pur, de rarefiere sau anulare pur și simplu a lirismului, cu rare excepții poezia care a simțit arsura marilor întrebări asupra existenței și sensului acesteia a fost scutită de sentințe umilitoare. De sursă didactică, pretins ordonatoare, explicativă de sensuri, scoțînd acest tip de poezie din sfera lirismului, prejudecata amintită limita în fond înțelegerea oricărei atitudini poetice, indiferent de complexitatea și bogăția registrului ei de nuanțe. Evident, există obiectiv și o zonă periferică a acestui tip de poezie, unde intuiția scăzută se subsumează involuntar schemei conceptuale. „Mare poet" cum l-a numit de-atîtea ori, cu vibrantă admirație, G. Călinescu, pan-modern, poet al unor străfulgerări de intuiție neobișnuite, cultivînd oroarea față de lirismul orizontal, plat, sentimentaloid și buf, manierist și impovărat, Ion Barbu a descoperit în poezie una din marile minuni posibile ale lumii. Indiferent de fazele sau „etapele" în care poezia sa este încorsetată de diferiți exegeți : „parnasiană, anton-panescă, expresionistă saradistă" (F. Aderca) ; „parnasiană, baladescă și orientala, ermetică" (Tudor Vianu), el introduce în poezia românească a primelor decenii ale acestui secol, pe lîngă lăudabila ambiție și invitație ca poeții să urmeze instinctul unic al Cîntului, pe lîngă sunetul unic și profund original al lirei sale, glasul pur ascuns neliniștii creatoare, scormonitoare de adevăruri. Aceasta, fiindcă atît în poezia începuturilor sale, numită poate impropriu **parnasiană**, ca și în cea următoare, se aud accentele grave ale aceluiași spirit neliniștit în fața marilor probleme ale existenței, aceleași întrebări pătimașe către abisul numenal al lucrurilor. Între o poezie mai timpurie scrisă într-o perioadă pe nedrept desconsiderată de autorul însuși și caracterizată excesiv prin „imagini placate" sau „distribuție naiv simetrică a materialelor", **Copacul** să zicem și altele mai „tîrzii", **Nastratin Hogea la Isarlîk**, **Domnișoara Hus** sau **Oul dogmatic**, același elan mistuitor și eruptiv, aceeași patetică foame de „esențe". Ca și Eminescu altă dată sau asemeni contemporanului Lucian Blaga, Ion Barbu, împins de forța uriașă a talentului său, a ieșit din muzicalitatea și picturalul de circumstanță al senzațiilor nude (cu valori exacerbate de estetica simbolistă), încercînd să pătrundă în orizontul frămîntat al cunoașterii, și ceea ce e important de subliniat (și nu numai în cazul său) e faptul că în ciuda turnurii idealiste a traiectoriei sale cognitive, sensibilitatea barbiană izbucnește de multe ori proaspătă și năvalnică. Sub arcuirile de sonorități orfice, pitagoreice, sub ceruri extatic platoniciene, prin zona de albă încremenire orientală, irump **arteziene de flacără și culoare, de sevă și rouă. Nimic exanguu și limfatic**, în ciuda cizelurii realizată parcă în cristale de aer, a versului său. Un strigăt pur și profund sublimînd elanul către cunoaștere, către revelația tulburătoare a tainelor înconjurătoare, către descifrarea și cuprinderea absolutului, străbate dramatic, încă de la începuturi, conștiința poetului. Sonetul **Copacul** dă, într-un mod foarte original, sugestia foamei de absolut, proiecția servită de atribute umane reușind să sporească dramatismul gestului : **Hipnotizat de-adînca și limpedea lumină / A bolților destinse de-asupra lui, ar vrea / Să sfarme zenitul, și-nnebunit să bea, / Prin mii de crengi crispate, licoarea opalină. / Nici vălurile nopții, nici umeda gerdea / De nouri nu-i gonește imaginea senină : / De-un străveziu albastru viziunea lui e plină / Ori cît de multe neguri în jurul lui vor cădea...** E drept că „azurul" ca expresie palpabilă a absolutului va deveni ulterior prin stilizare și esențializare maximă „mintuitul azur" al **Jocului secund** cu inerentele și cunoscutele consecințe de incifrare și ocultism, frizînd ininteligibilul. Dar gestul copacului e cel puțin semnificativ în spirala plină de imprevizibil a talentului barbian. O foame de azur de o nuanță aparte comunică și muzicalul **L'Azur** al lui Mallarme, dar aici răvășirea sufletească, ușor grandilocventă și aparenta nevoie de purificare schimbă direcția sentimentului către clamoare și apatie sceptică, vag obsesivă.

Sentimentul înălțării, ridicării la zenitul desăvîrșirii, e la Ion Barbu propriu nu numai spiritului, ci și materiei însăși Legi gravitaționale, misterioase, cheamă din începuturi materia originară, fluidă a pămîntului care deși organizată într-o formă tinde mereu spre căutarea altala superioare. Intuiția liric-cosmogonică a lui Barbu dă expresie unei viziuni formidabile în dinamismul ei, asociind totodată relevanta idee a libertății ca fundal necesar al creației : **Ce surdă clocotire, ce-neceată așteptare / Sub aburii roșietici, sub aburi de fier, / Cînd în spre noi tărîmuri voiai o revărsare / Cînd, oprimat de umbră, în presimțiai un cer !** (**Lava**). Sentimentul germinației universale, al prefacerilor eterne ale materiei, palpitația gigantică a acesteia, dezlănțuirea de vitalitate ciclopică a lucrurilor, viziunea asupra existenței, concepută ca evoluînd într-o mișcare ondulatorie, rezumă frămîntările unei conștiințe poetice de prim rang a literaturii noastre și exprimă dimensiunile unui univers poetic foarte viu și străbătut de mari și intense vibrații.

Includerea acestei secțiuni de presupuse poeme „parnasiene" constituie o surpriză de durată pe care o realizează recenta ediție **„Ochean"**, prefațată și îngrijită de Acad. Al. Rosetti și Liviu Călin. În efortul de recuperare a zonelor de înaltă poezie barbiană, pe lîngă includerea unor poeme inedite, pe lîngă stabilirea unei cronologii posibile a versurilor acestuia, autorii ediției realizează un concentrat dar cuprinzător profil al autorului **Jocului secund**, definind nuanțat și cu intuiție sigură a valorii traiectoria sinuoasă, contradictorie a inspirației poetului. Al. Rosetti și Liviu Călin sesizează ideea extrem de prețioasă în descifrarea poeziei barbiene, că instruirea întru esențe și axiomatică a autorului ca și tutela gnoseologică idealist agnostică — direcții concurind la deturnarea sensibilității poetice către abstractizare și stilizare, duse uneori pînă la misticitate și intuiționism de tip vitalist, sterilizînd pe alocuri fondul emoțional al versurilor și obscurizînd voit expresia lirică, nu reușesc să secătuiască sursele pure, filoanele de mercur clocotitor ale acestei poezii. E drept că, fără să acreditîm global ideea unui ininteligibil absolut cu care a fost etichetată creația poetului, nu e mai puțin adevărat că ridicarea discuției la un nivel critic contemporan (cum o fac îngrijitorii acestei ediții), atrage atenția cititorului asupra unor limite indiscutabile pe care poetul nu le-a putut depăși. Acuitatea plastică și vitalitatea poetului dau hrane pămîntești inspirației sale și poezia de construcție, poezia cu obiect, descriptivă și pitorească pe care o încriminase el însuși în articolul din **Ideea europeană** (nr. 205, 1927) sau în interviul din **Mărturia unei generații** (1928) avea să se realizeze în piese inegalabile ca **Nastratin Hogea la Isarlîc**, în feericul și melopeicul **După melci** sau în muzicala baladă a Rigăi Crypto și a laponei Enigel.

Pledoaria poetului pentru „restrînsele porțiuni poliedrale" sublimările și esențializările realității anumitor sentimente practic sînt traduse de multe ori prin elementele lor contrarii. Alte ori, dispoziția sufletească de uimire candidă în fața macro și microcosmosului, în fața creatului și increatului, intensitatea unor sentimente, instinctul Cîntului îi oferă „ochean" marii poezii care întrezărește, în străfulgerări eteree, esențe. „Nu cunoaștem în întreaga literatură — spune T. Vianu (Ion Barbu, Ed. Cultura Națională 1935, p. 80—81) un alt poet care să fi îndrăznit a-și propune dificila temă a trecerii de la neființă la viață, vraja magică a desfacerii din adîncurile mobile ale posibilului... Deșteptarea din somnul neființei, surda conștiință care se trezește în pulsațiile muzicale ale vieții". Din acest punct de vedere, **Oul dogmatic** rămîne, în ciuda negației spiritualiste din final, una dintre cele mai înfiorate meditații filozofice în fața misterului existenței, din cîte a creat poezia românească. Reverberația muzicală se desfășoară aici concentric, sferoidal, sporind sugestia de mister perceptibil a existenței, surprinsă sintetic în cele două stări contradictorii, viață și moarte : **Cum lumea veche în cleștar, / Înoată în subțire var / Nevinovatul, nou ou, / Palat de nuntă și cavou,** făcînd loc, pe măsură ce ne apropiem de obiectul simbolic, unei reprezentări inegalabil transfigurate : **Din trei atlazuri e culcușul / În care doarme ning albușul / Atît de gales, de închis, / Ca trupul drag surpat în vis.**

Virtuțile amintite aici foarte sumar nu fac din piesele poetice ale acestui volum pietrele prețioase, îndelung șlefuite ale unui colier strălucitor, dar rece. Avînd gustul esențelor, ca orice mare poet, Ion Barbu se dezvăluie în **Ochean** drept un cîntăreț al temelor eterne : viața, moartea, dragostea, visul, surprinse întotdeauna în viziuni inedite. Subtil decantate, ele trăiesc în versurile poetului ca soarele „roșiatic și avar", în banchizele oceanice, aruncînd în inima cititorului — așa cum acestea aruncă pe mări — „efluviile unor neprihănite zori".

VASILE NICOLESCU

CREPUSCUL ALPIN — Fotografia: N. ANGHELIDE

*) Ion Barbu : OCHEAN. Ediție îngrijită și cuvînt introductiv de acad. Al. Rosetti și Liviu Călin.

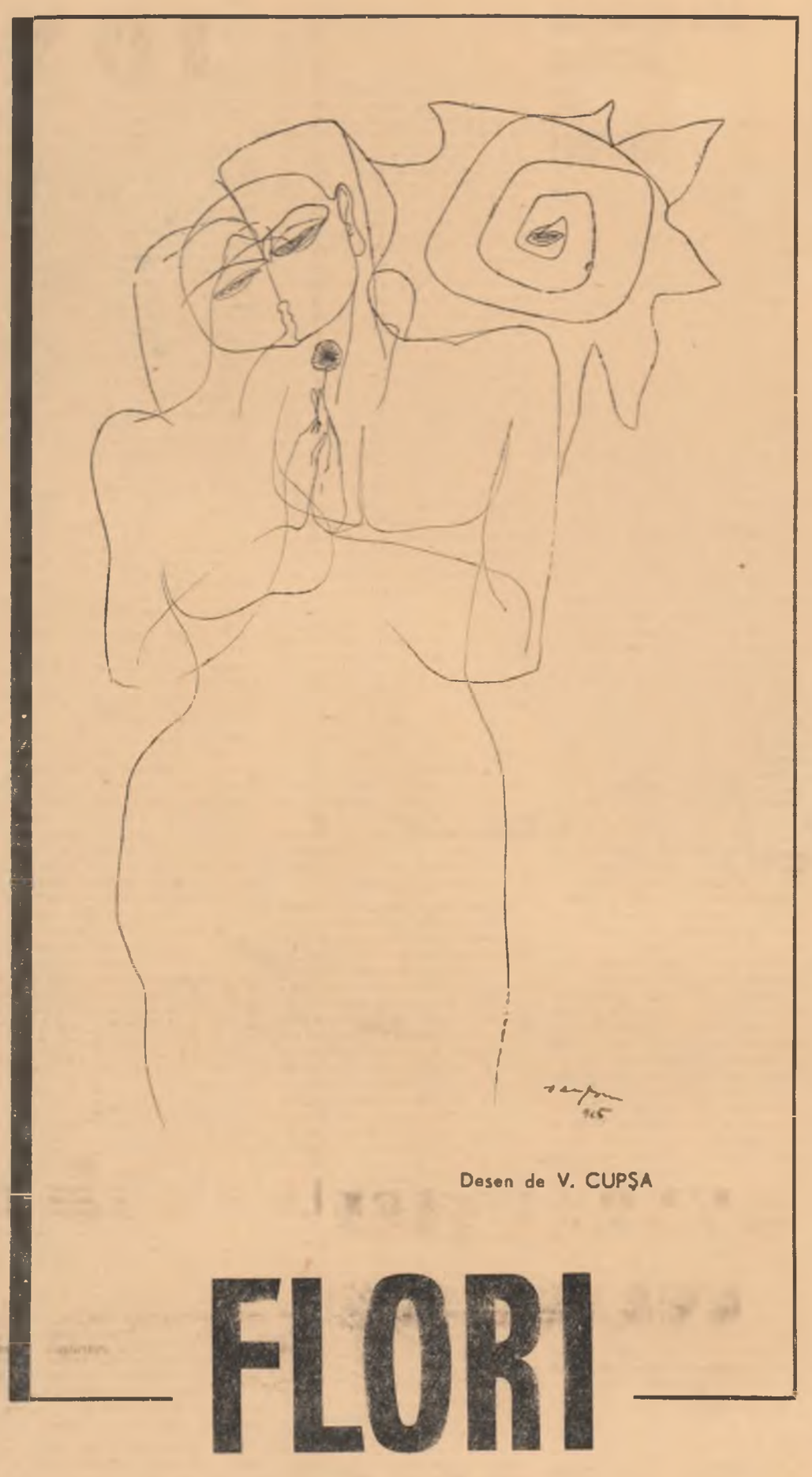

Desen de V. CUPŞA

FLORI

După pauză, Mariţan căută un loc mai în faţă şi mai în stînga sălii. Acolo, în stînga sălii, lîngă tribună, lucra la o masă acoperită cu pînză roşie, comisia de redactare a procesului verbal, iar în comisie o fată tînără, brunetă, cu ochii mari, frumoşi şi părul bogat, negru, pieptănat în bucle pe spate. Mariţan nu făcuse altceva prima parte a şedinţei decît să o fixeze şi să se minuneze.

Se vorbea despre producţie şi productivitate, despre învăţămînt şi educaţie. Oamenii ascultau, îşi luau notiţe, puneau întrebări, zgomotul glasurilor stăruia ca un vuiet coborît, continuu, în prezidiu, cineva bătea cu creionul în pahar şi cerea linişte, iar Mariţan uimit şi contrariat, nu-şi lua privirile de la masa comisiei de redactare. Era delegat din partea organizaţiei de partid a uzinei metalurgice, se înscrisese la cuvînt, şi... ea îi încurcase gîndurile. În pauză nu reuşise să o cunoască. Se sfiise. O fi, n-o fi măritată?

Îşi aminti că e notat pe lista vorbitorilor şi deschise pe genunchi caietul de însemnări spre a-şi sistematiza ideile.

Trecu vreun sfert, ori poate jumătate de oră. Apoi desluşi un glas delicat, plăcut, şi o zări la tribună. Povestea despre flori. Era tehniciană horticultoare şi conducea o seră. Mariţan zîmbi. Nu-şi închipuia că despre flori s-ar putea discuta într-o conferinţă raională. Grîu, porumb, vite, lapte, astea da, erau probleme. Sau modernizarea unei secţii în uzină... Dar florile...!? Zîmbi iar. Se obişnuise să le vadă într-o glastră, ori înveselind colorat o grădină. Maică-sa îngrijea acasă patru, cinci ghivece cu muşcate... Fata înfăţişa situaţii, dădea cifre, se plîngea de necazuri, ar trebui, spunea, îmbunătăţite instalaţiile, cumpărate seminţe de... Urmau denumiri, şi latineşti şi populare, de care Mariţan n-auzise în viaţa lui...

În pauza de prînz o văzu cu inginerul Holban.

— Cine e, tovarăşe inginer?

— Hai cu mine, răspunse Holban.

Intrară împreună în clădirea cantinei. Se aşezară la o masă lîngă fereastră. Păstrară un scaun liber şi cînd ea apăru în uşă, inginerul o strigă

— Lelia!

Fata se strecură prin înghesuială, dezbrăcîndu-şi din mers balonzaidul.

— Îţi recomand un tînăr simpatic, i se adresă Holban. I-a plăcut cum ai întors-o din condei cu florile.

Mariţan se încruntă.

— I-a plăcut, întări Holban şi fără nici o legătură directă exclamă: Aţi remarcat că o seamă de zicale încep să-şi piardă sensul? Şi-i privi mirat. Ce-i aia... picat din lună? Peste douăzeci de ani va fi ca şi cum ai spune... picat din Londra ori din Craiova...

Lelia rise.

— Mai lasă Oltenia în pace, rise şi Mariţan

Holban ducea distrat mîncarea la gură rătăcind cu mintea pe undeva, departe.

— Eşti atît de tînără, rosti el pe neaşteptate. Atît de tînără...! Şi o cercetă fără jenă, admirativ. Avea tîmplele cărunte, cute groase îi tăiau obrajii, o tristeţe nostalgică îi învăluia chipul.

Lelia rămase cu furculiţa în aer.

— Ah, ce trăncănesc, ce trăncănesc, se scuză inginerul, coborînd obosit braţul. M-am visat în tinereţea mea actor, mare actor. Dar s-a potrivit aşa că m-am cheltuit printre strunguri şi raboteze. N-a fost rău. Racine mă vizitează însă din cînd în cînd şi ofer atunci mici spectacole.

— O, nu, se împotrivi Lelia.

El îi puse o palmă pe umăr.

— Ai o uimire în întreaga dumitale înfăţişare, un fel de a fi de parcă pentru întîia oară vezi lumea. Ei, asta mă tulbură. Împinse scaunul la o parte. Trebuie să plec... Am o întîlnire... M-au chemat la prezidiu.

Mariţan muşcă din cornul servit ca dulce la desert.

— Nu mergem şi noi...?

Lelia încuviinţă.

Afară era răcoare, sau părea să fie răcoare faţă de zăpuşeala din sală. Porniră în lungul unei străduţe urcînd uşor în pantă. Străduţa se pierdea la marginea oraşelului, în pădure, pe deal.

— Dumnealui m-a vizitat odată la seră, spuse Lelia. Şi ne-am împrietenit. Căuta flori... Să le planteze în jurul casei. Pentru albine... Are stupi de albine...

— Îl cunosc de mult, nu ştiam însă că ţine stupi. Apoi adăugă: Cuvintele lui mari nu sînt simple fraze. Au acoperire...

Lelia dădu din cap.

Mariţan continuă:

— Tihna lui e de un fel deosebit. Se ocupă de un curs de calificare profesională, instruieşte o echipă de artişti amatori... E lector al societăţii pentru răspîndirea cunoştinţelor ştiinţifice.. Cînd apare în vreo comună, ţăranii se strîng cu sutele să-l asculte.

— L-am ascultat şi eu... Se întoarse brusc înspre Mariţan. Mi-am amintit de balenele pe care se reazimă pămîntul. De treabă balene... În copilărie le iubeam tare, tare... Nu-mi inspirau deloc teamă. Le-aş fi tras chiar şi de coadă. Uriaşi blînzi şi înţelegători...

Mariţan clipi.

— Nu mi-a venit în minte.

— E o legendă frumoasă, zîmbi Lelia.

Trecură de ultimele case. O cărare şerpuia prin iarbă pînă la liziera pădurii. Iarba crescuse înaltă, flori cu petale albe, violete, cu bumbi galbeni în mijloc, împestriţau dealul. Se legănau în bătaia vîntului pe tulpiniţele lor subţiri, balonaşele de puf ale păpădiilor. Mariţan călca pe potecă, atent să nu le spulbere.

Lelia îi explică.

— Nu-i nimic dacă se spulberă. Au ajuns mari, s-au împlinit şi abia aşteaptă să plece în călătorie. Se aplecă şi rupse un fir. Îl aduse în dreptul buzelor şi suflă uşor. Umbreluţe minuscule se împrăştiară în jur.

— Seminţe, rosti ea.

Mariţan o privi stăruitor.

Sămînţa, urmă Lelia, se termină într-un mănunuchi de perişori albi şi mătăsoşi. Parcă ar fi un pămătuf... Pămătuful poartă puncul prin aer ca o paraşută.

Mariţan continuă să o privească.

— Ca o paraşută... şi pluteşte kilometri întregi...?

— Paraşuta devine la nevoie şi corabie.

— Corabie? repetă el uimit.

— Întocmai. Închipuiţi-vă că viitoarea floare va întîlni o apă pe care va trebui să o străbată dacă vîntul o va scăpa din braţe... N-ar fi păcat să piară? Paraşuta se transformă atunci în corabie. Aceastămodestă păpădie e un adevărat hidro-avion. Nu zbîrnîie şi nu produce zgomot, pluteşte lin, neobservată... Înţelepciunea şi inventivitatea ei merită toate laudele... Nu?

El dădu din cap.

— Ciudat.

Pătrunseră în pădure. Mariţan se opri şi cercetă curios tulpinele drepte ale copacilor.

— Brazi, nu?

— Molizi, îl corectă Lelia.

Şi-i explică deosebirea dintre brazi şi molizi.

— Primăvara — urmă Lelia, o pulbere galbenă şi fină se desprinde din virful lor şi acoperă pămîntul, aurindu-l. E polenul. Un meşter argintar ar polei parcă pădurea.

— Şi numai la molizi e aşa?

— Nu, îl lămuri Lelia, şi la fag şi la stejar şi la mesteacăn...

— O să viu neapărat aici într-o primăvară... oftă Mariţan.

— Oricînd poţi vedea cîte ceva. Şi oriunde... În grădiniţa din faţa casei, de exemplu...

— N-am grădină.

— În ghiveciul de flori de pe fereastră...

El tăcu.

— Iar dacă n-ai nici ghiveci de flori, atunci în salcîmul, în castanul, ori în teiul de la marginea drumului.

— Mama îngrijeşte nişte muşcate...

Lelia se opri. Arătă înspre un mănunchi de floricele abia răsărite din iarbă.

— Parcă ar fi nişte mărgeluşe, observă Mariţan.

— Sînt mărgăritărele. Seamănă într-adevăr cu nişte mărgeluşe. În pădure sînt multe feluri de mărgeluşe... Şi povesti despre fragi, despre măceş, despre mure şi smeură, despre păducel şi scoruş. Găsea pentru fiecare amănunte deosebitoare care pe Mariţan îl uluiau.

La ora cinci începea şedinţa de după-amiază.

*

A doua zi, la lucru, Mariţan avu treabă la administraţie şi observă pe biroul uneia dintre fete, într-o glastră, un mănunchi de tulpinite subţiri, verzui.

Se apropie.

— Vă plac? întrebă fata.

El se aplecă nedumerit. Desluşi o împletitură de filamente albe pe fundul borcanului.

— Trăiesc, înseamnă, numai cu apă...

— Da, zîmbi fata.

Atinse o tulpiniţă şi simţi sub degete o răcoare calmă, plăcută. Retrase mîna de teamă să nu facă rău, să n-o tulbure.

— Ce nume are...?

Fata nu ştia.

Frunzele ovale, ascuţite spre virf, luceau colorate în acelaşi verde intens, întunecat, acoperite parcă de o pojghiţă de lac.

— Vă pot oferi cîteva fire, auzi el.

Mariţan mulţumi.

Luă firele, le înveli într-o foaie de ziar şi plecă. Drumul spre casă, destul de lung, îl parcurse pe jos. Îşi aminti că-i trebuie şi un ghiveci. Trecu prin piaţă, şi-l cumpără. În faţa rondului din colţul străzii, o florăreasă vindea crini. Mariţan alese cinci crini. Ajunse acasă. Uşa era deschisă. Umplu borcanul cu apă şi introduse tulpiniţele. Le privi dintr-o parte, din cealaltă parte, le mirosi, le pipăi, şi se aşeză pe un scaun cu palmele pe genunchi. Îi părea rău că nu le ştie numele. Se apropie iar, studiind frunzele cu atenţie. O căută apoi pe maică-sa în bucătărie.

— Poftim...! Şi-l întinse crinii.

Ea îl măsură îndelung.

— Ce-i cu tine...?

Mariţan ridică stînjenit din umeri.

— Flori.

— Văd...

Nu înţelegea. El nu-i cumpărase încă flori.

— S-a întîmplat ceva?

— Nu, mamă.. Pur şi simplu ţi-am adus flori.

Ea îşi afundă faţa în petale.

— Te îmbată...

— Ameţesc... Narcotizează... Ţin minte de la şcoală, de la lecţiile de botanică. Cu atît am rămas de la lecţiile de botanică.

Mama spălă vaza, o frecă la chiuvetă cu praf de curăţat.

— Mă bucur băiatule...

El zîmbi.

— Mă bucur pentru flori, insistă ea. Tot a fost bun profesorul tău de botanică, spuse mama.

— Pe semne... Atunci nu s-a lipit însă nimic de mine.

— Îmi amintesc că ai făcut un ierbar. Ai colindat zile întregi cîmpurile şi ai adunat o mulţime de ierburi... Te atrăgeau îndeosebi ferigile... Cărai coşuri pline de ferigi...

— Da, ai dreptate. Uitasem... Îmi plăceau ferigile. Şi în acelaşi timp mă speriau... Mi se părea o plantă ciudată. Sporii aceia... Şi istoria ei de milioane de ani... Singur nu ştiu ce anume mă neliniştea... Era o fabrică arsă, părăsită şi noi copiii ne jucam printre zidurile reci şi mormanele de piatră calcinată... Mă ascundeam în ferigi şi aşteptam dintr-o clipă în alta să se petreacă un lucru neobişnuit.

— Da, da, spuse mama! Cînd întîrziai, seara, îl trimeteam pe tata să te caute...

— Şi nu departe de fabrică, era o grădină de zarzavat a unuia Ţone... Închiriase pămîntul şi-l făcuse grădină de legume. Mă lăsam în genunchi şi priveam la foile mari de varză... Îţi ceream cîte un leu şi cumpăram napi...

Rămase pe gînduri.

— Pe urmă mi-a ieşit din cap botanica...

— Pînă azi, rise mama.

Apoi tresări îngrijată.

— Mănîncă! S-o fi răcit...

El o ascultă şi se apucă să mănînce.

— Unde sînt ghivecele cu muşcate?

— Le-am scos afară la soare, la aer...

Mariţan ieşi în balconaş să le vadă. Florile roşii, frunzele micuţe tremurau sub adierea vîntului.

— Dar astea, ce-s? se interesă Mariţan arătînd înspre un alt borcan.

— Cerceluşi, răspunse mama. Mi-a împrumutat cineva cîteva fire şi le-am pus... Se prind anevoie, dar s-au prins. Cerceluşul îi explică ea, ajunge, adică poate ajunge, dacă are condiţii, cît un copăcel...

Se întoarseră amîndoi în casă şi chiar atunci soneria ţîrîi de două ori deasupra uşii. Mariţan deschise uşa şi în prag apăru o fetiţă mică, în rochiţă scurtă şi ciorăpei albi în picioare. Avea părul blond şi ochii albaştri.

— Ce-i, Irinel?

Mama o chemă în bucătărie.

— Ce flori frumoase!... se miră Irinel.

Mariţan îi dărui un crin.

— Există şi pe cîmp, şi la noi în curte, spuse el, flori la fel de frumoase... păpădia de exemplu.

— Păpădia? întrebă Irinel.

— Ştii tu, dragă Irinel, urmă grav Mariţan, că puful de păpădie cuprinde sute de paraşute care duc pruncii de păpădie legănîndu-i pe vînt ca într-un leagăn, departe, departe şi că la trecerea unei ape, aceste paraşute se transformă în corăbii plutitoare?

Irinel îl asculta cu gura căscată.

Mama zîmbea.

*

Duminica următoare se nimeri o zi proastă. Mariţan se trezi disdedimineaţă, cercetă pe fereastră cerul mohorît, se încruntă, şi începu să se îmbrace. Trase pe umeri mantaua de ploaie, luă în buzunar un basc şi ieşi încet, pe vîrful picioarelor, spre a nu-şi tulbura mama.

Trotuarul era umed. Bocănitul tocurilor îi răsuna în urechi strident şi monoton.

Ajunse la gară cu zece cincisprezece minute înaintea plecării trenului. Cîţiva oameni picoteau în sală pe băncile lungi cu spetează. Mariţan ciocăni în geamul ghişeului şi ceru un bilet. Apoi, prin uşa întredeschisă se strecură pe peron. Îl învălui o boare rece, picurii cădeau mărunt, pieziş. Se adăposti lîngă perete ferind pachetul subţire din hîrtie de celofan prins la unul dintre capete cu bolduri

Pe linie, întră, pufăind şi hîrşiind, locomotiva. Mariţan sări pe scara unui vagon. Îşi făcu loc în coridor. Se opri la geam rezemîndu-şi coatele de bara metalică de protecţie. Era singur. Din cînd în cînd trecea prin spatele său cîte un pasager cu ochii lipiţi de somn. În compartimente, călătorii dormeau scuturîndu-şi frunţile după vibraţiile roţilor pe şine. Se lumina de ziuă.

Cobori după un drum de trei ceasuri într-o staţie micuţă, cu clădirea gării din cărămidă roşie. Autobuzul, i se spuse, pleca peste jumătate de ora. Doi ţărani aşezaţi pe o grămadă de saci vorbeau încet, fumînd ţigări Carpaţi cu filtru. O femeie tînără cu basmaua legată sub bărbie ţinea de mînă un băieţaş cu bonetă de marinar în cap.

Băieţaşul ronţăia scîncind un covrig.

— Ce-i marinarule? se aplecă spre el Mariţan.

— E obosit, îi explică maică-sa: am umblat toată noaptea cu trenul şi e obosit.

Mariţan o ajută să urce copilul în autobuz.

Drumul desfundat de ploi se împestriţase de băltoace. La hopuri, călătorii săreau în sus ca nişte mingi de tenis. Trebuiau să se înfunde zdravăn în scaune.

Sera e departe? întrebă Mariţan.

Femeia se gîndi.

— Care seră?

Mariţan păru nedumerit.

— Sînt mai multe?

— Da.

— Sera de flori, spuse Mariţan.

— Cea veche, înseamnă, adăugă femeia.

Unul dintre ţărani se întoarse.

— Nu e departe.

Maşina frînă la cooperativă.

Mariţan coti, după cum i se arătase, pe o ulicioară îngustă, mărginită de şanţuri şi garduri de nuiele. Pămîntul muiat de apă, cleios, i se lipea de tălpi. Merse astfel vreo zece minute pînă întîlni o poartă largă în două canaturi cu o firmă vopsită în roşu deasupra. Pe aici o fi, îşi zise şi pătrunse în curte. Era o curte întinsă cu nenumărate construcţii, străbătută de cărări îngrijite şi rînduri regulate de pomi. Nu-l opri nimeni. Se îndreptă într-o doară spre prima casă.

— Pe cine căutaţi? desluşi în spatele său o voce răguşită. Un bărbat de 50—55 de ani îl măsura nemulţumit.

Mariţan spuse

— Aşteptaţi! îl rugă paznicul şi dispăru pe una dintre poteci. Peste cinci minute se înapoie. Aşteptaţi, repetă el a doua oară.

Trecură încă cinci minute.

Lelia apăru într-o canadiană de doc cenuşiu, încheiată cu fermoarul pînă sus, la gît. Purta o glugă din material plastic, iar în picioare cisme de cauciuc.

El clipi. Aproape să n-o recunoască.

— Dumneata? izbucni Lelia.

Mariţan zîmbi.

— Mi-am închipuit că e un inspector... o vizită inopinată de control... urmă ea.

— Duminica?

Lelia rise

— O vizită de excursionişti... Numai că vremea mi se pare nepotrivită, nu?

— Nu am venit ca excursionist, preciză Mariţan.

Ea îi aruncă o privire cercetătoare şi schimbă vorba.

— V-a plouat?

— Puţin.

— S-ar fi putut să nu mă găsiţi.. În zilele libere plec de obicei acasă, la părinţi. Locuiesc într-o comună la 20 de kilometri distanţă... Am rămas din cauza furtunii...

El se bucură.

— Sînt, se cheamă, norocos. Apoi adăugă: timpul noros îmi place... Şi furtunile îmi plac... Nu mă îndispun, mă ajută parcă să-mi cern gîndurile...

Lelia încuviinţă:

— Mi se întîmplă uneori la fel...

El îşi ceru scuze:

— Am îndrăznit să viu neanunţat. Inginerul Holban mi-a povestit mereu despre împărăţia dumneavoastră...!

— O, se opuse ea, nu e cine ştie ce...

O luară printre arbori. Boabe sclipitoare se desprindeau de pe frunze, le picau pe frunte şi li se prelingeau tremurînd pe obraji. Ieşiră în cîmp.

— Sera mare, arătă Lelia înspre o construcţie de sticlă. Era imensă şi frumoasă. Nu ar fi fost simplu să o înconjori.

— Seamănă cu un palat din basmul... din care basm? întrebă el.

— E nouă, spuse Lelia. Plantele se bucură în acest palat de confort modern... Cresc după toate regulile ştiinţei... Hrana, apa, o primesc automat şi la vreme... În plină iarnă recoltăm aici roşii... roşii adevărate.

Mariţan se apropie şi îşi lipi nasul de geam.

— Vara nu funcţionează, îi explică ea. Se fac acum pregătirile pentru sezonul de toamnă.

Îşi continuară drumul.

— Sera noastră e mai încolo, adăuga Lelia şi dintr-odată se opri. Ai călătorit atîtea ceasuri cu trenul şi maşina. Să intrăm la mine, să bei un ceai, ori o cafea... Am şi uitat...!

Mariţan consimţi. Nu-i era sete şi nici foame, dar nu voia şi nu se cădea să o supere.

Din spatele unei perdele de plopi se ivi un lung şir de case, văruite în alb, cu grădiniţe mici în faţă.

— Locuinţele personalului de serviciu, îl lămuri Lelia. Urcară o scăriţă de lemn, nimeriră într-un cerdac, iar de acolo într-o cameră pătrată, văruită, de asemenea, în alb, cu covoare pe perete şi farfurioare smălţuite pe o poliţă. Un pat simplu cu aşternutul strîns sub cuvertură, o masă cu învelitoare brodată, deasupra, cîteva cărţi rînduite pe o etajeră.

Ea puse pe reşou un ibric.

— Ai mei pe semne mă aşteaptă...

— Poate vă repeziţi după-amiază.

— Nu cred... Dimineaţa noi începem munca foarte devreme.

Turnă cafeaua în două ceşti de porţelan.

El îi urmări mişcările pricepute, sigure şi calme, aspiră aburii calzi, aromaţi, şi spuse:

— Am cumpărat în fiecare zi flori... crini, stînjenei, viorele...

— Chiar? se miră Lelia.

Mariţan tresări şi desfăşură hîrtia de celofan.

— Am adus o muşcată, a înflorit alaltăieri...

Lelia căută un pahar şi-l umplu la chivetă. Viri apoi înăuntru muşcata.

— Mulţumesc.

— Am pe balcon şi un cerceluş, se lăudă Mariţan. Cînd o să înflorească o să ţi-l arăt... Luni mi s-au dăruit la lucru plante de apă... două, trei fire. Au şi dat frunze noi...

Ea potrivea petalele muşcatei.

Mariţan zări afară pe geam tulpiniţe de zorele, fixă cu nostalgie clopotele sfrăvezii ale florilor şi spuse:

— În viaţa oamenilor apar străluminări... ca nişte fulgere. Trăieşti banal, cenuşiu şi dintr-odată înţelegi ceea ce n-ai înţeles încă şi simţi cum te copleşeşte un simţamînt de lumină... Nu vi se pare?

Lelia tăcu.

— Te culci cu mintea înceţoşată, urmă Mariţan şi te trezeşti fericit, bucuros că existi... Te inundă scarele, desluşeşti zgomote prospete, soapte, vorbe, şi ai vrea să fie astfel o veşnicie... Cînd eram mic senzaţiile acestea de dimineaţă, din primele clipe după trezire, mă uluiau... Totul cînta, radia...

— Da, rosti ea pe gînduri... Să-ţi păstrezi nealterate simţurile, să iubeşti cerul, să fii bun...

El repetă:

— Să fii înţelept şi bun...

Se auzea ţîrîitul picurilor pe uluce. Începuse iar să plouă. Mariţan n-ar mai fi plecat de aici niciodată.

— În copilărie, povesti, m-am supărat într-o vară pe lume. Şi m-am înţeles cu nişte prieteni să ne facem ciobani... Să ne ducem undeva departe şi să nu ne pese de nimic altceva decît de munte, de iarbă, de oi şi de brînză...

Ea zîmbi.

Zîmbi şi Mariţan.

— Visurile copilăriei nu sînt atît de absurde pe cît s-ar părea la prima vedere...

Lelia întrebă:

— Şi nu ţi-a trecut încă supărarea?

El o privi drept în ochi.

— Puţină amărăciune nu strică şi nici puţină deznădejde... uneori... ca să zic aşa, te purifică...

Se ridică în picioare.

— ... Mergem? propuse Lelia.

Şi în timp ce coborau treptele de lemn, Mariţan îşi aminti:

— Legenda cu balenele e adevărată... Numai că nu sînt trei, ori cinci, ca în biblie, ci ceva mai multe.

Bura. O ceaţă uşoară stărnia deasupra pămîntului.

AL. SIMION

BARBU CIOCULESCU

Alegătorii tineri

Metrul care se-ntinde să măsoare
iarna stăpînită de soare
printre molcome ploi de ianuarie
creşte urmînd verticalele,
se lungeşte urmîndu-se.

Ridică-ţi de pe hîrtia milimetrică
stricta risipire a umbrei.
Sînt guri de astru pe feţele lacului.
Martie nu e. Dar se vesteşte.
Înfloreşte a doua treflă-a liliacului.

Cu fiecare pagină întoarce butoanele,
Cartea să nu se închidă.
În ea stă teancuri o fabrică.
Îşi linge tuşul calea lichidă
pînă se absoarbe-n metale.

Spornic cuprinde compasul cercul
pînă-i adună în spirale melcul.
Lunecă vreun cub din balanţă.
Este o încercare, o cutezanţă
care roleşte în lecţie.

O dreaptă-i un zid. Dar poate
şi un drum printr-o roată.
Linie punctată pe faţa nevăzută-a curbei;
sincron — o săgeată-nlr-un svon
sparge saltul de
la carbon la carbon.

Ucenicie. Iarnă fără zăpadă.
Poate ca mari ninsori au să cadă.
Miine, în martie, ei vor fi chemaţi să aleagă
pe cei care-au tras linia-ntreagă.

FLORENŢA ALBU

Cerc nou de copac

Slavă ţie, dimineaţă,
minunea mea, de-atîţia ani — minune!

Călciiul meu atinge iarăşi pămîntul,
să ia putere;
călciiul prin care-mi trec rădăcinile
pînă-n inimă.

Slavă ţie dimineaţă,
am răsădit astăzi, în grădinile lumii,
un arbore pentru noul an
care-mi adaugă
cer şi pămînt, staturi drepte.

Slavă ţie dimineaţă,
chiar dacă în oglinda ta,
îmi găsesc astăzi
cîteva fire albe, în plus...

Lumină nevăzută-n timp!
Pretutindeni îmi găsesc urma:
dacă-aveţi să măsuraţi drumurile
să cîntăriţi grîul,
să luaţi temperatura oraelor;
să treceţi undeva
şi ceea ce nu se măsoară —
cîteva din descoperirile
de fiecare zi
şi de fiecare noapte,
să ştiţi,
şi mie-mi aparţin
şi eu am crezut
minunile-acestea!
Dimineaţă nouă,
nu mi-e de-ajuns, pînă-aici!
Astăzi am să desţelenesc
cer şi pămînt, înainte,
ceva în mine însămi
trebuie căutat
mai departe!

ADRIAN PĂUNESCU

Cei mai buni

Ce frumos ninge-n marele
Cosmos de deasupra
Patriei noastre, ninge cu fulgi
Uriaşi, cu nouri întregi, cu ierni
Întregi, cu ani perfecţi, cu timp, cu timp.
Ninge pe feţele adolescenţilor,
Pe pieptele adolescentelor, pe umeri
De bronz submarin ai bărbaţilor
Pe acoperişele cu gust de patină de cer
Ale oraşelor limpezi pînă la turnuri.

Visăm în continuare, pilpîie
Destinele noastre tinere cînd
Pămîntul le poartă spre frigul
Întîi rece, al legilor lumii,
Apoi cald, apoi foarte fierbinte,
Apoi haină deschisă la piept
Şi steag împreună cu stegle.

Visăm, ne gîndim la cei buni,
Cei mai buni, comuniştii.
Dintre riuri distinse ne-alegem, acolo
Unde stelele fac Anul-Nou
Tolănite pe mîluri de piatră.
Fruntea limpezi ca puterea sferei
Memorie puternică, de ancoră
Visăm în continuare,
Ne bucurăm de grăbită,
Expansiva şi buna
Faimă pe care
Clima de inimă a patriei noastre
O are în ceasornicele lumii.

DIALOG CONTEMPORAN

1965

Am invitat în redacție un număr de scriitori tineri — poeți, prozatori, reporteri, inițiind un dialog inspirat din Darea de seamă asupra înfăptuirii planului de stat pe anul 1964 și cu privire la planul de stat pe anul 1965, prezentată de tovarășul Ion Gheorghe Maurer la recenta Sesiune a Marii Adunări Naționale. Comentînd datele vitale ale țării — dincolo de metaforă, dincolo de cuvintele care pot să pară patetice — scriitorii formați în anii aceștia exprimă în fond adevărul vieții, cultivă cu talent, arta cuprinderii realității. Semnificația dialogului lor stă și în faptul că anul 1965, odată cu care am trecut într-al treilea deceniu de existență liberă a patriei, reprezintă pentru construcția socialismului un aliaj echilibrat, puternic, în compoziția căruia intră cîteva trăsături fundamentale : ultimul an al șesenalului, alegerile pentru Marea Adunare Națională și statuile populare. Iată cuvîntul participanților la discuție :

SENTIMENTUL ACTUAL AL ISTORIEI

I. D. Bălan : Dvs. ați participat cu toții, cu toată ființa, la dezbaterile care au avut loc pe marginea Declarației partidului nostru, din aprilie, și v-ați dat seama ce ecou puternic a avut, în conștiința oamenilor, acest document istoric cu privire la mișcarea comunistă și muncitorească internațională, cu privire la desăvîrșirea construcției socialismului în patria noastră. Tezele acestei declarații, ale acestui document istoric, au însuflețit puternic masele cele mai largi ale oamenilor muncii de la noi, au avut repercusiuni dintre cele mai pozitive în conștiința, în idealurile, în felul lor de a munci, de a activa, și sînt convins că fiecare, în poezie, în proză, în teatru, în critica literară, a încercat, într-un fel sau altul, să vadă, să surprindă fizionomii morale, tipologii noi, create, dezvoltate și cultivate de vremea noastră. O maximă însemnătate o are Darea de seamă prezentată de tovarășul Ion Gheorghe Maurer la Sesiunea Marii Adunări Naționale

Paul Anghel : Eu aș vrea să pornesc chiar de la acest document cu care s-a încheiat anul 1964.

Ca reporter, aș porni de la cifre, considerînd indicii planului nostru de stat drept un proiect de hartă a realizărilor ce vor urma în toate domeniile construcției socialiste. Darea de seamă ne înfățișează, sintetic și expresiv, principalele direcții de dezvoltare ale industriei, agriculturii, științei și culturii din țara noastră, pe temelia solidă a realizărilor de pînă acum, dovedindu-ne, cifră cu cifră, creșterea țării într-un an și creșterea și mai accelerată a puterilor noastre în anul acesta.

Mi-a atras în mod deosebit atenția una dintre problemele tratate în chip special în darea de seamă. Este vorba despre caracterul competitiv al produselor românești pe piața internațională, exigență formulată de însăși dezvoltarea economiei noastre în ultimii ani, cum și de prezența produselor **Made in Romania** în comerțul mondial. Ce legătură are o asemenea problemă cu o revistă de literatură, să spunem cu „Luceafărul" ? Nu și-ar afla un loc mai potrivit, un comentariu privind această problemă, la „Viața Economică ?"

Exigența aceasta are, aș spune, două laturi : o latură prin care se constată procesul de maturizare efectuat, și în același timp o invitație la un nou efort, la o nouă energie depusă pentru ridicarea tuturor ramurilor economiei românești la un nivel competitiv cu produsele similare de pe piața mondială. Mi se pare că o asemenea exigență este valabilă pentru toate domeniile muncii de creație din țara noastră și că de la o asemenea exigență nu se poate sustrage nici creația literară. Bineînțeles că parametrii — ca să folosim iarăși o expresie jurnalistică foarte fanată acum — parametrii creației literare sînt ceva mai complicați mai gingași decît parametrii de realizare ai produsului industrial, dar cred că și literatura trebuie să atingă același proces de maturizare, același proces de elevare, de emancipare pe care unele dintre domeniile muncii creatoare din România le-au și atins în această etapă.

Romulus Vulpescu : Chestiunea asta e teribil de interesantă, și cred că atunci cînd vorbim de exigență, trebuie să avem în vedere un lucru care mie mi se pare de cea mai mare însemnătate și anume, cultura. Nu este vorba numai de cultura generală în înțelesul strict, necesară pentru această meserie pe care o practicăm, sau vocație, dar oricum am numi-o meserie sau vocație, cultura este obligatorie, așa cum pentru inginer, calculul diferențial este obligatoriu.

Deci, după opinia mea, în privința realizării dezideratului exigență, mai ales în sfera tineretului, este obligația culturii.

Paul Anghel : În concret ar fi vorba despre o invitație, pe care raportul o adresează direct și creatorilor literari, la un spor de exigență față de produsul muncii literare, și nu numai la un spor de exigență raportat la competiția dintre componenții mișcării noastre literare, ci chiar mai mult, la o încercare, la un efort de impunere a operelor literaturii noastre peste hotare, în dialog cu celelalte literaturi ale lumii.

Aici nu este vorba, bineînțeles, de o impunere artificială. Este vorba despre o competiție de valori. Ca și pe piața economică, unde banul bun îl alungă pe cel fals, și pe piața literară nu se poate petrece fenomenul de impunere artificială, ci numai o veritabilă competiție, în care operele bune și valoroase să aducă într-adevăr mesajul de gîndire, de sensibilitate al oamenilor din țara noastră.

Ana Blandiana : Paul Anghel spune că realizările noastre economice care se impun tot mai mult în lume, impun și culturii noastre, în speță — literaturii, o ținută asemănătoare. Cum se poate realiza acest deziderat indispensabil ? Autoexigență ? Cultură ? Maturizare ? N-avem decît să împingem comparația mai adînc. Inginerii au o vorbă a lor — orice realizare și-o vor „la nivelul tehnicii mondiale". Adoptînd aceeași parolă, totul pare c-ar fi în regulă. Cu alte cuvinte, dacă ideile noastre vor fi mereu cele mai reprezentative pentru epoca în care trăim, iar tehnica noastră literară „la nivelul tehnicii mondiale", nu vom mai avea ce ne dori.

Paul Anghel : Acest proces de maturizare este dificil, spuneam. Procesul de maturizare este normal și firesc, dar procesul acesta de intrare în marea competiție, în marele dialog de idei cu celelalte literaturi, cere și exigență, cere și multe alte lucruri.

I. D. Bălan : Cunoaștere temeinică, adîncă și variată a vieții, a filozofiei. Cunoaștere activă, partinică.

Paul Anghel : Dacă în folclor, spre exemplu, lucrurile se petrec — iarăși schematizez și reduc pînă la vulgarizare termenii comparației, dacă în folclor lucrurile se petrec ca să zicem, pe piața materiilor prime și, de pildă, un cărbune extras din Africa e superior sau inferior unuia extras din Țara Galilor, sau o baladă populară românească e tot atît de frumoasă sau mai puțin frumoasă decît una din Pirinei sau din Urali, în cîmpul competiției culte lucrurile stau altfel. Creația cultă nu mai este un dar al naturii, este un dar al talentului individual, expresie a unei anume mișcări literare, dintr-un anume moment istoric. Este vorba despre un proces de creație, luminat de marile idei, ale unui anume moment istoric, de o anume filozofie, bazat pe o anume tradiție, legat de receptivitatea mișcării literare față de mișcarea de idei a secolului, ș.a.m.d., de procese mult mai variate, mult mai complicate, în care gîndirea și inițiativa noastră pot interveni și pot determina rezultatele care se fac așteptate.

I. D. Bălan : Originalitatea literaturii noastre actuale rezidă în primul rînd în originalitatea vieții noastre noi. Ea trebuie să fie izvorul artei și literaturii realist-socialiste.

Eu cred că exigența aceasta, pe care o reamintește aici tovarășul Paul Anghel, exprimată în raportul tovarășului Ion Gheorghe Maurer, este, de fapt, o întărire a unei cerințe de exigență pe care a exprimat-o permanent conducerea partidului nostru și a formulat-o foarte limpede, în cuvîntul său, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a scriitorilor, și tocmai de aceea problema exigenței în creația literară trebuie să fie o preocupare organică a fiecărui scriitor.

Ben. Corlaciu : O găsim și mai înainte, în documentele celui de-al III-lea Congres.

Evident, tot ce a spus Paul Anghel este foarte judicios și dacă trebuie să ne oprim puțin la datoria fiecăruia în parte, de a da lucrări bune, literare, nu putem să uităm că destui au scris cîndva de mîntuială.

Atunci cînd vorbim despre această stringentă necesitate de a contribui la îmbunătățirea literaturii noastre în asemenea măsură încît unii dintre noi să ajungă pînă la marea competiție europeană, ceea ce nu este, după mine, nici exclus și nici incompatibil cu revoluția noastră, trebuie să avem în vedere și filozofia cea mai avansată a epocii, dar și propria noastră probitate și auto-exigență.

Romulus Vulpescu : Lucrurile acestea sînt cu putință, și în orice caz pot fi înlesnite, de un foarte serios nivel cultural, susținut permanent. Știți cu toții cîtă importanță s-a dat, în ultima vreme, manifestărilor sărbătoririi Universității, de la cel mai înalt nivel de stat și de partid. Universitatea a primit o accladă de înaltă valoare morală și ideologică din partea conducătorilor statului și partidului nostru, și nu pentru că s-ar fi împlinit un număr rotund de ani, și nici pentru că trebuia sărbătorit cumva un centenar, ci pentru că, în realitate, construcția societății noi în țara noastră se face cu cultură, cu foarte multă cultură. Așa cum a fost necesară industrializarea și colectivizarea agriculturii, tot atît de necesară este și cultura, și ea este unul din cele mai importante lucruri în momentul de față.

Cred că vă aduceți aminte că, în ultimii 2—3 ani, critica noastră literară a vorbit despre multe cărți rebutate sau numai parțial realizate, sau cum vreți să le spunem ca să găsim cel mai comod și mai nejignitor termen. Totuși, la un moment dat, se vede că este o lipsă, între altele, de orizont cultural a autorilor lor.

Gîndiți-vă că unul dintre cei mai complecși scriitori contemporani români și unul dintre puținii care poate sta într-adevăr la nivel internațional e Călinescu. El a abordat absolut toate genurile de creație artistică și chiar dacă — mă rog, eu consider că a excelat în toate — chiar dacă dumneavoastră n-o să fiți de acord cu mine că a excelat în toate, nu e mai puțin adevărat că în toate e profund original și, în orice caz, unul dintre oamenii care știu despre ce este vorba în propoziția logică și filozofică pe care o tratează.

Am dat exemplul profesorului Călinescu — pot să înmulțesc exemplele, pentru că mai există, fără îndoială, oameni de talia și de valoarea lui — dar important este că aici sîntem totuși cei mai tineri oameni, relativ mai tineri, și ne străduim să ajungem și noi, măcar ca intenție, dacă nu ca realizare, măcar să ne propunem treaba aceasta la nivelul acestor intelectuali respectabili și bărbați de seamă ai culturii noastre.

I. D. Bălan : Eu vreau să observ că meditația noastră pe marginea realizărilor poporului nostru în domeniul economiei, industriei, agriculturii, științei, ș.a.m.d. a stîrnit foarte elogioasa ambiție de a intra în competiție cu literatura altor popoare, cu literatura universală, însă cred că ar trebui pentru această să ne gîndim mai atent la noi și la faptul că o carte, pentru a intra solid și trainic în patrimoniul culturii universale, trebuie în primul rînd să poarte în ea trăsăturile cele mai specifice ale poporului, ale momentului istoric, ale locului din care a țîșnit. Și tocmai în spiritul acesta cred că discuția noastră trebuie să se îndrepte și mai mult către ceea ce este specific pentru epoca noastră, conflictele ei proprii, trăsăturile morale ale omului de astăzi, idealurile lui. Adică preocuparea de a fi foarte naționali în formă și foarte scriitori ai locului nostru socialist. Să pornim de aici, de pe teritoriul și din zona noastră de cultură, pentru a ne putea revărsa și a ne putea impune în patrimoniul culturii universale.

Nicolae Velea : Trebuie într-adevăr pornit de la acest coeficient de naționalitate pe care îl avem, de specific, și de la această receptare a unor valuri sau tresăriri care există astăzi în conștiințele contemporanilor noștri, pe care trebuie să le consemnăm și la care trebuie să fim atenți.

Victor Vintu : Cred și eu, ca și Paul Anghel, că pentru noi toți, indiferent de genul pe care-l practicăm, este valabilă cerința de-a ne ridica „parametri calitativi". de-a medita la necesitatea unei gîndiri originale. Adică, părerea mea este, că unele lucruri slabe, fie în proză, fie în poezie, resimt această lipsă de idei interesante, de idei îndrăznețe. Pornind de la străduința aceasta calitativă, aș spune că ea se vede foarte bine în discuțiile care au avut loc la Marea Adunare Națională. Cine a citit, a putut să vadă și poate să compare creșterea nu a conștiinței în general, dar a calificării, a competenței și aș spune a patosului pentru problemele economiei naționale, al acestor oameni care sînt aleși în Marea Adunare Națională. Competența a crescut, viziunea asupra fenomenelor este mult mai largă, însăși această idee a prezenței competitive în viața internațională nu este o idee lansată pe lipsă de fundament, ci ea este rezultatul tuturor acestor acumulări. A tot ceea ce au făcut oamenii, ca Ștefan Tripșa de exemplu, de-a lungul șesenalului. Fiindcă noi, dacă discutăm anul 1965, știm că el este cel mai ridicat ca indici față de primul an al șesenalului, adică 1960, și tragem de aici concluzia care ne privește : putem remarca cu ușurință că profilul oamenilor, felul lor de a gîndi, de a înțelege, este altul decît la începutul șesenalului. Interesant este că procesul acesta se petrece sub ochii noștri. Cazul lui Tripșa de exemplu, despre care am scris și-am să vorbesc mai încolo. Deci, în cîțiva ani de pildă, practic într-o perioadă foarte scurtă, noi sîntem martorii unui destin extrem de interesant și a unei traiectorii incandescente.

Ben Corlaciu : Ați inclus în discuție expresia „patos economic". Voiam să vă întreb dacă nu cumva este vorba și despre un patos de înaltă spiritualitate aici ?

Victor Vintu : Patosul economic este o componentă a acestuia. Este de discutat treaba aceasta. În ce sens ?

Se petrece iarăși un fenomen propriu. În momentul actual, gîndirea economică și interesul economic este mai accentuat decît în oricare altă epocă. Niciodată, pe scara unei țări întregi, nu se discutau, nu se dezbăteau problemele economiei și ale bazei materiale, așa cum se face astăzi

I. D. Bălan : Omul se simte gospodar al țării.

Victor Vintu : Sigur că da. Fără să vulgarizez, și la frizerie, într-un orășel, se discută așa : au venit materialele alea, a venit o brigadă de nu știu unde, ce fel de material e... ?

Al. Ivan Ghilia : Este absolut normal să se vorbească despre o competiție internațională în problemele culturii, pentru că este o mare mîndrie pentru noi să ne afirmăm pe plan economic în străinătate, este o chestiune de mîndrie patriotică, dar această mîndrie, raportată la literatură, poate să nu mai fie chiar mîndrie, deși, cunoscînd fortele din literatură (oricît de sumar, oricît de superficial, orice om de bună credință își dă seama că există forțe reale) realmente sînt talente puternice în toate genurile, în teatru mai puțin, dar și în teatru — care ar putea să depășească această etapă, de a duce dialogul între noi și numai între noi ; acest dialog trebuie dus în mod sincer, deschis, inteligent, trebuie dus acest dialog cu filozofia occidentală, cu cărțile occidentale. În ce sens ? La Uniune a fost o plenară în problemele acestea ale literaturii occidentale. Această literatură reflectă acolo anumite realități, chiar dacă nu acceptăm filozofic poziția lor, și nu se poate să nu ținem seama de fundamentul teoretic al cărților respective. Pentru că toți acești mari scriitori occidentali, din care noi poate pe unii îi stimăm sau îi iubim — fiecare avem preferințele ori personalitatea noastră, dacă o avem — toți acești scriitori mari sînt chinuiți, sînt frămîntați de problemele care se pun în societatea lor, și sînt chinuiți de gîndul de a aduce ceva nou, de a face descoperiri în natura condiției umane, în psihologia umană, nu de a repeta, ci de a sonda, de a gîndi, a medita asupra fenomenelor naturale respective, și de a le da o turnură nu numai filozofică, dar artistică

Petre Stoica : În lumina Dării de seamă prezentată la Sesiunea Marii Adunări Naționale de către tovarășul Ion Gheorghe Maurer, este foarte interesant să se discute așa : literatura românească să se ridice bineînțeles, la nivelul tehnicii românești, la prestigiul tehnicii românești peste hotare.

Sînt foarte mîndru cînd citesc în presa străină elogiul adus tehnicii românești și cred că de aici ar fi trebuit să pornim.

I. D. Bălan : Iar eu cred că pe parcurs problema s-a atins de mai multe ori.

Petre Stoica : Pe plan mondial există tendința de a se releva unele culturi care pînă la război erau necunoscute, cea nordică, cea sîrbească, cea neo-greacă. Noi avem asemenea forțe care pot, într-adevăr, să arate străinătății ceea ce există aici.

I. D. Bălan : Este foarte util. Asta se leagă de o acțiune practică, demnă de a sta în atenția conducerii Uniunii Scriitorilor

Ben. Corlaciu : Pornind tot de la expunerea tovarășului Ion Gheorghe Maurer, cred că ar trebui să discutăm în lumina meseriei noastre și despre ceea ce acolo, în expunere, se vede sub aspectul renașterii spirituale a României. Chiar dacă nu a textual spus, adevărul este acesta : România ultimilor douăzeci de ani, prin fenomenul socialist, a trecut prin această mare renaștere. În privința culturii, are dreptate Vulpescu. Pentru că mai mult decît oricărui intelectual, omului de artă în genere, dar scriitorului în special, și nu doar pentru că vorbim despre scriitori, i se cere o cultură și o cunoaștere polivalentă — extensivă și intensivă, deci cît mai vastă și mai variată.

INTEGRARE ÎN MAREA OPERĂ SOCIALISTĂ

I. D. Bălan : Intenția revistei noastre este de a promova, cu mai multă perseverență, cu mai mult curaj, genul publicistic. Literatura noastră, modernă în momentele ei de cea mai înaltă străfulgerare, scriitorii noștri, poeții, romancierii, dramaturgii, începînd cu Eliade Rădulescu, continuînd cu Alecsandri, Eminescu, Caragiale, în vremea mai recentă cu O. Goga, Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu, cu Arghezi, au arătat o pasiune excepțională pentru genul publicistic, care realizează o intervenție directă, rapidă, nemijlocită în viața contemporană, și care poate fi o treaptă, și nu numai o treaptă — dacă nu cumva el însuși este un gen literar deosebit de căutat și de iubit de cititori — dar în același timp și o treaptă în drumul spre realizarea unor opere literare de alt gen, ca poezie, proză, dramă, ș.a.m.d. Cred că prin publicistică realizăm o verificare rapidă cu datele pe care ni le oferă realitatea, în lumina ideologiei marxist-leniniste, în spiritul politicii partidului nostru.

Ion Brad : Mă gîndeam, uitîndu-mă la colegii prezenți, că aproape toți, în orice caz cea mai mare parte dintre ei, și-au făcut un merit și un avantaj, să zicem, din munca aceasta publicistică, din activitatea publicistică, continuînd exemplul înaintașilor, a unor scriitori care au fost amintiți aici și de I. D. Bălan. Am sentimentul că tocmai urmărind să descopere în realitate acele probleme sociale, filozofice, acele probleme umane adînci care au preocupat poporul, oamenii din această țară de-a lungul anilor, mulți dintre scriitori s-au descoperit pe ei înșiși în ceea ce au mai esențial. Și dacă am asistat la o perioadă de acumulări cantitative, să le zic așa, interesante în activitatea multora dintre scriitorii tineri, am sentimentul că mai mult ca oricînd căutările lor sînt centrate acum pe punctul acesta foarte important, al saltului, calitativ.

Eu aș lua aici cîteva exemple, tocmai ca să dăm un caracter mai de lucru discuției.

Uite, îl avem pe Paul Anghel. Paul Anghel e un coleg de-al nostru care caută în toate genurile, este un spirit neastîmpărat, un condei care scapără în general în toate căutările lui, însă am sentimentul că ultima lui carte „Arnegii la Siret", sintetizează în aceste căutări multe din virtuțile lui, făcîndu-l să realizeze o carte a noastră, în tradiția literaturii noastre bune, și care e a lui poate mai mult decît oricare altă carte din cele pe care le-a scris. Eu cred că el ne va face surprize în poezie, în proză, în teatru, dar văzînd această carte, am sentimentul că el va da lucrări și mai bune, pentru că a pus la bază o cercetare foarte atentă, chiar un studiu savant al realităților și ecourilor acestei realități în zona pe care o descrie, la oamenii pe care i-a cunoscut.

Lîngă el e Bănulescu. Pe Bănulescu foarte mulți ani l-am cunoscut mai mult ca reporter. Ne-a rezervat o surpriză care nu mai este surpriză pentru noi, pentru că îl cunoaștem, dar succesele lui evidente, de care am observat că întreaga noastră critică și toți colegii s-au bucurat și le consemnează în scris și oral au fost înrîurite profund tocmai de o cunoaștere temeinică a lumii din care vine. El a publicat reportaje, deci a făcut o artă deschisă, o artă militantă. Așa dar cred, că și el și-a realizat succesele literare, a făcut saltul spectaculos, printr-o cercetare serioasă, psihologică, filozofică — adîncă a oamenilor, a moravurilor, a profilului acesta al lumii în continuă transformare.

Adrian Păunescu : Legat de asta, aș relua ideea exprimată înainte. Mie, dintre lucrările ultimului an, bucățile de proză ale lui Ștefan Bănulescu mi s-au constituit ca fiind unul dintre cele mai frumoase exemple. Am citit aceste proze și am recunoscut în ele o veche aplecare a autorului către niște locuri, către niște oameni, și aș spune că reportajul pe care tov. Bănulescu îl practica înainte de aceste proze, sau poate contemporan cu ele, a anunțat pe niște fragmente lucrările de azi, care, cred că sînt o dovadă excepțională a faptului că, legătura aceasta intimă cu viața, poate da naștere unor lucrări dintre cele mai bune și cele mai interesante. Am reținut din ele un lucru pe care reportajele nu-l aveau, o viziune foarte nouă asupra unor locuri de așa menea dintr-o dată noi pentru mine.

Eu nu vreau să spun aici decît că reportajul, reportajul mai larg, mai liber în ceea ce vrea el, adică reportajul făcut dincolo de niște dorințe zilnice, reportajul făcut în pas de voie, ca să zic așa, va situa oameni, evident de o înzestrare foarte mare, în literatură foarte curînd

Nicolae Velea : Vreau să-l combat pe tovarășul Ion Brad, în chestiunea prezenței noastre publicistice. Noi nu avem prezență publicistică în sensul articolului scris în mod curent. Sîntem cîțiva tineri scriitori Fănuș și alții, mai mulți...

I. D. Bălan : Fănuș scrie, a scris reportaje.

Nicolae Velea : Vorbesc de articole de atitudine. Dar în legătură cu o carte și vorbind de „Luceafărul", pentru că sîntem la „Luceafărul" trebuie să avem o permanentă atenție față de colegii noștri. Nu am fost de acord cum a fost apreciată cartea lui Chiriță. Mie mi-a plăcut această carte, și îmi pare rău că n-am scris despre asta. Într-însa e o febră de intelectualitate.

I. D. Bălan : Mie mi-a plăcut.

Nicolae Velea : Și mie. E o carte pe care n-o lași din mînă. De ce nu avem noi, în suficientă măsură, prezență publicistică, noi, scriitorii tineri ? Îmi fac reproșuri mie și altora, nouă tuturor. Noi, scriitorii tineri, trebuie să nu ne rezumăm numai la prezența în publicistică, în reviste dar și cu prezența publicistică.

Ion Brad : Eu voiam tocmai să ajung la acest aspect, pentru că este o latură a activității noastre : prezența publicistică. Faptul că Alecu Ivan Ghilia se află într-o perioadă fericită a muncii sale literare, cînd căutările lui, stilistice și tematice s-au cristalizat în lucruri interesante, cred că de asemenea, într-o oarecare măsură, se datoresc acestei investigații pe care a făcut-o, prezenței lui în publicistică, în actualitate. E vorba de nervul acesta viu pe care ți-l dă, și în literatură, gazetăria, în sensul bun al cuvîntului.

Desigur, „Luceafărul" a discutat mult despre viziunea reportericească. Se poate relua discuția aceasta. Nu cred însă că este cazul să revenim aici la tot ce ne-a preocupat, și nu ne-a preocupat însă în orice caz prezența publicistică a înrîurit foarte serios și profund activitatea multora dintre noi. Urmăresc unele din reportajele lui Sorescu pentru cei mici. Sînt spumoase, sînt educative în sensul cel mai bun, artistic al cuvîntului, pline de fantezie, de umor, de vioiciune. Avem aici colegi care înainte de a fi foarte cunoscuți ca poeți — uite, de exemplu Păunescu, au făcut gazetărie la un ziar de partid din provincie. Cred că efervescența, notele acestea originale, reprezentările, asociațiile acestea mereu inedite în poezia lui, se plantează, își trag seva dintr-o mișcare a realității cotidiene, a lumii pe care fiecare dintre noi se străduiește s-o cunoască.

Nu vreau să fac un pomelnic. Sînt mulți oameni prezenți la dialogul nostru, care au activitate publicistică, și elogiul îi se cuvine total, aș spune. Eu sînt bucuros că Velea a făcut apel ca noi toți să punem mîna pe condei și să facem mai multă publicistică decît facem.

Nicolae Velea : În sensul igienei literare.

Ion Brad : Asta înseamnă nu numai reportaje, dar și însemnări scriitoricești care văd dincolo de cifre, de faptele care ni se povestesc, dincolo de lucrurile obișnuite, cotidiene — niște meditații, cu sensuri mult mai profunde.

Ilie Constantin : Am să vă rog să-mi dați voie să nu vorbesc în calitate de poet, ci în calitate de reporter. Uitîndu-mă zilele trecute prin colecția ziarului, am băgat de seamă că am călătorit foarte mult anul 1964, și că realmente, pe toată harta țării, a trebuit să umblu măcar cîteva zile în fiecare loc. E interesant ce poți constata în acest timp umblînd prin orașele și prin satele țării. Fenomenul principal pe care aș vrea să-l remarc ar fi acela al unei explozii de tinerețe. Peste tot te uimește această „agresiune" apropae a tinereții. Vezi combinate noi în care, dacă treci prin halele respective, constați că toți sînt foarte tineri și umblă cu niște mașini extraordinar de pretențioase. Văd că reporterii surîd și îi se pare că aceasta este o constatare destul de veche, însă vă spun că eu am simțit-o foarte puternic.

Ion Băieșu : Asta mi se pare uimirea specifică poetului. Cum poate să te mai mire așa ceva ? Pe ce vrei să lucreze, pe niște hîrburi ?

I. D. Bălan : A fost o mirare artistică.

Ion Băieșu : Mi se pare indamisibilă, tardivă, o asemenea uimire. Nu mai este justificată.

Ilie Constantin : Eu cred că Băieșu, dacă m-ar fi lăsat să explic, ar fi văzut că e vorba nu de uimire, ci de o constatare emoționantă : faptul că oameni de 23 și 24 de ani conduc niște mașini care de pildă, în Austria sau în alte țări sînt conduse de oameni de peste 40 de ani, mi se pare semnificativ, și mi se pare semnificativ tocmai pe linia discuției noastre. Adică, niște oameni care în mod foarte rapid învață să lucreze la nivelul tehnicei mondiale, și mi se pare foarte necesar pentru noi să învățăm să scriem la acest nivel. Poate că nu așa cum spun eu, ci cum spunea Paul Anghel printr-o comparație foarte inspirată între domenii care par, la prima vedere, doar simple paralele.

Ben. Corlaciu : În sensul acesta cred că îl cita Vulpescu, mai devreme, pe maestrul Călinescu. Uite ce se întîmplă. Nu mai putem cînta după urechea în secolul nostru, ca în vremea lui Barbu Lăutaru. Sîntem și trebuie să fim notiști ai epocii. Deși Ilie Constantin n-a fost lăsat să-și ducă ideea la capăt, eu am înțeles că asta voia el să spună, ceea ce a reușit mai tîrziu să mai explicitezе. Nu un entuziasm pueril, juvenil, neavizat, în fața unui tînăr de 22 de ani care conduce o uzină automatizată, spre deosebire de acela de 40 din alte țări, ci entuziasm față de cultura și atitudinea lui specifică...

Ilie Constantin : Chiar asta am vrut să spun.

Ben. Corlaciu : ...Pe care Ilie Constantin și-a notat-o, propunîndu-și s-o evidențieze. În acest sens am înțeles eu.

Ilie Constantin : De fapt sînt uimit, sau mîhnit, de intrarea în tură a lui Băieșu. Ce mi-e mie mai urît pe lume, este reporterul îngîmfat care îți spune : vezi, eu am trecut pe-acolo, eu am vorbit cu oțelarul respectiv. Adică eu consider că literatura este o privire proaspătă asupra vieții. Privirea aceasta „deșteaptă" care a conspectat de mult totul, a văzut și a înghițit totul, de asemeni, mă scoate din sărite. Iar eu cînd vorbeam despre explozia de tinerețe care se constată în viața țării noastre, vorbeam tocmai despre privirea pe care trebuie s-o avem noi, scriitorii tineri.

Romulus Zaharia : Este tentant punctul de vedere al lui Ion Băieșu. Dar tot atît farmec găsești și în uimirea mărturisită a lui Ilie Constantin în fața exploziei de tinerețe, cum a caracterizat poetul peisajul nou al țării.

Primul — cu o bogată activitate reporterească, a „descoperit" viața mai de timpuriu și, poate că și în alte condiții. Contactul îndelung cu realitatea l-a făcut mai puțin extatic, poate din această pricină și mai bătăios și, trebuie s-o spun, consider intervenția lui interesantă, ascuțită, și, deosebit de important — foarte utilă. E un punct de vedere îndrăznet și ferm. Dar mai întîi : de ce nu îngăduie Ion Băieșu și altora să trăiască clipe odihnitoare trăite de el, în zilele care marcau începuturile activității lui reportericești ? Ilie Constantin a călătorit mult în ultima vreme, are intenția să scrie un ciclu de poezii dedicat pulsului nou al orașelor noastre : confruntările sale cu realitatea pot căpăta, în timp, certificat de artă.

Preferința mea pentru amîndouă opiniile este, bineînțeles, formală, și voi încerca să demonstrez asta mai încolo, cînd vom vorbi despre natura conflictului contemporan, și despre eroul nostru de astăzi. Am amintit-o totuși, deoarece consider util să retrăim fiorul întîlnirii cu o unealtă perfecționată, — cu atît mai mult, cu cît ea, nu mai este tractorul I.A.R. din 1948, ci un tractor din 1965 ; nici primul strung construit la Arad, ci o unealtă inteligentă, strungul Carusel de 2,500 mm.

Victor Vintu : Aș spune — vorbind despre reportaj — că sînt în dezacord cu o idee exprimată de un critic în „Gazeta literară" care consideră că, în momentul de față, reportajul se află pe o curbă descendentă ca prezență, ca interes și ca necesitate, aș spune socială. Sigur că vorbesc puțin pro domo, însă argumentul lui era acela că o serie de scriitori care au practicat o vreme reportajul — dădea mi se pare și o serie de exemple, printre

care Al. I. Ghilia, Pop Simion, Cosasu — au încheiat socotelile cu reportajul, trecînd la roman, la nuvelă. Cred că acest argument nu este convingător. Eu personal nu sînt de loc convins că vreunul dintre aceia care astăzi scriu romane şi au scris reportaje, n-o să scrie din nou o carte de reportaje, dacă o să se ivească prilejul respectiv. În al doilea rînd, el argumenta prin aceea că reportajul a avut la un moment dat sarcina de a investiga şantierul material, adică de a ne face cunoscute uzinele, santierele şi — zice el — reportajul a făcut cunoscute aceste lucruri, noi acum ştim cam ce este un şantier, reportajul cam asta a trebuit să facă şi acum s-a retras din arenă. Eu n-aş argumenta prea mult împotrivă. Însă aş vrea să spun că reportajul, de altfel ca orice gen literar, anvisajează în primul rînd, spiritualitatea melodiilor descrise.

Fănuş Neagu: Părerea mea este că reportajul, la ora actuală, dăunează foarte mult literaturii. Aşa cum se face, bineînţeles. La ora actuală, reportajul nu aduce lucruri de viaţă esenţiale. Eu nu zic să vină reportajul cu chestiuni de scandal, senzaţionale, dar nici să aducă nişte lucruri complet plate. Ţi se comunică doar că Ion doarme, atît, mulţumesc de rest, de cadru, de frunze uscate, de poleială, etc.

Mihai Stoian: Nu ştiu dacă are sau n-are dreptate criticul „Gazetei literare" citat de Victor Vîntu, critic care spune că reportajul şi-a trăit traiul şi şi-a mîncat mălaiul (ba ştiu : n-are dreptate !), dar un anumit tip de reportaj a sucombat, într-adevăr, de inaniţie, între două — sau mai multe — fapte de viaţă. Oamenii s-au săturat de hipertrofie metaforică, de sonoritate mult căutată, de semidoctism. Reportajele de acest fel — ca să mă exprim în termenii preferaţi de oficianţii genului — e ca o barcă nefericită şi înzorzonată, trasă pe uscat cu un zel demn de o cauză mai bună. Poate că greşesc dar, sincer, îmi spune mult mai mult faptul simplu că în şcoala X, în urma unui reportaj-anchetă de-al meu, s-a tras concluzia că elevii sînt cam sicîiţi şi trebuie să se renunţe urgent la acest chicel, decît mă bucură (să nu fiu ipocrit : în fond mă bucură) aprecierile cu adresă stilistică, ale unui maiestru al speciei. Nu trag turta pe spuza mea. Sînt la fel de convins adversar al părerii că, la ora actuală, singurul tip de reportaj acceptabil ar fi doar reportajul-anchetă. De unde acest exclusivism de tip nou ? Alt şablon ? Hai să zicem că mie nu mi-a plăcut un reportaj, sau chiar trei-patru, semnate de Coşovei, pentru caracterul lor descriptivist, pentru senzaţia pe care ţi-o transmit (narcisismul autorului), pentru „tremolo-ul" lor permanent, dar cine poate să jure astăzi că atunci cînd Coşovei va descrie, de pildă, primul său zbor cu o rachetă cosmică, el nu îşi va schimba mijloacele ? Să nu promovăm o modă !

Nicolae Velea: E păcat că reportajul de atitudine nu consemnează individul.

DIALOG SEVER

Nicolae Velea: Aş vrea să dăm o latură de lucru sedinţei. Apropos de asta, vreau să spun ceva în legătură cu tinerii scriitori.

Noi sîntem o serie de tineri scriitori care am căpătat o oarecare notorietate prin anumite lucrări. Această notorietate vreau să spun că a fost căpătată — în cazul meu, al lui Fănuş Neagu şi al altora. Dar este necesar să se înţeleagă că trebuia să ne fie îngăduită şi nouă, tinerilor scriitori, o perioadă de răgaz. Redacţiile sînt foarte exigente, ne solicită permanent, crezînd ca noi zăcem într-un fel. Noi, acum, după ce ne-am creat respectiva platformă, începem şi perioada lucrărilor mai mari.

Radu Cosaşu: Mie mi-a plăcut ce a spus Velea şi aş merge pe linia pe care o sugera, aceea a unor gînduri intime despre munca noastră.

Aş vrea să plec de la ideea că numai pagina decide în tot ceea ce facem. Ceea ce mă preocupă cel mai mult, şi legat de chemarea pe care o adresează partidul, prin documentele de partid legate de munca noastră, este puterea de muncă a scriitorului. Să fiu sincer, puterea aceasta de muncă nu este suficient de subliniată, şi prin aceasta nu vreau să fac un apel la a scrie cît mai mult şi orice, dar acea putere de muncă care se concretizează în plăcerea de a scrie, de a da drumul pe pagină şi de a reflecta ceea ce ai simţit tot timpul.

Problema principală, după mine, la ora actuală, este aceea a unui salt real, şi nu enunţat, salt calitativ al tuturor lucrărilor pe care noi toţi, şi nu numai cîţiva, l-am cunoscut în aceste decenii. Şi, subliniez, puterea de muncă, o dată cu plăcerea de a scrie.

Adrian Păunescu: Legat de ceea ce spunea Velea, aş vrea să confirm şi eu faptul că la el se simte o odihnă, o criză. Cred că Velea se simte foarte bine, că este într-adevăr într-o perioadă de răgaz, răgaz întins. A început să scrie fragmente de schiţe.

Nicolae Velea: Hemingway a fost zece ani în criză de creaţie.

Adrian Păunescu: Eu, avînd pentru Velea o mare stimă, pentru excepţionalul nuvelist Velea, adică pentru cel care scria, acum, dintr-o dată, de foarte mult timp încoace, nu-l mai găsesc.

Ion Brad: Velea a vorbit singur despre preocupările lui şi îl aşteptăm cu mult interes. Am citit fragmente izolate în ultimul an, lucruri interesante care sînt convins că atunci cînd vor fi închegate în romanul la care lucrează, vom putea discuta în continuare, în orice caz, despre talentul lui.

Ana Blandiana: Radu Cosaşu vorbea înainte despre scriitorul care stă nopţi de-a rîndul în faţa aceleaşi pagini albe, care preferă o pagină albă unoia superficială. Dar cum se va simţi care acest scriitor care noaptea stă la masa de lucru, ţinîndu-se cu dinţii de exigenţă şi de opera nescrisă pe care şi-o vrea oricît de grea, dar neapărat, extraordinară, iar ziua colegii vor avea grijă să-i amintească eventuala criză de creaţie pe care o străbate ? Cred că Adrian Păunescu e în măsură să-mi explice.

Asta simt eu înaintea acestui an.

În acest sens spuneam că numai pagina decide. Cine nu recunoaşte că are o necesitate de a cuprinde eternul în ceea ce face, am impresia că acela nu e scriitor.

În acest sens nu se poate trece, decît dacă vrem să fim idilici, peste greutăţile pe care fiecare le încearcă în faţa paginei de scris, dacă lau aspectul grav ; cum spunea Steinbeck, problema este de a depăşi dificultăţile epocii. Dar există o seamă întreagă de dificultăţi interioare în care, cum spuneam, intră o serie întreagă de vorbe rele, o seamă întreagă de polemici care intervin brutal în actul creaţiei şi măresc aceste dificultăţi. Nu vreau să mă refer decît la dificultăţile create de clişeele din noi.

Cred că principala luptă pe care o avem de dat pe această pagină, care rămîne lucrul cel mai interesant din viaţa fiecăruia, sînt acele clişee pe care fiecare le poate detecta şi pe care fiecare le poate cunoaşte, dar trebuie să aibă curajul să le privească în faţă şi să le depăşească.

Paul Anghel: Aş vrea să subliniez ideea pe care Cosaşu a lansat-o în discuţie, a unui anume caracter colegial al raporturilor dintre tinerii scriitori.

Nicolae Velea: Esenţialul este să ne citim fiecare. Cînd omul scoate o carte bună, să discutăm cu mare generozitate unul faţă de altul.

Marin Sorescu: Să scrie întîi o carte care să merite să fie citită.

Nicolae Velea: Cărţile bune să nu ne dea sentimentul de invidie. Să ne citim cu o mare curiozitate şi o mare sinceritate, şi o carte bună s-o citim şi s-o spunem fiecare cu prietenie. De pildă, nuvela „Dor" de D. R. Popescu, este foarte bună, s-o citim cu o mare plăcere, cu o mare prietenie. Sînt sincer cînd spun asta. Am emoţia mea. Mi-e coleg de generaţie. Domnule, m-a pus la pămînt aici, în sectorul ăsta.

Adrian Păunescu: Mie nu mi-a plăcut felul lui de a vorbi, de parcă i s-ar fi cerut chiar părerea despre nuvela lui D. R. Popescu. Probabil că este un lucru foarte mare pentru D. R. Popescu că în sfîrşit lui Velea i-a plăcut o nuvelă. Aerul acesta de senator al nu ştiu cărui fotoliu mi se pare nepotrivit.

Dinu Săraru: Pentru cei care citesc, pentru că asta-i meseria lor, se numără, fireşte, şi criticii. Vreau să relev un aspect din această sferă a „lecturii profesionalizate".

Reafirm, dacă se poate spune aşa, o veche „prejudecată". Zic prejudecată, pentru că punctul meu de vedere, a fost, nu o dată, destul de elegant altfel, tratat ca atare. E vorba de o cerinţă, pe care eu o socotesc imperioasă pentru critica literară, şi anume cunoaşterea realităţilor într-o măsură cel puţin apropiată de cea a scriitorului : poet, prozator, dramaturg. Mi se pare destul de greu, mai ales privind lucrurile din punctul de vedere al unei critici ştiinţifice, să confruntăi reflectarea artistică a unui fenomen social-istoric contemporan, înafara cunoaşterii acestui fenomen. Dacă, de pildă, am avut prilejul să citesc anume pagini de proză, consacrate satului românesc de azi, — realitate pe care o cunosc bine — în care capacitatea de invenţie reală a scriitorului nu putea să salveze ridicolul unei imagini create la masa de scris, pe baza informaţiilor culese din rubricile agrare ale ziarelor, tot aşa, am citit cu un haz trist, comentariul unui coleg critic care făcea aprecieri despre fizionomia morală a ţăranului cooperatist în funcţie de o interpretare a acestuia foarte personală, realizată de asemenea pe baza informaţiei de gazetă. Firească, critica nu confruntă şi nu apreciază transpunerea fotografică în pagina de carte a faptului de viaţă, şi nici nu pledez pentru aşa ceva. Dar, subliniind rolul deosebit de important al criticii literare în peisajul unei literaturi socialiste ca a noastră, vreau să spun că tocmai caracterul militant al acestei critici îşi află un serios argument în cerinţa pe care am numit-o imperioasă. Exemplul pe care îl dau e, cum se ştie, clasic : G. Călinescu. Cronica optimistului e în aceeaşi măsură un articol de mare rafinament critic şi un act de publicistică contemporană din cele mai strălucite. Prezenţa criticului în miezul problemelor literaturii trebuie să fie susţinută de o prezenţă la fel de pregnantă în miezul problemelor generale ale realităţii pe care o traversează. Iată, aşadar, ca să nu vă reţin prea mult, pentru ce pledez : pentru prezenţa activă a criticii în publicistica direct legată de aspectele vii ale vieţii, văzînd în aceasta nu numai o sporire a eficacităţii observaţiilor la obiect şi apte de a nuanţa analiza, dar şi, dacă vreţi, împlinirea unui drept de satisfacţie al scriitorului care adesea ne spune : o carte despre călirea conştiinţelor la temperatura înaltă a unui cuptor Siemens-Martin, sau la înălţimea ametitoare a unui turn de uzină, sau pe nesfîrşitele întinderi de grîu şi porumb, obligă prezenţa omului de artă, fie el şi critic, la încercarea de a trăi aceste momente, fie şi un moment.

Radu Cosaşu: Se spunea foarte bine aici, că nu ne citim îndeajuns. Şi poate că aceasta nu este lucrul cel mai grav, dar n-aş vrea să intru în fiecare cînd îţi citeşte pe fiecare şi nici nu cer în domeniul acesta rabat, însă, după părerea mea, nu se poate să nu existe în noi un anume entuziasm cult, al culturii, al scriitorului, cînd îţi citeşte pe-un semene de-al său, de-al breslei sale. N-am avut niciodată ocazia să dau măcar mîna cu Ion Alexandru, dar ştiu că l-am citit de la primele poezii.

Eu spun foarte sincer că-i invidiez pe anumiţi colegi de generaţie, pentru deosebita lor muncă, cel puţin aşa o văd eu, şi după mine este unul din marile apanaje ale scriitorului real, care neîncorsetat de nimic, neviciat şi netemător, se apleacă peste pagina de scris şi discută cu el şi numai cu el, fără teamă de orice fel de obiecţii critice. Aşa este, de pildă, D. R. Popescu, pe care n-am plăcerea să-l cunosc. Ultima sa nuvelă mi s-a părut că trădează plăcerea de a gîndi şi a scrie, e vorba de nuvela „Dor". Aşa este, de pildă şi Bănulescu, pe care l-am urmărit.

Vreau să spun că invidia pe care o am faţă de acesti oameni, este totodată şi o plăcere.

Uneori se atentează la puterea aceasta de muncă a scriitorului, care mi se pare decisivă pentru anii care vin. Se atentează, spun, prin nenumărate vorbe, polemici neimportante, în care se pierde o energie inutilă. Niciunul din oamenii enunţaţi de Vulpescu aici şi pe care toţi îi păstrăm în panteonul sufletului nostru, nu ştiu să se fi amestecat cu o energie deplorabilă în polemici neinteresante. Lampedusa spune : consumul de anecdotă într-o societate, dovedeşte lipsă de cultură. Prin extensie se poate spune că o seamă întreagă de polemici neinteresante — nu mă refer numai la atacul de persoane, care uneori e justificat — fac să ne pierdem foarte mult timp şi să avem foarte multă grijă noapte de noapte, şi paginile să rămînă albe dimineaţa.

Mă interesează foarte mult să scriu mult şi să public zgîrcit. Poate că acum zece ani n-aş fi spus aceste cuvinte, cînd toţi care eram aici, şi Băieşu, şi Vîntu, ştiam că sîntem într-o perioadă de mare jovialitate a scrisului şi nici măcar nu ne gîndeam la problemele de perspectivă. Acum mi se pare că există o mare dorinţă în toţi de a învinge efemerul şi de a rămîne cu ceva. Adică, există o necesitate de etern în ceea ce facem şi peste care nu avem voie să trecem.

Ion Băieşu: Mi se pare că la vîrsta noastră a ne da sfaturi să fim culţi şi să scriem bine, este tot atît de nefolositor ca şi cum ne-am spune unul altuia că avem talent. Pe mine personal mă interesează o discuţie în măsura în care abordează probleme extrem de interesante pentru creaţia mea ca atare.

Sigur că este interesant, că este bine să fim cinstiţi, să ne spunem deschis părerile despre cărţile noastre, deoarece acest „amănunt" este desigur important pentru crearea unei vieţi literare sănătoase. De pildă, pe mine personal m-au enervat unele din chestiunile făcute de unele reviste, în care pe lîngă o serie de linguşeli, s-au spus şi lucruri netovărăşeşti, neprietenesti. Toată lumea s-a repezit asupra cîtorva victime foarte uşoare. Unii cred că nici n-au citit cărţile pe care le înjură, nici pe Leu, nici pe Chirită, pun pariu că nu i-au citit.

Nu vreau să fac neapărat polemică, dar n-am înţeles ce-a vrut să spună Păunescu. Eu doresc să-mi exprim aici o părere absolut sinceră, pentru că sînt de faţă cîţiva poeţi — fac asta nu de pe un piedestal, pe care de fapt nici nu-l am. Vreau să-mi spun pur şi simplu o părere.

Cred că sînt vreo 10—12 poeţi tineri foarte talentaţi. Din nenorocire unii oameni nu au întotdeauna, cînd publică, ce spune. De pildă ei, pe cei 21 de ani, au 200 poezii publicate. Eu, cînd îi văd publicînd o pagină întreagă mă apucă disperarea. Ce au de spus în atîtea versuri ? Ce au de comunicat, încît scriu o pagină ? Eu consider că există totuşi, în mod cert, o sterilitate a poeziei tinerilor la ora actuală, şi sînt nemulţumit că ei nu sînt îngrijoraţi de acest fenomen.

Mi se pare îngrijorător faptul că extrem de mulţi poeţi tineri, pe lîngă că scriu foarte mult şi publică foarte mult...

I. D. Bălan: E rău că publică foarte mult, că de scris este bine să se scrie mult.

Ion Băieşu: ...fără să fie frămîntaţi de ceea ce spun.

Mi se pare mie că dacă în proză tinerii au început să meargă pe un drum mai sigur, în poezie există, din acest punct de vedere o rămînere în urmă, şi ar fi păcat, pentru că sînt mai multe talente, foarte puternice, în poezie, la ora actuală, faţă de proză.

Romulus Vulpescu: Iertaţi-mă, gîndiţi-va că Arghezi a publicat întîiul lui volum la 47 de ani şi nu depăşea 30 poezii, iar Ion Barbu, care este poate şi mai mare, a venit şi el tot cu 30 de poezii.

I. D. Bălan: Eu cred că nu se poate absolutiza. Arghezi a publicat într-un volum atîtea poezii, însă publicase în multe reviste, pînă în anul 1927, cînd îşi scoate volumul. Pînă în acest an a scris imens. Pe urmă eu cred că Ion Băieşu are o anumită dreptate atunci cînd constată existenţa unui univers cam sărăcit al liricii noastre, din punct de vedere al preocupărilor de ordin filozofic, etic, al mesajului. Totuşi tabloul înfăţişat de el este cam pesimist.

Ion Alexandru: Deşi nu sînt de acord, în mare, cu ce a spus Ion Băieşu, mi-a plăcut c-a spus că „voi poeţii aceştia n-aţi făcut mai nimic". Mie-mi place acest fel de-a spune. Mi-ar place să se găsească un critic, care în loc să ne laude pentru nişte lucruri inconsistente, să ne ia în serios. Vreau din partea criticii să ne ia mai în serios, fie şi cu riscul să-i desfiinţeze pe unii dintre noi.

I. D. Bălan: Adică o exigenţă mai mare.

Ana Blandiana: Alexandru are perfectă dreptate. Nu e vorba aici nici de modestia noastră, destul de discutabilă de altfel, nici de plăcerea pe care ne-ar face-o un critic, desfiinţîndu-ne. E vorba de cu totul altceva : despre tineri se scrie foarte mult. Să zicem — şi de fapt aşa şi e — că tinerii merită într-adevăr această atenţie. Dar ce serviciu ni se face atunci cînd ni se lipeşte pe frunte cîte o laudă, aşa cum li se lipeau lăutarilor bancnote, cîte o frunză, mereu aceeaşi, reluată de la un critic la altul — bineînţeles numai la unii — o frază care de cele mai multe ori nu exprimă mai nimic din individualitatea noastră ?

Ion Alexandru: Şi poate că Ion Băieşu are dreptate cînd zice că nu s-a făcut încă nimic în poezie, şi că abia se încearcă să se facă ceva.

Şi eu am o părere foarte proastă despre poezie, şi despre a mea, şi ar trebui să fim luaţi aşa puţin la judecată (critică !), ca să ne dăm seama ce înseamnă poezie.

Altă chestiune despre care vreau să vorbesc. Aici au fost citaţi anumiţi scriitori, şi eu am să-l citez pe Faulkner care mi-e foarte aproape, şi care spune că înainte de a fi scriitor, trebuie să fii, în primul rînd, tu însuţi. El spune că trăieşti prea puţin ca să exprimi petecul de pămînt de unde ai venit. Nu ştiu dacă acesta nu este un lucru care trebuie să ne dea de gîndit. Că mulţi dintre noi parcă n-am veni de nicăieri.

Victoria Ana Tăuşan: Ar fi bine ca fiecare dintre noi să-şi pună problema diferenţierii, a impunerii personalităţii poetice.

Adrian Păunescu: Cred că se pune fals problema delimitării dintre poeţi. Nu ştiu cine poate, la ora aceasta, să nu diferenţieze, să zicem, scrisul lui Marin Sorescu, de scrisul lui Cezar Baltag.

I. D. Bălan: Dar după Sorescu mai există aproape un stup întreg de poeţi, care seamănă cu el.

Adrian Păunescu: Vorbesc de cei mai buni. Cine nu poate deosebi (poate cel care nu citeşte) pe Nichita Stănescu, de Vulpescu...

Victoria Ana Tăuşan: Dar să nu uităm că Marin Sorescu a început să aibă „urmaşi" cîţiva zeci, care seamănă cu el. Fals este a reduce mişcarea poetică a tinerilor, căci avem o mişcare şi nu cîteva manifestări izolate, la trei-patru nume, al căror talent e incontestabil.

Adrian Păunescu: Eu cred că este o problemă falsă, pentru că aceştia la care se referă Ana Tăuşan, nu şi-au depăşit încă prima perioadă.

Victoria Ana Tăuşan: În ciuda celor afirmate de Adrian Păunescu, continui să cred că ar trebui să existe, din partea noastră, a celor tineri, o preocupare atentă pentru a ne găsi diferenţa specifică în frontul literar. Există un fel de mimetism în rîndul începătorilor. Mai mult decît atît, tinerii poeţi aflaţi în stadiul debutului sînt decretaţi şefi de generaţie şi mentori de şcoli, la o vîrstă fireşte, cînd personalitatea lor artistică e în curs de definire. Am impresia că, în momentul de faţă, sînt foarte mulţi care scriu destul de bine, dar nu scriu destul de individualizat.

Aş vrea să mai spun — am mai spus-o şi altă dată şi cu legitimă mîndrie — că vin aici, la Bucureşti, dintre nevestele şi fetele moţilor. Nu mă autocitez, dar mi se par foarte semnificative şi foarte grăitoare posibilităţile de afirmare pe care le avem. Mulţi dintre noi provenim din aceleaşi locuri. De pildă, sînt poeţi ca Ion Alexandru care vin din aceleaşi locuri cu mine, din regiunea Iîn trecut foarte slab dezvoltate economiceşte şi din punct de vedere cultural. Venind aici, în Capitală, trebuie să ne punem problema creaţiei pentru oamenii dintre care am plecat, adică să se simtă acea legătură trainică dintre noi şi cei de unde provenim. Personal mi-am pus unele probleme de scris, poate ar fi mult prea mult să zic de creaţie. Bunăoară, mă preocupă de foarte multă vreme problema nu atît a preluării, cît a absorbirii unui filon folcloric, într-o expresie proprie şi modernă.

Cum s-ar putea absorbi acest filon folcloric în poezia mea, astfel încît el să fie legat organic de poezia contemporană, modernă ?

Ion Alexandru: Eu sînt pentru o chestiune : să spui un lucru esenţial în viaţă. Nu mergi la Argeş, tragi un poem, mergi la Hunedoara şi tragi altul ; nu sînt împotriva acestei chestiuni, dar sînt pentru seriozitate în munca poetică şi pentru o abordare şi a laturii mai dramatice a realităţii, care, rareori, se vede în versurile noastre, şi ale mele. Vreau să spun ce înţeleg eu prin a te ridica la valoare mondială cu poezia. Eu am fost la Brazi şi la tabloul de comandă al rafinăriei, unde eram şi cu alţi scriitori, ni s-a explicat totul — era şi un ardelean, şi se amuza că nu înţelegeam aproape nimic din tabloul de comandă.

Eu vreau ca atunci cînd citeşte inginerul poezia mea, să mă bucur şi eu că-l uimesc. Eu, dacă vreau să înţeleg procesul de la rafinărie, trebuie să mă cultiv. Să se cultive şi el, adică să fiu şi eu ca un tablou de comandă, să fim foarte complicaţi, dar seriosi. Adică să venim cu chestiuni foarte grave, şi foarte complexe, nu alambicate.

Sînt atîtea lucruri interesante, şi deodată te pomeneşti că unii critici încep să laude nişte lucrări de-ale tale pe care tu însuţi le socoteşti proaste. Şi sînt şi pentru ideea lui Vulpescu : o cultură scrioasă şi mai ales o muncă modestă de laborator, şi să-ţi vezi de treaba ta, adică fără afişări spectaculoase. Specificul nostru să fie o aleasă discreţie. Trebuie să mergem pe linia aceasta. Cred că asta se aşteaptă de la noi : o foarte mare seriozitate nedeclamatorie.

Ana Blandiana. Sigur, poţi trage un poem despre Argeş şi unul despre Hunedoara, tot aşa cum poţi trage un ciclu despre Deltă şi unul despre Argeş, nu asta are importanţă, ci cantitatea de adevăr pe care aceste poeme şi cicluri o conţin. Şi ca să spui adevărul trebuie, în primul rînd, să-l cunoşti, iar în al doilea rînd să ai curajul de a-l exprima netrecut prin scărmănătoarele schemelor. Am umblat mult în ultimii ani. Am călătorit în lăzile camioanelor, cu bărci de ocazie, în trenuri formate numai din vagoane de clasa a II-a şi cu autobuzele sufocate de praf. S-ar părea că unui poet îi sînt necesare toate acestea, dar eu ţin la călătoria aceasta continuă, aşa cum ţin la adevărul fiecărui cuvînt pe care îl scriu. Nu vizitez (termenul mi se pare jignitor şi superficial), ci trăiesc fiecare din locurile prin care trec. Tot aşa, în matematică, e ridicol să înveţi pe de rost o soluţie dată, trebuie să înţelegi singur problema, să obţii rezultate tu însuţi Pentru mine, şantierele sînt nişte concentrate de viaţă contemporană, nişte monade ale epocii. Pe şantiere sînt oamenii care dau şi primesc cel mai mult, culorile sînt tari, situaţiile limită. Îmi place să scriu despre şantiere, aşa cum le place pictorilor să picteze marea şi porturile — pentru violenţele lor cromatice. Dar şantierele sînt punctele cele mai dramatice ale hărţii noastre. Va trebui deci să scriu despre acest dramatism. Dar ce vor spune atunci tovarăşii redactori ? Nu trebuie confundat optimismul care ne caracterizează cu viziunea idilică, atît de comodă, pe care o preferă unele redacţii. Idilismul, pasta roz, nu numai că ascunde orice nuanţă dramatică a vieţii, dar ucide pur şi simplu arta.

I. D. Bălan: Ceea ce cred că sîntem datori noi, cititorii de poezie, este să spunem răspicat că aşteptăm şi mai mult de la talentul poeţilor, de la prospeţimea acestora, de la sensibilitatea şi forţa imaginei. Vrem să întîlnim forme mai actuale, sentimente mai contemporane, adică să ne regăsim pe noi, ca oameni, în scrierile lor.

E curios că mulţi poeţi tineri, în goană după inedit, după varietate, se întîlnesc toţi pe o linie şi acesta este un fenomen negativ.

Ilie Constantin: Reiau cuvîntul. Nu vreau să rămînă în mintea nimănui ideea lansată de Băieşu, care cam lăsa să se înţeleagă că poeţii tineri prea bat cîmpii, stau pe loc... Mă atrage scrierea unui ciclu la care am şi încercat să lucrez, despre oraşele ţării, din partea de vest, dar văzute din mii de faţete şi unghiuri, fără să fie, însă, vorba de poezii. Şi nu numai despre oraşe. Adică, deşi restrîngerea în poezie a realităţii pare puţin mai complicată, eu am să încerc, în acest ciclu, să aduc ecoul aproape imediat al realităţii în istoria respectivelor oraşe. Cum voi reuşi să fac aceasta nu ştiu, rămîne de văzut. Ca om care încerc să scriu poezie, am fost foarte îndurerat că se poate judeca aşa, cum judecă Băieşu, situaţia poeziei tinere la ora actuală.

Totuşi, aici s-a adus o acuzaţie care mi s-a părut dură, deşi destul de reală : că poeţii nu sînt atît de preocupaţi de un orizont filozofic mai larg, deschis spre toate marile probleme ale lumii contemporane.

I. D. Bălan: A fost o părere personală a lui Ion Băieşu. Dacă socotiţi că mai trebuie precizat ceva, sigur că nu este rău să se facă lucrul acesta.

URMARE ÎN NUMĂRUL VIITOR
DIALOG CONTEMPORAN : 1965
(Eroul contemporan — Natura conflictului actual)

I. D. BĂLAN : Genul publicistic a fost cultivat de cei mai de seamă scriitori români. Să continuăm bunele tradiţii.

PAUL ANGHEL : Parametrii creaţiei literare sînt ceva mai complicaţi, mai gingaşi decît parametrii de realizare ai produsului industrial.

VICTORIA ANA TĂUŞAN : [illegible] ca fiecare dintre noi să-şi pună problema diferenţierii, a impunerii personalităţii poetice.

AL. IVAN GHILIA : Sînt în literatura noastră forţe care să ne impună pe plan mondial.

AL. OPREA : A face literatură înseamnă, în ultimă instanţă, a afirma o credinţă. Iar gazetăria înseamnă pasiunea de a exprima ceva.

NICOLAE VELEA : De ce se [illegible] prezenţă [illegible] scriitorii tineri ?

ION BRAD : Nervul acesta viu pe care ţi-l dă, şi în literatură, gazetăria, în sensul bun al cuvîntului.

GICA IUTEŞ : De la profesionalizare la schemă, drumul e scurt.

RADU COSAŞU : Aş vrea să plec de la ideea că numai pagina decide în ceea ce facem.

FĂNUŞ NEAGU : Toţi sîntem oameni de partid, chiar dacă sîntem sau nu membrii de partid, pentru că orice om care are un condei în mînă, în ţara aceasta, este om de partid.

ROMULUS ZAHARIA : Sînt pentru un contact îndelung cu realitatea.

MARIN SORESCU : Desigur, în primul rînd trebuie să cunoaştem cu profunzime realitatea.

DINU SĂRARU : O cerinţă imperioasă pentru critica literară : cunoaşterea realităţilor într-o măsură cel puţin apropiată de cea a scriitorului.

ANA BLANDIANA : Îmi place să scriu despre şantiere, aşa cum le place pictorilor să picteze marea şi porturile — pentru violenţele lor cromatice.

MIHAI STOIAN : Un anumit tip de reportaj a sucombat de inanităţie, între două fapte de viaţă.

VICTOR VÎNTU : Reportajul s-a retras din arenă ?

ILIE CONSTANTIN : Ce mi-e mai urît pe lume este reporterul îngîmfat care îţi spune : vezi, eu am trecut pe-acolo, eu am vorbit cu ştelarul respectiv.

ION ALEXANDRU : Eu sînt pentru o chestiune : să spui un lucru esenţial în viaţă.

BEN. CORLĂCIU : Romînia ultimilor douăzeci de ani, prin fenomenul socialist, a trecut printr-o mare renaştere.

ROMULUS VULPESCU : Cultura este unul din cele mai importante lucruri în momentul de faţă.

ION BĂIEŞU : Eu, cînd îi văd pe poeţi publicînd o pagină întreagă de versuri, mă apucă disperarea. Ce spun ei ?

ADRIAN PĂUNESCU : Cred că se pune fals problema delimitării dintre poeţi.

PETRU [illegible] : Nu avem încă scriitoricești care pot să arate străinătăţii ceea ce există aici.

AGENDA CENACLULUI N. LABIŞ

61

Reîntîlnirea în cenaclu cu tînărul prozator Iulian Neacşu, s-a produs în consensul semnalării unei evoluţii îmbucurătoare. Cele patru schiţe citite (**Seara, Seară dintotdeauna, Un sfat pentru fiecare, Era interesant în iulie**), fără a fi trezit luări de poziţie divergente, au fost comentate cu însufleţire în dezbateri (de către Toma Pavel, Gica Iuteş, Adrian Păunescu, Romulus Zaharia). Într-un succint „profil critic", I. D. Bălan a indicat unele linii de forţă ale acestei proze, cîştiguri nete faţă de anterioara apariţie în cenaclu (era evidentă, atunci, o anume preferinţă pentru situaţii stranii, pentru caractere ciudate ş.a.) Iulian Neacşu dovedeşte acum o stăpînire mai sigură a meşteşugului de a doza materialul epic, ajutat fiind de puterea de a intui — deşi nu totdeauna cu egal succes — zone şi probleme semnificative de viaţă. În ciuda unor locuri comune, ticuri verbale şi accidentale comentarii fără rost, recunoaştem în aceste schiţe o fervoare, o siguranţă a notaţiei, un umor sec, ascuns în subtext. În sfîrşit — „4 schiţe bune" cum le-a caracterizat lapidar, în încheiere, Eugen Barbu.

Partitura de poezie a serii a fost susţinută printr-un debut: Gheorghe Istrate. Iată cîteva opinii exprimate: „Semne ale unui talent fierbinte, dar pe alocuri romantios şi neaprofundat" (A. Păunescu). „Multă candoare; zonă de inefabil care, în ciuda unor locuri comune, te emoţionează" (George Chirilă) „Incandescenţa şi prospeţimea trăirii, vădesc un temperament poetic autentic. Poezia sa se va împlini cu atît mai repede cu cît se va despresura de acele banalităţi de gîndire şi de expresie care îl ispitesc uneori" (Violeta Zamfirescu). „Fără a fi o poezie prea şocantă sau extremistă, buchetul liric prezentat astă-seară transmite cu sinceritate un flux poetic direct, fără modă, fără viciu poetic. E o poezie smţită, plăcută auzului, fără să-mi pară foarte adîncă, mărturisind însă indiscutabil o sensibilitate vie, generoasă" (Nina Cassian).

62

După o scurtă vacanţă de iarnă, colectivul cenaclului s-a reîntîlnit la 5 ianuarie pentru a asculta şi discuta o nuvelă de Augustin Buzura (**Aici există bolnavi?**) şi un ciclu de versuri aparţinînd lui Barbu Cioculescu. A fost o şedinţă fructuoasă, în care au avut contribuţii critice substanţiale Dragoş Vrînceanu, Gabriel Dimisianu, Toma Pavel, Ben Corlaciu, precum şi — dovedind gust artistic şi spirit critic real — trei dintre cei mai tineri literaţi (Dumitru M. Ion, R Cimponeriu, Mihai Bărbulescu).

După cum a subliniat I. D. Bălan în încheierea discuţiilor, caracterul interesant al şedinţei l-au dat în primul rînd lecturile. E vorba de confruntarea cu opinia colegilor de generaţie a doi autori înzestraţi (sau, mai exact, confruntări ale unor anumite stadii şi căutări ale acestora).

Observaţiile cu privire la nuvelă, formulate iniţial de Ben Corlaciu, au coincis, în general, cu ale celorlalţi, deşi unii dintre aceştia au căutat să le escamoteze. Pe anumite coordonate, Buzura urmează o linie ascendentă (dorinţa de investigare — mai atentă, mai diversă ca în alte lucrări; fineţe a observaţiei psihologice; dinamism: „scris frumos"). Ben Corlaciu a fost de părere că eşeul practicat aici ar fi o aglomerare de terminologie ştiinţifică nefiltrată literar. Povestind lucid, cenzurîndu-şi cu severitate explozîile afective, Buzura n-a conferit totdeauna un fior real dramatic unor fapte care conţin în sine o tensiune gravă. Observaţia noastră se referă mai ales la necesitatea unei structurări intime a imaginii, la sublinierea unei finalităţi, pentru evidenţierea universului etic al medicului care luptă pentru realizarea idealului său umanitar, comunist.

Salutăm în poeziile citite de Barbu Cioculescu progresul evident pe linia descoperirii unui univers mai particular, caracteristic. E meritul său — cum s-a remarcat în discuţie —" de a afla accente inedite în nişte probleme care au stat din totdeauna la inima omului". „În ciuda permanenţei temei, poezia conţine evident un timbru nou, fie că e vorba de euforia erotică, fie că se încearcă speculaţia filozofică rafinată" (I. D. Bălan). Vădind un exerciţiu poetic îndelung, versurile lui Barbu Cioculescu, **A media luz, Muşchi de aprilie, Primăvară de toamnă, Pavaj şi octombrie, Cerc deschis,** „îmbină o fantezie imagistică bogată, originală în metaforă, cu o atitudine meditativă") G. Dimisianu). S-a mai remarcat „tonul colocvial" al poemelor, unele nuanţe ironice, „concretismul metaforei" (Toma Pavel). Atenţia poetului trebuie să se îndrepte spre eliminarea unor deficienţe de compoziţie, a unor discontinuităţi ale ideii şi ale expresiei, după cum sugera Dragoş Vrînceanu O atare poezie — valoroasă în ansamblu — suportă mai bine un gen mai scurt Pentru ca emoţia ei să fie mai consistentă, e necesar ca elementul afectiv să prevaleze asupra celui intelectual.

Rep.

Desen de RADU GEORGESCU

DUMITRU M. ION

Vidraru

La mesele de după soare
Se string bărbaţii anilor la vin
Iar pîinea sfărîmată-n pahar
Îngenunchi cu adînci semne.

Se sparge de cu zori cuibarul luat
Bărbaţii taifasuri la mesele de după soare
Dorm cu secerile la căpătîi
Şi cîmpul li secară în vise.

Ce tremurul buzelor trec în jerăgan
Înghesuit foşnirea cobîrşită-n spuză;
Cu viforniţe bat bronzul stelele în pinet
Ne [illegible] în Vid, precum luceferul de ziuă.

Corbeni

[illegible]
La ele să-şi [illegible] gîndul, cîntec
Urcau pe [illegible] cîmpoi roşii
Şi le păzeau în [illegible] zei.

Iar piatra ne striga pe nume
Şi-aluneca tot riul pe-un cuvînt —
Veneam şi fără umbră dintr-o lume
Cu soare-nlors cu faţa pe Pămînt. —
Voiam să frămîntăm toţi munţii-n palme
Cînd braţii vor migra cu vîrfurile-n stele
Căci arcu-avea trăirea lui aparte
Culcată-n iarba apelor de munte.

La gura de tunel cînd luna scapă
Se sparge-n apa tulburie crăpînd de sete
Doar noaptea-şi lasă umerii în apă
Şi meşterii în luntrea ei coboară înspre case;
Atunci se-aud cocoşii pietrei detunate
Şi-adorm pe-un braţ femeile frumoase —

VERA LUNGU

Noaptea

Nimeni nu este singur noaptea.
Oricît şi-ar desface ea cochilia
Înghiţind zgomotele —
Învăluit în liniştea ei,
Singur nu poate fi
Decît cel slab (cu toate surorile, copiii,
Nevestele şi resemnările îngrămădite în odaia lui).

Rămîne mit singurătatea nopţilor.
Noaptea degajă energii,
Combină şi exaltă idei,
Poartă ciocanele şantierelor treze,
În fibrele sensibile ale somnului odihnitor.
Limpezeşte sunetele lumii,
Pregăteşte puterea muşchilor,
A minţii, a iubirii.

Cuvintele

Cuvintele noastre au identitatea lor,
Acte zilnice prin care dăm şi cerem.

Le adăugăm bucuriile noastre pline,
Şi se coc asemeni fructelor, vara.
Firesc le împrumutăm tristeţea noastră umană
Şi devin toamne cu frunze căzătoare.
Le învăluim în iubirile noastre fierbinţi
Şi se avîntă asemeni rachetelor.

Niciodată nu mor incremenite.
Nu ne cuprinde amărăciunea.
O aruncăm prin ele,
Luînd alte cuvinte,
Adîncite în noi luminos,
Recunoscîndu-ne prietenos.

Cuvintele noastre au firesc autonomia lor —
Uneori aspră, mereu dreaptă,
Mereu adevărată —
Autonomia epocii pe care-o trăim.

PROFIL

Sînziana Pop

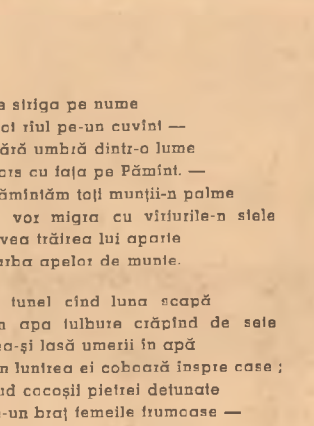

A publicat deocamdată puţin, dovedind un scrupul artistic lăudabil pentru ceea ce încredinţează tiparului. Schiţele sale sînt [illegible] nu atît ale unui moment, cît ale unei stări [illegible] concentrate într-un gest, într-o izbucnire. Sînziana Pop şi-a orientat debutul literar spre o proză de o aleasă factură lirică a feminităţii în izbucnire. O izbucnire însă a vitalităţii şi nu a unei crize de virstă temperamentale. Eroinele sale, tinere în deosebi, au o reverie sentimentală, trăiesc într-o virstă romantică, visează în adîncime ori vibrează la un fiorbru înalt într-o euforie tinerească. E un strigăt fecioresc al dragostei (Dimineaţă de primăvară), *o frumuseţe a confesiunii erotice mărturisite cu candoare şi inocenţă. Personajele Sînzienei Pop au o mixtură sufletească de adolescenţă, şi tinereţe feminină, cu o semeţie şi o dezinvoltură băieţească, demnă, categorică şi matură. Autoarea mînuieşte un limbaj artistic suplu şi îndeosebi inteligent. Ceea ce o face să pară de la început ea însăşi şi să nu aştepte ultima traducere în raftul librăriei pentru a-şi acorda stilul cu ultima noutate, este această sinteză fericită obţinută încă de pe acum între proza lirică clasică şi proza analitică succintă, de introspecţie, de viziuni, menţinînd-o pe marea noastră prozatoare Hortensia Papadat-Bengescu. Sînziana Pop la această virstă literară, îndrăznesc să afirm şi să susţin, face o proză modernă, analitică pe un fond romantic. N-ar fi străină o apropiere nici de primele secvenţe lirice cu atîta poezie, dar şi cu un exces de virtuozitate poetică, din „Jucăriile pentru Lilli" ale lui Ionel Teodoreanu.*

În schiţa Pe deal, *feminitatea ia o notă declarată, parcă prea evidentă, frizînd senzorialul. Iar Sînzienei Pop cu talentul pe care îl posedă, cu acuitatea tactului de viaţă şi cu probitatea scrisului său îi e în putere să treacă mai departe pe drumul vieţii fără a face din primul popas şi ultimul. Instantaneul Plecia nu-i desminte posibilităţile, acolo unde sensibilitatea ei e pusă la lucru. Compoziţiile au nevoie, credem, de o mai mare varietatea tipologică, pentru a evita efectul uniformizării, al repetiţiei şi al unicei dimensiuni.*

Această tinereţe sănătoasă care se zbenguie prin iarbă, se tăvăleşte şi aleargă ca o ciută prin poiene, uimită de propria ei creştere, are în condeiul tinerei prozatoare Sînziana Pop, un interpret şi un comentator de calitate. Eroina ei e a Diana, ori a zeitate a tinereţii, în anotimpul dragostei care se cere împlinită, ca în schiţa Vara. Este în această bucata a autodescoperire a unei frumuseţi tulburătoare, „pîrguită şi rotată", care duce cu ea tot universul, dar şi a naivitate şi a puritate a gestului. Tinereţea e mîndră, nealterată de prejudecăţi, gingaşă şi voinicească. Registrul emotiv se transfigurează pînă ajunge la o stare de contemplare, de confuzie a planurilor. Căci dacă în poezie vorbim atît de des şi îndreptăţiţi de a descoperire lirică a tinereţii, a unei tinereţi netulburate decît de năvala nereţinută a torentului vieţii, în proză această descoperire aparţine, fără înconjur printre cei tineri, unei scriitoare. Nu e suficientă, însă, numai predilecţia pentru o asemenea tematică, pentru că arta nu se face cu predilecţii, ci în primul rînd cu talent. Şi Sînziana Pop, după schiţele publicate în „Gazeta Literară", „Tribuna" şi „Luceafărul" are această „faculté maîtresse" indispensabilă literaturii adevărate. E o începătoare, dar o începătoare talentată, căreia îi urmărim evoluţia nu cu interes pentru un nume nou ci pentru că şansele literare sînt de pe acum deosebite, dar ca oriunde, pentru aceste performanţe de altitudine, trebuie un efort artistic susţinut, o mai stringentă preocupare pentru investigarea realităţilor contemporane, pentru înfăţişarea universului spiritual al constructorilor socialismului, cîştigînd înălţimea centimetru cu centimetru.

MARIN BUCUR

VICTORIA ANA TĂUŞAN

Profiluri duble

Ni s-a dat dintru început
pasul greu, împovărat cu lut,
să trecem prin viaţă holevănos,
cum urcăm potecile pe urmele bradilor.

Darul acesta n-a fost dar.
L-am aruncat de pe tălpile noastre.
Am luat în mersul din gleznе
tiuri, izvoare albastre.

Din abuzite poene,
am luat iarbă Pentru gene.
Din codru şi neliniştea-i din fire,
frunza [illegible]'ă-n dungă, în privire.

Briu netesut şi neînfiorat,
ne-a fost o nuia de alun,
crestată cu fier şi cu foc,
să ne mingîie peste mijloc.

Primăvara, oamenii spun că simţim
durere necurată în sîn şi nefeciorească.
Ci noi ştim numai cum se tot string
anotimpuri, pînă să izbucnească...

Munţii ne-au dat, sau le-am luat
daruri trecute prin amiază şi noapte.
Din depărtări, şi ani, şi dor,
ne recunoaştem după însemnele lor.

Vîrstă

Pe pămîntul cu inima şi poenele,
s-au uscat ploile aduse cu genele.
Luceafărul se întoarce în sens contrar —
de unde venise înalt şi amar.

Arde adînc pămîntul de ruguri.
Flacără dulce urcă în struguri.
Vîrsta-i pătimaşa, vîntul
prin străveziul de boabe chemîndu-l.

Culesuri de vară biruitoare.
Lacom, sărutul închide o floare.
Tot ce ne-a fost doar păreri,
scade concentric pe ape de fier!

Piscul rămîne frunte tîrzie
şi vede cît aur de frunză să fie.
Pe săbii de vînturi trase de-a-ndaratele,
pietrele lui îşi ascut caratele.

Vîrsta-i de tîlcări prin ceaţă,
gust de vin şi de seară.
Roata de gînd, rotitoare,
e scoarţa inimii scoarţă.

Podiş transilvan

Noaptea, fiicta de astre înaintează
în unghiuri lunare
şi bubuie galben, albastrul privit îndelung
şi steaua polară, de pază,
fantastica mare
a mişcă împrejurul-i
în furtunoasele vele de stele ce nu se ajung.

Razele vin scuturate de vînt
şi pot să le prind —
îmi par fringhii lăsate să tragă pămîntul
cu munţi şi cu ape
şi turle în oraşe lucind,
atgoane puternice, prinse
să ducă pămîntul, prin galaxie uşor ridicîndu-l.

Privesc cerul în statornica lui strămutare,
tarba respiră cu mine
şi inima-mi umplu de-acest podiş transilvan —
plutind pe o frunză, îmi pare,
cu munţii şi casele pline
şi apele rostogolite-n baraje
vălurind aurit pe noptosul ocean.

Vreau, despre hotarul acesta de ţară,
din geamna pădurii să sun —
miracolul lui, lîngă astre şi alte planete
şi tăcerea de nori s-o răzbun
spunînd despre oamenii munţilor mei

şi urcînd triumfal, cu întregul pămînt transilvan.

POSTA REDACŢIEI

Anatolie Paviş — Snagov. Sînt în povestirea dvs. unele episoade izbutite (scena din gară, atmosfera sugestivă din casa Orzaţilor), un dialog viu, stilul sobru şi mai ales intenţia în parte realizată de a scrie o proză realistă, aşadar sînteţi obligat la un efort mai susţinut, la o exigenţă sporită. În acest sens, acţiunea „Penicilinei" apare fragmentată, limitată, lipsită de acel solid eşafodaj epic, care înlănţuie armonios întîmplările într-o imagine artistică, precipită sau dezlănţuie conflictul reliefînd caractere puternice. Personajele dvs. rămîn în ultimă instanţă palid ilustrate de amănuntul cu penicilina, folosit în mod exagerat ca mobil de rezolvare a conflictului. Amănuntul e semnificativ, inedit chiar, ar putea face obiectul unei schiţe aparte, dar ideea povestirii dvs. e alta — demascarea mentalităţii înapoiate, individualiste, rapace, din lumea satului în anii de după Eliberare, mai exact în perioada secetei. O gîndire mai clară asupra complexului de factori social-istorici, vă va ajuta să proiectaţi acţiunea pe un fundal, care să reflecte într-o viziune realistă, zdruncinarea vechilor relaţii social-economice în condiţiile create de primele victorii revoluţionare cucerite de clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea muncitoare — izbitoarele contraste între vechi şi nou.

Puia Marina — Bucureşti. Inginerul din Viişoara este un model cras de schematism, căci fiecare gest, fiecare pas pe care-l face întru slujba trebuinţelor obşteşti şi a obligaţiunilor strict profesionale, este comandat şi comentat de autoare într-un mod didacticist, discursivist, psihologist.

Apelînd inutil la paralela cu colegul candidat în ştiinţe, făcînd caz de uscăciunea sufletească, de parvenitismul care-l va ţintui de catedră, eroul principal nu e salvat prin comparaţie, de locul comun, dimpotrivă, se accentuează o stîngace apropiere de literatură, o viziune îngustă, simplistă asupra realităţii.

Stelian Tudose — Bucureşti. Fragmentul ales despre „echipajul Lares prin lagărele naziste", anunţă desigur că sînteţi în posesia unor documente de viaţă inedite. Paginile alese însă nu sînt mulţumitoare, se referă la nişte date cunoscute, relatate fără emoţie artistică. Vă aşteptăm la redacţie.

Bihoiu V. Diogene — Timişoara. Citîm din lipsă de spaţiu numai o frază din manuscrisele trimise, care poate parafraza un proverb cunoscut: „Am început să fiu convins că tăcerea e murmurul sentimentelor".

Ion Murariu — Timişoara. Remarcăm notaţia alertă, dialogul dozat, conciziunea stilului, păcat că ideea rămîne în suspensie, ca trăsătură caracteristică a celor trei schiţe. „O faptă" e trădată de un didacticism supărător.

Ion Dragomir — Tg. Ocna. Deşi cam necitet manuscrisul, am identificat în „Hainele articolului" umor şi fantezie. Dar aşteptăm să luaţi o atitudine mai puţin „simulată", mai îndrăzneaţă în faţa unor realităţi „cu haz sau cu necaz" şi să ne trimiteţi în continuare şi alte schiţe satirice.

Gheorghe B. — Maramureş. Intitulata nuvelă, e o transcriere aproape fidelă a respectivului proces. Merită atenţie pentru comentariul subtil, pentru argumentaţia inteligentă, dar ce ne facem cu eroii respectivi? Dezbaterea unei atari probleme morale în literatură cere prezenţa unor caractere distincte. Să ne mulţumim numai cu judecătorul? Încercaţi să vă detaşaţi de circumstanţele profesionale. Aşteptăm.

Constantin Grădinaru — Craiova. Vi se cere mai multă inventivitate (şi chiar spirit de răspundere!) ca să-l identificaţi pe numitul „Cîţă", peregrin nestînjenit într-un mediu social care respinge cu hotărîre servilismul, lichelismul şi carierismul. Dar cu procedeul descriptivist şi retoric pe care-l minuiţi, nu ajungeţi prea departe. Ne aflăm în faţa unor situaţii false, confecţionate, în care pe un scaun directorial somnolează un papă-lapte înconjurat de o masă informă de salariaţi gură-cască, în mijlocul cărora Cîţă îşi face de cap pînă în ceasul al doisprezecelea, cînd nişte delegaţi de la un minister, aleargă să ia măsuri administrative. Cu umor, cu satiră, sau într-un cuvînt cu talent, se poate face mai mult.

Ioan Sterie — Ploieşti. Remarcăm „Lungile tăceri ale toamnei" pentru subtilitatea gravă a dialogului, pentru gingăşia aspră a marilor sentimente nemărturisite. Un cuvînt de laudă pentru sinceritatea notaţiei din „Socoteala" total diferită ca gen. Un umor fin, o undă lirică autentică. Aşteptăm în continuare.

Dimitrie Bălan — Focşani. Cursivitatea naraţiunii tentează, şi urmărim pînă la un punct, impresiile tînărului profesor de limba română picat, de voie — de nevoie, pentru un timp, într-un sat frumos şi bogat. Dar uimirile eroului, mai mult decît naive, în faţa unui peisaj, care caracterizează de fapt tocmai condiţia nouă a satului socialist, procesul de conştiinţă, pe care şi-l intentează, apoi asocierea simbolică a „tărusilor" cu care fostul ţăran individual, baci Simion, îşi însemnase odată hatul, cu neîncrederea în adaptabilitatea eroului cu viaţa la ţară, plasează schiţa în zona banalităţilor şi mediocrului.

Horia Vasilescu — ? Distingem, din grupajul trimis, „Ploaia" pentru sobrietatea notaţiei, linia sigură, viguroasă a portretului, care dezvăluie un prozator cu reale virtuţi. Mai puţin concentrată ca esenţă, confuză, rămîne „Noaptea fîrbinte", fals-romantică. „Sărutul". „O cană cu apă, bărbate" nu se sprijină decît pe portretul bătrînului factor poştal — şi incursiunea în adolescenţă. „Printre oameni" respiră candoarea vîrstei. În vederea unei colaborări, vă invităm pentru o discuţie mai amănunţită la redacţie.

D. Balş — Cîmpulung. Din grupajul de schiţe „pestriţe", am izbutit să descifrăm cu oarecare efort trei: „Sensul vieţii" ne apare în versiunea dvs. literară cam... unic. Apăsînd numai pe contrastul alb-negru, povestea a ieşit cenuşie. „Femeia din vîrful carului" am putea-o considera o glumă bună dacă nu ar avea o poantă atît de ieftină. „Tefide" scrisă în acelaşi stil alert e cam străvezie ca idee, de un sentimentalism salvat doar de un dialog care are spontaneitate şi naturaleţe. Sperăm că „îndeminarea cu care scrieţi repede", (indescifrabil caligrafic) mult şi despre orice, nu e decît un aspect al acumulărilor de creştere.

M. Ecovoiu — Timişoara. Regretăm, dar grupajul nu întruneşte exigenţele unei lecturi în cenaclul „Labiş". „Monumentul" şi „Frunze moarte" mai ales, sînt afectate de un sentimentalism forţat, eroii pozează în nişte trăiri şi emoţii inexistente. În „Doi oameni la o masă" Lazăr, unul din colectivişti, e atît de multilateral şi complex, încît pînă şi la M.A.T. frunzăreşte sonetele lui „Sespir", tot în acelaşi loc ţine o amplă dare de seamă (în dialog firesc cu Trancă) asupra investiţiilor în construcţii G.A.C. şi asupra măririi şeptelului, iar în final, cît pe ce să se ambaleze şi într-o revistă a presei... Schiţa ar putea deveni umoristică, dar cu alte mijloace.

Pele Elena — Constanţa Indescifrabil.

GICA IUTEŞ

Mai trimiteţi:

Eugen Bulegea — Zalău, Ion Suciu — Arad, Cornel Cublesin — Cîmpulung, Tănase Gh. Ion — Buzău, Vălcelon Liviu — Timişoara, Costea Nicolae — Bucureşti, Samson Ion — Bucureşti, Florin Pietreanu — Olt, Barbu Mărăcine — Cluj, Aurel Preda — Tîrgovişte, Alexandru Sava — Loco

Deocamdată nu:

Ion Valeriu — Ploieşti. Gheorghe Dutu — Bucureşti, Ştefan Ion — Bucureşti, Doru Moţoc — R Vîlcea, Preda Stan — Lehliu, Gruinoiu Traian — Oltenia, Stănel Predolean — Bucureşti, E. Nufăr — Făgăraş, Soare Sima — Bucureşti, Săracu Constantin — Calafat, Dimitri Băltăţeanu — Bucureşti.

MIHAI NEGULESCU

FRATERNIZÎND CU PLOAIA

Cuvînt, pămînt însămînțat la vreme,
sau mai tîrziu — pămînt rîvnind fecunditatea ploii,
pămînt de steaguri și pămînt de steme,
pămînt de-ntîmpinat amiaza și eroii.
Pămînt de stele apropiat domol,
fraternizînd cu ploaia și cu sălcii sure ;
cuvînt niciclnd îndoliat și gol,
neliniștii secerind prin nopți-pădure.
Din bob în lan vecia îți măsori —
din suflet rupt, un suflet te învie ;
și-alături de astronauți cînd zbori
îți lași în mine sarea purpurie.

RÎU MILENAR

Rupe Dunărea umbre de munți, ne'mpăcată și vergură,
tridente electrice cheamă asupră-i furtună
și tremură visle în viscol de lună —
cînd trec rădăcinile neamului meu
într-o arcă de negură.
Trece un zbucium de lut părintesc
închis a minune în palma semințelor,
lacrimă-n care zile și riuri sfîrșesc...
Arde sămînța-n pămîntul bătrîn,
sapă-n adîncuri ploile tinere ;
ploii mă dărui, fără reținere,
ca firul de iarbă — al ploii rămîn.
E un podiș la înălțimea de pasăre și drapele,
în el rădăcinile zilelor curg nevăzut
și e doar naștere, doar început
în lumea aceasta sudată de clipele mele —
podis monolit, împinzit cu adînci
nervuri-temelii, cu tridente electrice ;
trecere tînără a ilăcării veșnice
limpezind în acum, un atunci :
riu milenar și bărbat, diafan
realtat înlăuntru-ne ;
cîntec liber al inimii, adunîndu-ne
din culmi solidare, în solidarul ocean.

PORUMBUL DIN RANIȚĂ

E toamnă în brazde pînă-n pietrișul inert,
în rădăcinile plantelor umblă încet oboseala ;
țin ostenit mîna pe frîie și calul mi-l cert
cînd mătasea porumbului îi șterge zăbala.
O vară întreagă am strîns în priviri
licărul verde al frunzelor aplecate ;
schijele soarelui, bănuite, subțiri
ne-au rănit cu lumină ogoarele pînă departe.
O vară întreagă mi-a ars peste mîini
aer topit, gemînd de căldură.
șuierul spicelor prin săpămîni
venea dintr-o lume cu zariști de bură.
Venea ca din negre zigzaguri, din ghimpii de fier
ai îngrădirii în moarte,
din răni, care, stinse în carne, nu pier
încă nu pier
în sufletele arse și înnegurate.

Trec încet prin porumb ; poate par obosit
calului meu de cinci toamne sau șase.
Prigori de cenușă erup în zenit
ca schije ce-mi fug de prin trup, de prin case.
E un zbucium departe, în labirint,
caută-l îndelung în tulpina subțire ;
zbucium de ani ciți în om se aprind
ciți pălesc și se sting între prima și-a doua ochire.

Amăgisem pămîntul cu sărbători,
iuliu de iuliu mai plin de puteri îl aflase ;
întinerit de u elte, simțeam uneori
că în sămînță măduva înșași avea să și-o lase.
Trec încet peste lan, cu genunchii căzuți
în viitori de-altădată.
Cocenii în preajmă se zguduie sluți,
gheare din umbrele lor se dilată.
Trec gemînd pește lanul schilav — dintre boabe
ies ghimpi,
mi se-agață de haine, intră în ochi și în carne
și roșii incendii, fantastice limbi
aleargă în moarte să mă răstoarne.
Trec călare prin lanuri, trăgînd către Sud
explozii tîrzii... Cîndva, în năpaste,
au vrut să mă-ngroape-n pămîntul zălud
cu sămînța aprinsă în sacul de iront, lîngă coaste.

Prăvălit într-un șanț de obuz
sămînță-nvelisem cu pieptul, cu brațele mele.
Si-n timp ce războiu-mi scădea în auz,
cînd acolo, deasupra, prin sicl de șrapnele,
ploi de vară, ploi repezi, cu har
stropi ușori revărsau ametite-n țarină,
germeni ascunși simțeam tot mai clar
germeni ascunși, cum sub mine tresar,
cum înghetul din singe amină,
cum prin brazda țarinii curgînd pește noi
săbii verzi mă ridică pe vîrfuri ușoare
să mă-ntoarcă la voi,
cîmpu molești te sub gînduri sub rod, sub dogoare.

Trec încet, printre spice prelungi,
vîntul mi-aruncă polenuri pe față,
ca un pumn de țarină aprinsă, de-atunci,
țarină încinsă în spasmul de viață
trecut prin pămînturi, urcat în tulpini
arzînd ca un dor în știuleții puzderi,
soare de noapte și de rădăcini,
genetos triumfînd pe talazele verzi ;
soi de porumb veteran și ciudat
depănînd între cîmpuri și pietrele morii
domol, ca amintirile unui soldat,
o străvezie bură de victorii ;

prin sărbătorile pămîntului domol,
prigori de cenușă lansînd în înălțuri —
să cadă-ncet
pe drumul spicelor în cerul gol,
ca șepcile ostașilor după asalturi

OCHII LUI MARTE

Clipirea pleoapei ca de-o veșnicie
rămîne mută, amînînd mereu
întoarcerea la zarea vioriе
ce trece tot mai stins prin pieptul meu.

Și riu, și cîmp, și salcie plecată
din ochii mei adînci plecate sînt,
strivite de lumină dușmănoasă,
de ars pămînt, îndurerat pămînt.

Alita alb stă-n mine singuratec
alb de cocori, de cîntece, de nea...
O, nicăieri n-a ars așa dramatic
culcarea asta, ca-n ființa mea.

MIEZUL ZILEI

Pe-acest pămînt de mierea soarelui învăpăiat
zile în șir mi-am căutat copilăria —
ca pe-un obiect neînțeles, uitat
în tren, cînd pentru un semen întrerupi călătoria.
În lanurile cît un strigăt lung de corn
sămînța nouă se zbătea miraculoasă,
ca un copil care ai fost, în alt decor,
năîtindu-se spre tine cel cărunt să te îmbie acasă.
Lumina zilei, răsucită îndelung
pe fețele porumbului, îl scînteiază.
De pretutindenea, ce murmure de seve te ajung
ce lanuri nevăzute te ridică în amiază ?

FIUL

Mi-am aplecat obrazul spre țarina arsă-n vînturi
și o dogoare parca am tăiat,
ca botul umed al viteilor de-o zi sufiindu-mi
pînă în gînduri, cu-mplinirea unui drum făgăduit.
Ce nevăzută sevă tulburată de lumină
răspunde-n mine ca în vișini și în duzi mereu ?
Aerul spuzit deasupra satului n-ar mai avea străină
o moleculă, de căldura sufletului meu.
Și-as fi țăran bărbos, cu fața degerită de răcoare
în diminețile ca meiul roșu răsucite peste lunci,
comunicînd cu satul prin neliniștea din soare,
prin colbul stelelor de pe știuleți prelungi ;
simțind că deodată, limpede lumină, mă despresun
de amețeala din pămînturi amărui.
cînd porumbiști cărămizii presimt culesuri,
cînd între tine și-ntre lume nu-i
decît un zbucium al frunzarelor roșcate,
și liniștea hambarelor de brad aromitor
în care inima pămînturilor bate
neliniștit, în glas cu-a mea, cu-a tuturor.

PÎNĂ TÎRZIU

Azi știu de unde vin. Am dus pe mîini
bteteala aurilor salcîmi de-acasă.
Pe umeri am purtat din primul ceas
fumul de frunze umezite, al ogrăzilor,
și-n ochi pînă tîrziu în seară mi-au jucat
jocuri uitate
copiii care-am fost pe rînd, atîtea veri.
Azi știu de unde vin. Dă-mi mîna, mamă ;
treptele casei lunecă pe un cîntec de greier.

PÎINE

Mă-ntorc spre ea din ceasuri de singurătate
colbul alb al drumurilor vin spre ea,
—nat însetat de adevăr și de odihnă poate ;
ca ea de sincer, cînd inîiia oară mă chema.
Ca miezul ei vibrînd de lanuri île
aceeași strîngere de mînă cînd o pun
în mîna voastră chezășie
pentru-un cuvînt adevărat și bun.

UN BRÎU DE CRENGI

Am mai tăiat un brîu de crengi din prunii
crescuți în coasta casei părintești
în primăvara cînd n-a mai venit copilul
să scoată din pămînt cu sapa mult prea mare
smochini, coacăzii și o cîmctie de cărăbuși.
Goliți de plete, arborii rămîn mai drepți
și poate frunzele din urmă se-ntrebară
cîtă putere s-a ascuns în rădăcini
că nu le clatină nici greierii de seară,
nici ploaia ce se-apropie nebănuind.

NOAPTE DE ECHINOX

Să știi că ara ta însingurată
se clatină-n privirea nu știu cui ;
să simți cum cineva bate în poartă,
să fugi spre ea, și pașii nimănui
să pară că se mistuie în noapte
spre alte ore lungi, spre alt străin ;
să stai în ploaia lunii mai departe
și-n glasne să-ți tresară rădăcini...

POPASUL

Atîrnat de elasticul subțire, maimuțoiul colorat sălta caraghios și plictisit între parbriz și ochii lui Tie. Uneori, Tie își privea mîinile deșfăcute, încleștate pe volan. Mîinile acestea murdare, cu venele umflate datorită efortului, reprezentau, deocamdată, singura imagine cu și-o putea oferi în afara monotoniei drumului de țarină sau a maimuțoiului acela ce sălta caraghios, plictisit, atîrnat acolo, între ochi și parbriz.

În cabină era cald, mirosea a ulei încins. Lui Tie i se stinsese țigara, o simțea atîrnînd în colțul gurii. Nu se îndupleca să o arunce și nici să scoată chibriturile.

Intră în oraș pe la vremea prînzului. Se hotărî să treacă întîi pe acasă, să mănînce ceva, iar apoi să ducă mașina la garaj și, eventual, să ridice chenzina dacă-l mai găsește acolo pe casier.

Supărarea pe care nu avusese timp să o înțeleagă prea bine, supărarea care îl măcinase tot drumul mai mult decît oboseala și nesomnul se revărsă deodată într-o cu totul altă direcție decît cea așteptată, atunci cînd fu nevoit să tragă mult în dreapta ca să nu dea peste căruța unui om. Unul din obloanele camionului freca gardul cel nou, vopsit proaspăt. Asta îl înfurie de-a binelea. Coborî din cabină, trînti ușa după el și se duse la țăran. Era un bătrîn, învelit pînă peste cap într-o șubă mițoasă.

— Ce faci, mă, dormi în mijlocul drumului, fir-ar să dracului de prost ? Mi-ai stricat și gardul, acu ce fac, mi-l repari tu ?

Din căruță, bătrînul îl privea buimac, căznindu-se să priceapă cu ce anume greșise.

— Din cauza voastră ne ia pe noi miliția în primire ! Ce te holbezi așa la mine ? N-ai auzit ? Cum n-ai auzit, mă, că te sun din capul străzii, mi-a amorțit și mîna pe claxon !

Din cauza gerului, ochii albaștri, mari de mirare, ai bătrînului, începură să lăcrimeze. Tie se mai potoli.

— Haide o dată de mîncă ! — îi strigă din bucătărie.

Se așeză la masă. Femeia îi turnă ciorbă în farfurie, apoi se trase lîngă sobă și rămase acolo, fără să se mai uite la el.

— Tu nu mănînci ? o întrebă.

— Am mîncat. De unde era să știu că vii ?

În bucătăria era liniște și cald, ciocotul înfundat al apei pe plită întărea parcă această liniște și, totuși, undeva, în aer, plutea ceva, o spaimă amestecată cu o curiozitate bolnavă, o dureroasă teamă de adevăr pe care, intenționat, Tie întîrzia să-l facă aflat.

„Care o fi ăla ? Care o fi ăla ?" — se zbătea ceva în capul lui.

O privea cum stă acolo, lîngă sobă, micuță, neajutorată, și cu atît mai mult mînciuna i se părea crudă și fără sens. Cu atît mai crudă, cu atît mai fără de sens, cu cît pîntecul îngroșat al femeii arăta destul de clar că ele ea bat acum două inimi.

— Cînd pleci, stei iar trei zile acolo ? — vorbi ea deodată și vocea îi vibra ușor.

Tie rămase cu lingura în aer. După un timp, mîna începu să-i tremure. Din lingură căzură cîteva stropi, pe urmă fața de masă.

— Ia asta de-aci, a slobă toată, mi-e silă să mă uit la ea— mîrîi el și împinse farfuria într-o parte

Apoi se ridică și se duse la fereastră.

Începuse să ningă cu fulgi mari ce se învîrteau buimaci prin aer. Peste ciucurii gardului, Tie îl zări pe țăran mațăind în căruță. „Asta e nebun" — își zise. Cînd plec, dau peste el orice-ar fi !"

— Tie ! — auzi atunci din spate. Ai venit și nu mi-ai dat nici bună-ziua !

— La ce să-ți mai dau ? — aruncă el peste umăr.

Femeia începu să plîngă. Plînge zgomotos, cu un plînset adînc, de om singur. Era plînsul acela după care nu poate veni nici o ușurare, după care nu mai poate veni nimic. Nimeanea se întîlnea. Zăpada se așternuse, mută, și pe fundul țărmului din stradă. Apa de pe plită clocotea acum puternic ; uneori fisia scurt cîte o picătură căzută pe plita încinsă. Și în sufletul omului, ecoind durerea înăbușită, coborî o liniște nouă.

— Zi... te-ai săturat cu mine, Vladă ! — vorbi el rar, și vorbele astea sunară ca o întrebare, ci ca un lucru știut de mult, ca un lucru ce nu mai suferea nici o contrazicere.

— Eu m-am săturat? țipă atunci femeia, atît de tare, încît Tie se răsuci spre ea, fără să vrea. Eu m-am săturat ? Eu, că fac mîncare pentru dracul, nu pentru bărbatul meu ? Eu, că stau tîndră, că stau nevastă și am aerul din casă ? Că dorm cu perinile și nu cu un om ? Eu, că m-am certat cu ai mei ca să vin după tine ? Eu ?

Tremura toată, vorbele țîșneau parcă din trupul ei și plîngea acum în hohote, iar lacrimile i se scurgeau pe obraji, îi ajungeau în gură, și ea le înghițea mereu, cuprinsă de o durere sălbatică, cumplită.

Tie închise ochii. Ceva se răsuci în el și pocni ca un buboi copt. Se trezi că răsuflă greu. Și atunci, îi deschise iarăși.

Vlada venea spre el. Se opri în fața lui, la un pas.

— Eu, Tie ? Tu spui asta? Nu ți-e rușine ? Spune, nu ți-e rușine ?

Mîna lui Tie porni singură în sus, apoi înainte, se îndreptă spre obrazul femeii, cu palma întinsă, șovăitoare. Și văzu cum ea se apleacă spre palma aceea bătătorită, cum așteaptă și cum simte cu toată ființa mîngîierea aceea aspră, atît de rară. Vru să-i spună ceva, ceva prin ce să-i ceară iertare, dar nu putu îngîna decît atît :

— Mă, urîto !

Și simți deodată că se înăbușă. Căută în jur, pierdut, și zări pe canapea căciula lui cea nouă, din blană de iepure. O zmulse de acolo, și-o îndesă în cap și ieși afară. Fulgii îi înțepară obrajii obosiți, și o bucurie stranie, o bucurie numai a lui, îl făcu să alerge în stradă și să urce repede în cabina camionului. Porni motorul și manevră atent între gard și căruța omului. Ajuns în dreptul lui, claxonă deodată strident.

Țăranul tresări atît de puternic, încît șuba îi alunecă de pe umeri. Și bătrînul privi înspăimîntat omul care sta apelcat spre el, cu o țigară în gură și care îl întreba rizînd :

— Moșule ! N-ai cumva un foc ?

HORIA PATRAȘCU

Desen de MARIANA POPA

— Dacă te găsesc aici cînd ies, ai încurcat-o, moșule, ține minte ce-ți spun !

Împinse țigara cu vîrful limbii, o strivi sub cizmă și îl lăsă pe străin în plata domnului. În drum către poartă, se strecură pe după camion și măsură din ochi zgîrietura lată, galbenă de pe gard. „Poate mai are Vlada vreun rest de vopsea" — își zise și păși în casă. Iar o dată ajuns în bucătărie, o întrebă :

— Nu mai ai, Vlado, vreun rest de vopsea ?

Femeia tocmai punea masa. Îl privi într-un fel ciudat, fără să vorbească, iar Tie îi simți privirea cum îi alunecă pe trup, ca o palmă rece și simți răceala asta chiar prin scurta îmblănită și pantalonii groși, din stofă militară.

„Te pomenești că astăzi se vor lămuri toate" — gîndi el, cu un fel de frică.

Își scoase căciula, o aruncă pe canapeaua de lîngă sobă și trecu dincolo, în camera copilului. Pe copil știa că nu-l va găsi acolo, încă nu avea cum să-l găsească, dar se obișnuise să și-l închipuie astfel, întotdeauna, privind căruțul cel nou, cu roți nichelate, cumpărat din vreme, așa cum face un om chibzuit. Căruțul fusese acoperit cu un pled și împins după dulap, așa că Tie îl descoperi cu greu.

La patiseria din colț

Am stabilit de la prima ochire, că cel cu părul cîrlionțat așa de tare încît părea să nu fie natural, era mai tînăr decît celălalt, blond, mai înalt, șezînd într-o poziție degajată ca și cum ceea ce făcea astăzi mai făcuse de cine știe cîte ori înainte. Diferența de vîrstă era infimă și de fapt nu avea nici o importanță. Se părea că cei doi băieți stropesc cu bere un eveniment comun și asta-i apropia, așa cum, involuntar, îi apropii și-i socoți de-o vîrstă pe elevii din aceeași clasă. Cel cu părul cîrlionțat întindea peste paharele cu bere brațul lui sexat, cu pielea arsă de soare și un mic tatuaj indescifrabil, arătîndu-i celuilalt o bășică roșie de mărimea unui pioneze, în mijlocul palmei. Zîmbea, dezgolindu-și toți dinții, și zîmbetul lui era cu adevărat frumos : nici urmă de lăudăroșenie sau stînjeneală. Blondul scoase și el dreapta din buzunar, o mînă îngustă, palidă, cu degete lungi și observă cu un surîs ironic că palma îi este încă netedă și moale. Cînd surîdea în felul acesta, ridea sprînceana stîngă și i se formau la colțurile buzelor două paranteze foarte subțiri care-i maturizau brusc chipul.

— Tu trebuia să te faci pianist, mă, zise cel mic cu o admirație ascunsă și poate chiar cu puțină invidie.

— Așa-s eu, lucrez cu mănuși, întoarse celălalt vorba, destul de indiferent la ideea de a fi muzician și ridică paharul cu bere în dreptul unei raze de soare, desfățindu-se cu frumusețea brunului aurit pe care-l văzu.

— Să trăiești, zise.

— Să trăiești, zise și cel mic, trăgînd cu poftă berea bună ca, altădată, laptele.

Depuseră amîndoi o dată paharele. blondul întîrziind cu mîna pe al său într-un gest absent, mîrnind parcă o îmbrățișare dorită.

Tăcură o vreme : cel blond privea prin vitrină strada și clienții care intrau schițînd saluturi, celălalt citea, mișcînd ușor din buze, afișe mici, introduse sub cristalul mesei.

— Nu mai cîntă Margareta, oftă el către tovarășul său cu o privire dezamăgită.

— Cum adică, nu mai cîntă ? Unde ?

— La bar.

— Ei și ?

— Nu mai cîntă, nu înțelegi ? Acum, cînd am și eu bani s-a găsit să plece.

Cîrlionțatul ridică tonul, pus pe ceartă Știrea îl contrariase sincer. Nu glumea

— S-o fi plictisit și ea, rise celălalt, vag superior, dar cu grijă să nu-l supere. Îi înțelegea. Și iar ridicară paharele.

Sorbeau cîte puțin fiindcă voiau să-și prelungească această nouă plăcere și știau că nu rezistă la mai mult. Arătau cumpătați și cuviincioși, așa cum devin mulți tineri cînd simt pe umerii lor o cît de mică răspundere. Erau amîndoi nu prea vorbăreți sau, mai curînd, atitudinea blondului impunea celuilalt anumite rezerve

— De-abia azi mi-am luat actele de la școală, începu el totuși

Berea îl lăsase o ușoară rumeneală pe umerii obrajilor, pe bărbie și pe deasupra sprîncenelor. Evident, avea chef de vorbă

— Bună femeie, doamna Economu, propuse el.

— Da, bună, confirmă celalalt

— Să vezi ce frumos mi-a scris diploma.

Desfăcu un sul de acte înfășurate în hîrtie de ziar, alese diploma, o întinse pe cristalul mesei după ce, cu palma se convinsese că este perfect uscat

— Nu degeaba e secretară de atîția ani și mai poartă și basc roșu

Cel mic recepționa cu întîrziere și apoi își privi nedumerit tovarășul. Acesta era ostentativ serios, spre deruta celuilalt. Se priviră o clipă în ochi și apoi izbucniră în rîs Fu un rîs sălbatic, cu neputință de potolit Cel mic se înecă, începu să tușească, se făcu stacojiu și-i dădură lacrimile. Atrăseseră atenția unei bătrîne care mînca plăcintă cu brînză, și șiurt, zîmbind între timp, molipsită Făcură eforturi să se calmeze și-n cele din urmă blondul se ridică de la masă și ieși. Se întoarse curînd și depuse pe masă între ei doi, un pachet de Carpați

Veni o ospătăriță să ia sticla golită și blondul o rugă frumos să le aducă o scrumieră și mai comandă un rînd și două sute alune

— Fac eu cinste, răspunse el întrebării pe care o înțelese în ochii cîrlionțatului. Iei o țigară ?

Cel mic crezu că tovarășul său îl încearcă doar, însă, repetată invitația, răspunse că el nu fumează

— Și ție ce ți-a venit de faci pe nebunu, continuă el, ezitînd între dojana și glumă Nu-i venea să creadă că celălalt va fuma într-adevăr

Îndepărtă pachetul de lîngă cotul său și urmări dîra subțire de fum care se ridică din vîrful țigării aprinse a blondului

— Ia te uită la tine, ce vorbe strici.. Păi am împlinit șapte luni de cînd fumez Ce-ai tî vrut, să-ți cer ție voie ?

Nu-și putu reține o iritare care-i asprise glasul

Cîrlionțatul se simți jignit. Nu despre asta era vorba, dar, oricum, s-ar fi cuvenit să știe și el. Surpriza consumată, își spuse mustrător în gînd că n-are de ce să se amestece în treaba altuia și fu tentat să se ridice de la masă Simți ca o înstrăinare între ei și era cu atît mai nepotrivită, cu cît venea după niște clipe așa de frumoase. Rîseseră cu atîta poftă. Se foi pe scaun pleznindu-și cu necaz palmele de genunchi Era nehotărît

Blondul fuma cu poză, rontăia cîte o alună și mai lua o înghițitură de bere Dar fără chef

— Nu-ți plac alunele ? aruncă el parcă la întîmplare. I se părea de-a dreptul necuviincios să consume singur din ceea ce era „tratația" lui

Așa și-așa, răspunse cel mic, domol și apucă o alună între degetul mare și arătător Aluna se strivi cu prea mare ușurință ca să fi fost bună. O aruncă celuilalt

Nu-s prea de sol, făcu el iar fără interes

Cel mic observă că tovarășul său nu-l ascultă și, urmărindu-i privirea, atîntită spre intrare, trebui să se întoarcă pe jumătate Văzu în ușa deschisă a frizeriei de vizavi o fată Presupuse că era cnafeză după halatul scurt, foarte nostim, pe care-l purta, lăsînd să se vadă fusta, scurtă și ea. Era încălțată cu un fel de botine albe care-i strîngeau glezna și-i lăsau călciiul liber Fata privea fix înspre patiserie și-și consultă ceasul Cel mic se întoarse către tovarășul său și remarcă noutatea expresiei de pe figura lui cu sprînceana stîngă ridicată, buzele subțiate și privirea intensă sub pleoapele pe jumătate lăsate. I se păru cîrlionțatului că a descoperit între cei doi o tainică legătură Asta-i spori senzația de înstrăinare și intensifică dorința de a-l lăsa pe celălalt singur. Dar nu se îndura s-o facă. Își coborî privirea în farfuria cu alune și așteptă ca celălalt să ia o hotărîre.

Trecu un timp lung după care blondul păru să se întoarcă dintr-o lungă călătorie Își privi tovarășul cu zîmbetul acela ironic al lui și se grăbi să-i dea un foc cînd acela prinse țigara între degete

— Hai, noroc, închină el fîresc

Ciocniră paharele ridicîndu-le puțin deasupra mesei și le goliră pînă la fund

— Plata, ceru blondul și, ridicîndu-se, spuse celui mic că trebuie să plece acasă îl aștepta maică-sa cu salariul. Iar cel mic îi întinse mîna spunînd că el rămîne în oraș să vadă un film Și-o să-i spună el ce film, mîine dimineață, la fabrică

ANA BARBU

COASTA DE AZUR

MAREA CORNIȘĂ

de

EUGEN BARBU

Un autobus punctual te smulge la ora 8 dimineața (nici un minut mai tîrziu, doamne ferește !) din fața Galeriilor Statelor Unite, un mic magazin de tablouri în care dorm în fiecare noapte, pînze de Duffy, de Picasso, Fragonard, Wlaminck și Buffet luminate încă la această oră matinală de becuri obosite. Alpii abia se văd deasupra mării în pelerinele lor de nylon. Un abur verde ca răsuflarea demonilor plutește peste ape. Măturătorii se retrag spre străzi mai mărginașe. În vitrinele bijutierilor, violete și ele din cauza reverberațiilor, lucesc pietrele prețioase dormitînd pe așternuturi de catifea. Marele suris al orașului este de pe acum superb.

O fată somnoroasă încă — ghidul nostru — rostește în microfon un salut turistic stereotip. Trecem de palatul lui Aga-Khan, intors ostentativ cu fața spre mare, păzit de ziduri groase și înalte. În „pachebotul" nostru, numit pretențios „Arlberg", dormitează 8 pasageri — număr sporit la Nisa cu încă 4 necunoscuți. De cînd călătoresc în lume am putut să observ că plimbări lungi tac deobicei oamenii în virstă. Mai ales femei de 55-60 de ani, bine dezabuzate, privind cu ochii obosiți miracolul din jur. Bărbații „mai ocupați pînă la virste mai înaintate, stau încă în birouri bine ferecate, producînd bani. Pe urmă vine o boală necruțătoare, vin oboselile și sentimentul unei mari și perpetui nedreptăți. Omule, călătorește cît poți să te mai bucuri de soare de tinerețe, de albastrul acestei mări care ne insoțește aici, răvășind prin peisaje violentîndu-ne privirile lacome și curioase !

„Juan-les-Pins" a rămas în urmă, cu piața lui aglomerată, cu cafenelele multicolore, pline de fructe, cu afișele uriașe care înecă totul, și cu mașinile. Ceva, un blestem al civilizației, a făcut ca tocmai ceea ce ar fi trebuit să usureze viața noastră, s-o urîțească. Coleoptere de tablă, melci de tinichea și lăcuste s-au cățărat pe trotuare, mănîncă din drumurile de asfalt și vad sistematic (bilanțul complet de la 31 decembrie la 3 ianuarie : 158 de morți și 3 251 răniți în Franța !)

Urmează Antibes (același oraș porcă, în caiet : tot vile, tot bulevarde inundate de mașini, tot terase și palmieri. În 40 minute ne aflăm în piața principală a orașului Nisa. Am străbătut în goană un fleurt feerie de stînci și de livezi de măslini : undeva în stînga șoselei, micul Cagnes, cățărat pe un promontoriu cenușiu, domeniu al printilor de Monaco, cu un castel de ilustrată, lăsat privirilor încă, sătuc de granit, locul unde Renoir și-a petrecut ultimii 20 de ani.

Trebuie spus că nu poți înțelege pictura franceză, mai ales a impresioniștilor, fără să vezi acest peisaj, acest sumbru, acest erubescent, alternînd între gravitatea lui Cézanne și mirifica dezlănțuire a lui Monet. Lumina nu seamănă cu a nici unui loc. Acolo, în mijlocul tării, în fosforul mai sterpe din preajma Avignon-ului, puteam să-mi închipui marile pînze pioioase, șterse, apăsătoare. Aici înțelegi explozia de violet și de verde, petele dezordonate, aruncate parcă în delirul inspirației cu pensula.

Nisa debutează cu un bulevard imens, circular, de-a lungul mării, închizînd el însuși golful : faimoasa Promenade Anglais. Orașul trăiește însă dincolo de aceste hoteluri pustii, în centrul comercial plin de prăvălii. Linia țărm, se plimbă rari turiști cu ciini, privind depărtarea albastră a mării. Locul e prea exact frumos, detaliile lui obosesc prin simetrie. N-a rămas nimic sălbatic, totul este întrebuințat, folosit, scos în evidență.

Nu vi s-a părut niciodată că există femei neinteresante tocmai pentru că profilul lor este perfect ?

Palmierii au aici ei înșiși cochetărie. În holul hotelului Negresco, se mișcă în felul actorilor de operetă doi portari purtînd o uniformă scoțiano-britanică din filme de epocă : ciorapi trei sferturi, un fel de opinci albaneze, frac verde și fireturi, o șapcă hexagonală. Adăugați decorul franțuzesc, mobila de lemn de cireș, cristalele de Boemia, ușile transparente ultra-moderne, totul e amestecat și mult.

După 20 de minute, sîntem la aproape 800 m. altitudine : Beaulieu sur Mer, priveliște unică, fără cusur. Natura a imaginat mai puțin exact, dar cît farmec ! Închipuiți-vă un munte acoperit cu o vegetație de un verde închis, aruncat, acesta e termenul exact, într-o mare de un albastru imperial. Totul punctat de roșul alunelor, de explozia mimozelor galbene, de delirul unor flori mici, multicolore, pornite de capul lor, pe stîncile dezordonate. Nimic nu supraveghează această betie a naturii ce nu ține seama de anotimp. De jos, se aude Debussy în acorduri egale : bat valuri prelungi spălînd o plajă pustie. O femeie între două virste ne arată coasta italiană în zare și ne invită să cumpărăm ilustrate. Jos, capul Ferrat, un pilon de pămînt, înfipt parcă în pîntecul mării, căutînd s-o bea, dormitează într-un soare incredibil pentru acest anotimp.

Dinspre Alpi, vine o mireasmă amăruie de pin. Se aud clopotele sătucului Eze, coroana de piatră a acestor locuri. O pace medievală învăluie totul. Echilibrul, frumusețe — visare. Poate numai Capri, cu străzile sale mici ca niște canale, cu aerul sărat al Mediteranei venind de departe, egalează marele sentiment ce se naște în sufletul călătorului. Tinut al zeilor, al animalelor sacre ce nasc mitologia, Eze te îmbată, îți dă delir.

Mai jos puțin e vechea Cale Julia, drum roman împodobit cu trofeul Alpilor, deschis în cinstea împăratului Augustus în anul al V-lea înainte de Cristos.

Cîteva coloane trufașe de marmură albă și un imens briu de piatră veghiază locul între ciprii și flori sălbatice roșii. Un mic muzeu, inevitabilul ghid, mici cărărui îngrijite care duc spre parfumeria modernă unde se face comerț.

Rămînem pe străduțele pline de umbră, privind ferestrele înguste cu obloane de lemn evocînd o viață îndepărtată. Sînt locuri unde civilizația izgonește istoria cu o inconștientă nepăsare. Dacă ulițele de piatră n-ar fi marcate cu reclamele excelentei Coca-cola, ne-am simți aruncați undeva în timp, am putea crede în reincarnare pentru că prea sînt autentice florile și vegetația nefrizată, dar nichelul Peugeot-urilor ucide iluzia caretelor romane, tocind o lespede sacră.

Autobusul aleargă apoi nepăsător spre Menton, orașul cel mai cald din Franța, pe sub un acoperiș viu de mandarini moracani. Fructele lor roșii, mici cît niște mingi de tenis, se agață de acoperiș și se rostogolesc în urma noastră. Bulevardul larg e străjuit de oleandri și de palmieri înfofoliți ca niște papuași. Șoseaua coboară vertiginos spre Monte Carlo.

De sus, regatul Monaco pare un bastiment cărămiziu ancorat în portul dreptunghiular de sub noi. Totul e mic, supraputs, aici zgîrie-norii contrazic regula orizontalei de pînă acum. Cazinoul faimos de pe faleză și cîteva clădiri mai vechi cum ar fi Muzeul Oceanografic mențin o iluzie de vechime. Strîmta piață din fața palatului prințului Rainer al III-lea, contrafortuțile modestei sale reședințe, precum și garda în costume ce aduc cu ale husarilor, cer puțină muzică de trîmbiță, chiar armurile ar fi la locul lor. Străzi mici, vechi, pline de magazine, duc într-un labirint negru pitoresc, regat de pitici, păzit de o armată care numără mai puțin de 50 de soldați și 2 generali — Monaco. Monaco-ul este unic în felul său. De cîteva ori i-am trecut granița fără să știu și într-o dimineață ne-am aflat astfel de cîteva ori în Franța și de alte cîteva ori în străinătate.

N-am putut să ne înfrînăm curiozitatea și am intrat în templul jocurilor într-o sală sumbră, tăcută, cu un acoperiș de sticlă, unde la cîteva mese, aceleași fețe dezabuzate din timpul lui Dostoievski.

Locul atrage în special femeile în vîrstă, parcă mai lacome la miză decît bărbații, purtînd sub frunțile vestejite viciul cîștigului, lesnicios din priviri. Febra din jur se transmite pe unde secrete. Mica lopățică ce adună fișele și le împrăștie pe catifeaua verde îți fură ochii. Bila albă se rostogolește cu un zgomot sec în pîlnia ruletei. Un calculator placid socotește în carnetul său ce număr va ieși. Jucăm și noi mintal și, ca orice ageamii, bineînțeles, cîștigăm.

Plecăm repede din mijlocul acestei lumi tăcute și blestemate. Afară e soare, panorama orașului lucește ca un pahar bine spălat. Sus, printre cactuși, la grădina exotică, au ieșit șopîrlele pe stînci. Climat dulce de lene, cer acid de mare, „inecuvîntat ținut al plăcerii, trebuie să te părăsim !

După un prînz italienesc cu spaghetti, luat într-un mic restaurant de lîngă Mănăstirea Carmelitelor, autobusul ne lasă înapoi pe alt drum de asfalt, clădit sub munții pe care am venit.

Lămîi și măslini, grădini nesfîrșite, boarea mării navălind prin ferestrele întredeschise, stingerea culorilor în amurg, murind pe geamuri — cum să vă descriu ? Și apoi lungul colan de lumini vaporoase plutind în ceață serii ca niște meduze albastre, jucătoare, un stol numeros venind de undeva dinspre Italia, săltînd și șfîșiind întunericul misterios, moale ca o catifea. Zilele se scurg iute, rămîne numai melancolia că timpul fură totul cu lăcomie. Pot oare aceste cuvinte să spună ele singure ce farmec au unele pamînturi, cum te rănesc, și fac din tine admiratorul lor ?...

Paris, 11 ianuarie 1965

ORIZONT cinematografic '65

N-am zis orizonturi, să nu riscăm. Poate nici anul de producție '65 nu va aduce capodopera visată. Cotitura calitativă bruscă, 180° artistic. Dar, sperăm, nu va mai cobori nici sub zero grade, media noastră de indulgență. Calitatea obligatorie fără de care nu „controlul tehnic" al uzinei de filme, ci publicul consumator interzice difuzarea. Critica semnalează doar rebuturile. Media, constanta artistică, începe să fie definită de spectatorul obișnuit. Recenta anchetă a unei reviste cinematografice înregistra interesante ierarhii de valoare. Și nu tabelul „celor 10° specialiști consultați stabilise norma, ci barometrul — lucid și sentimental totodată — al publicului larg, de diverse profesii, ce indica surprinzător de exact temperatura fiecărui film și a producției de anul trecut, în ansamblu.

'65 ÎN CIFRE

Ele pot impresiona. 15 titluri, unele reportate de anii trecuți, altele recente, încă în pregătire. Curajul de a reveni asupra unui plan pe care singuri ni-l încărcasem, de a încerca lucid ofensiva calității și nu doar pe aceea a cantității, ar fi o dovadă de forță, nu de slăbiciune. Regruparea forțelor artistice, o mai judicioasă repartizare a lor pe pozițiile-cheie ale asaltului, ar vorbi de răspundere, de maturitate, de înțeleaptă orientare. Există de pe acum unele indicii — e drept, încă timide — că studioul „București" începe să reflecteze serios la această problemă. S-a hotărît, de pildă, să se țină momentan în rezervă un scenariu gata de intrare în producție, scenariu nu de cea mai strictă urgență tematică și artistică. **Calea Victoriei**, adaptarea romanului lui Cezar Petrescu, după ce se reprosase pe bună dreptate, abuzul de ecranizări în dauna subiectelor originale de actualitate.

Filme ce fac „**double emploi**", frecventa anumitor genuri în defida altora (comedii) sînt extrem de puține față de posibilitățile de absorbție a publicului : doar 2—3 proiecte și acelea incerte : **Femeia și fotbalul** de Al. Struteanu, **Sentința găsită la care ahia se gîndește** Aurel Baranga). N-ar fi timpul să gîndim mai repede, mai bine și „noi" redactia de scenarii ca un plutonul de solidarizare ?

Grupele de creație vor deveni un organism activ în măsura în care îi pot determina pe regizori nu doar să primească un scenariu ori altul, ci să se și convingă de oportunitatea unei teme ori, dimpotrivă, în cazul cînd dorințele lor nu coincid cu interesul general al studioului, care de fapt trebuie să fie acela al publicului, și nu al unor raționamente formale. Foarte bine că Mircea Drăgan visează o continuare a **Haiducilor** prin povestea pasionantă a **Fraților Jderi**. Dar este inadmisibil încă doi ani de „dezertare" (scurtă durătă a termenului). Iam pus în gînd pentru a tînărului regizor din grupul consacrat de actualitate, a unui cineast care tocmai prin vibrația la marile probleme ale epocii noastre întinerește prin aceasta și monumentul **Lupeni** și unul de interes mai apropiat, **Setea** ce a devenit profitul artistic. Cu tot spectaculosul festiv, **Semnarea** puteau fi semnați de oricare alt regizor băștinaș mai versat. **Lupenii** și **Setea**, nu. Cronicar sobru, pasionat. Dragan putea continua letopisețul, nu să-l întoarcă paginile înapoi. Despre dacă de pildă (proiectul unui alt tînăr regizor) se poate face un film mare. Dar despre noi, cei de astăzi, cine să depună mărturie ? Și mai ales cum ?

Genialii lui D. R. Popescu, **Vremea zăpezilor** proiect al lui Fănuș Neagu și Niculae Velea, poate noul film al lui Francisc Munteanu sau cel plănuit de Calotescu, și cam atît ca perspectivă a contemporaneității pe anul în curs. Dar să nu privim chestiunea numeric. Răsfoind scenariile... Și aici există un „dar". Nu pot comenta filme încă neapărute, proiecte neînțelese. Cînd se va putea, totuși, să nu fie prea tîrziu. Aș propune o analiză matură, preventivă, într-un consiliu considerabil lărgit cu scriitori și critici. Întrucît, mi se pare, problema cinematografică trebuie să devină o cauză a tuturor oamenilor de cultură din țara noastră. Evident, nu o imixtiune în treburile studiourilor, care un sprijin real, efectiv, operant. Constatările, oricît de vehemente, **post factum** sînt ineficiente.

...ȘI ÎN IMAGINI

Succesul argaceților vizual cîntărește mai greu. Mai ales la o artă prin excelență ilustrativă (n-am intenționat o aluzie la covîrșitoarea preponderență a ecranizărilor. Chiar așa însă, ilustrațiile unei cărți își au valoarea lor. Cînd o au !)

Intenția e alta. Cîteva instantanee fugare...

LA BUFTEA

Un platou imens, foc, mare de 110 mp, acoperit cu un decor-simbol pentru **Haraș Alb** ; palatul spînzuratului. Peretii au ornamentații din ghips bronzat, o feerie color cinemascop de 8 m înălțime, 100 arce scenografică. Din păcate, filmarea se terminase : atmosfera era tristă, ca după festin. Palatul gol lăsa să se întrevadă pe la colțurile neexploatate ziduri nudităților ipsosului. Atenția se concentra acum în altă parte : bazinul subteran ce va fi acoperit cu apă pentru a crea iluzia castelului oglindit în lac. Butaforie, **papier-mache**, vesnica „înșelătorie" a jocului artistic. Oare din toate acestea se va naște vraja pe ecran ? Tîmplării fimisau meticulos noi elemente, meșterii executară iscusit timp de aproape 2 luni complicatele fatade sculptate, impozante cariatide susținînd zeci de coloane. Era, oare, nevoie de atîta grandoare pe platou ca s-o obții pe peliculă ?

După basmul lui Creangă, Gopo declară că va face un basm al său (sperăm că **Haraș Alb** a rămas al povestitorului din Humulești). **Omul și norul**. Va cobori cîndva și pe pămînt talentatul nostru zburător ?

Ronda a 6-a, care se turnează pe platoul nr. 2, e un film polițist. Pasionat al genului, co-scenarist al **Pisicii de mare**, Volodea Popescu realizează, ca autor, primul său film independent. O acțiune complicată, cu diversiuni și semnificații ale interesului epic menite să stîrnească întrebările spectatorului. Ici-colo, detalii psihologice prefigurează scheletul unei intrigi mai moderne. Pînă la argumentul ultim : filmul finit, mă declar atrasă de unele situații psihologice, sondaje subtile din **Pisica de mare**. La rîndul ei, **Pisica** îmi provocase nostalgia după **Secretul cifrului**. O inexplicabilă melancolie a timpului trecut ?

ÎN EXTERIOARE.

Exterior, raportat doar la epicentrul Buftea. Pentru că **Șoseaua Nordului**, de pildă, tot un interior filma, deunăzi, însă nu acasă. În clădirea generos împrumutată de oamenii de știință ; frumoasa lor reședință din Piața Lahovary. Saloane somptuoase, feerie luminate (reflectoare mici, mobile, cele mai noi mă asigură regisorul). Aceasta permite o rapidă și bună iluminare a celui mai dificil decor. Ceea ce ar fi durat zile, se rezolvă acum cîteva ore. Operatorul (Aurel Samson) nu mai pare copleșit de amănuntele tehnice, se poate mișca în voie, are mai mult timp de gîndire în decor. Printr-o perfecționare tehnică se tinde la o eliberare de energie creatoare, de fantezie, ceea ce nu strică. Mulți ani, regisorul Mihu Iulian fusese adeptul principiului — discutabil — „scenariul se scrie pe platou". Și astăzi, umblă la filmare cu o fițuică în mînă, face numeroase modificări, dar concepția sa e mai fermă, știe ce vrea împreună cu scenaristul, nu împotriva lui. Adaptarea cărții e liberă, dar străduința pare colectivă, rodul unei colaborări dintre scriitor și cineast. În acest caz, rezultatele nu pot fi decît bune. O distribuție matur întocmită — Lica Gheorghiu, Gh. Cozorici, Marga Barbu, Iurie Darie, Gheorghe Dinică — va finaliza calitatea textului literar și truda, imaginația regisorală.

*

Palatul Pionierilor care găzduiește echipa **Răsculai** s-a îmbogățit recent cu două clădiri. Exteriorul unui fermecător conac, mic, rustic, exploatînd inteligent elementele decorative populare și o fațadă impunătoare, fără stil, pretențioasă în dorința ei de a imita modelele occidentale ale secolului. Conacul construit de boierul Iuga pentru Nadina, chiar așa trebuia să fie. Iluzia creată de scenograf cu ajutorul fațadelor pare completă. Niște pionieri dau timizi tîrcoale construcțiilor, neîndrăznind să intre. Mai curajoși, cîțiva sexagenari din figurație (figurație autentică : țărani aduși din împrejurimi), zgribuliți, caută adăpost în „interiorul" conacului. Dar trecînd grupul privesc dezamăgiți cerul sticlos de iarnă, senin, albastru, geros.

Ce perspectivă artistică oferă cinematografiei noastre dificila ecranizare — a doua — după Rebreanu ? Greu de anticipat. Cred că, prudent și lucid însuși autorul filmului nu s-ar angaja la o atare discuție. Lucrează modest, fără zgomot, preocupat prea mult de conținutul muncii ca să dea importanță aspectului ei publicitar.

ALICE MĂNOIU

15 ANI ȘI UN SEMESTRU

Cincisprezece ani întregi și un semestru în urmă.

Un afiș în holul de la Facultatea de Filologie consemna — modest — actul de naștere al Corului Universității din București. Era ceea ce se chemă începutul unei tradiții noi, alături de celelalte, nenumărate, pe întreg cuprinsul țării. Însemna, pe harta socialistă a energiilor în plină recunoaștere și descătușare, un mic focar de cultură muzicală — care avea să dea generațiilor succesive de studenți pasiunea unei frumoase arte. Și încă ceva : dorința de a răsădi pretutindeni lujerul ei de entuziasm.

Corul s-a bucurat de atenția și grija de care e înconjurat orice act de cultură în statul nostru. A fost ajutat, încurajat și răsplătit. Și a avut uriașa satisfacție a unui public entuziast, pentru care exercițiul culturii a devenit un bun cotidian.

Au cîntat la început sub bagheta necunoscutului atunci, azi artist emerit, Marin Constantin — apoi, de fiecare dată, sub aceea a dirijorului Nicolaie Ciobanu, ani de-a rîndul. Este uimitor, chiar pentru cei care-l cunosc bine pe acesta din urmă, de unde-și găsește combustibilul necesar pentru arderile intense ale fiecărei repetiții — tînărul acesta mereu foarte tînăr și cu o constituție atît de delicată. Pasiune și dragoste, modestie și o înaltă considerare acordate muncii. Alături de încrederea în omul al cărui umăr îl simți alături. Am stat de vorbă cu mai mulți din foștii coriști : oameni integri, făcînd cinste colectivului de muncă prin aceeași pasiune pentru profesiunea aleasă. Și mi-i amintesc din studenție, în culise, printre panouri și recuzită, în cabine — cu conspecte și cursuri : aveau, aproape întotdeauna, cîte un examen pe a doua zi — sesiunea coincidea cu întrecerile artistice. Spre cinstea lor, ani de zile a ținut afișul o lozincă făcînd și ea parte din tradiția corului : „Nici un neintegralist".

Pentru cei care veneau la facultate — foști muncitori și țărani sau fii de muncitori și de țărani, sosiți din creierul munților sau din satele Bărăganului cu dropii, abia intrat în istorie, cu o copilărie sfîșiată de război — pentru cei care se numără astăzi în bogata zestre de intelectuali a țării, Corul Universității a reprezentat una din căile de contact nemijlocit cu marea artă : Bach și Mozart, Beethoven și Ceaikovski, Haendel, Enescu. Ca și nemuritoarele, șlefuite de gresia vremii, cîntece populare — uneori în transcrierea dirijorului. Și un motiv de deosebită mîndrie : un număr de peste o *sută de prime audiții*, stimulînd mai ales creația muzicală contemporană românească.

Aș vrea să amintesc o scenă întrată în anonimat. Ține de activitatea de pionierat a corului. Cu ani în urmă, cu mulți ani în urmă, în timpul celui dintîi dintre numeroasele cantonamente de care s-a bucurat prin grija Partidului, formația a susținut un festival inaugurînd scena căminului cultural dintr-un sat depărtat de munte. Și la acel festival, în care „artiștii" cîntaseră dumnezeiește, nu s-a aplaudat. În tăcerea adîncă, singure chipurile strălucind de emoție ale ascultătorilor au exprimat bucuria participării. Căci spectatorii nu învățaseră încă să aplaude...

Au urmat, pe urmă, alte numeroase spectacole, în fabrici și cartiere de orașe, la sate sau în săli ilustre, soldate cu ecouri emoționate în inimi și cu răsunătoare aplauze. Cei care nu fuseseră aplaudați, însă, poartă cu ei amintirea acelui început de drum spre cultură.

Spre sfîrșitul lui decembrie, laureații de frunte ai multor finale pe țară ale formațiilor de amatori, sindicale și studențești, ai unui Festival internațional studențesc s-au întîlnit cu studenții anului I, proaspeți coriști. Glasurile lor unite au cîntat, înnoit tinereții cu visurile împlinite.

AURELIA BATALI

VICTORIA — Sculptură de VAL CHENDEA

Expoziția Dan Hatmanu în Cartierul Latin

— CORESPONDENȚA DIN PARIS —

Că în Paris există totdeauna deschise peste 6 000 (șase mii) de expoziții nu-i invenția vreunui gazetar amator de hiperbole. Le afli peste tot — în saloane somptuoase ca și în cămărute cît odaia unui anticar sărac — din inima Parisului pînă la marginile „marelui *banlieu*". Dar dacă există o preferință pentru o anumită parte a întinsei metropole, apoi aceasta o constituie, fără îndoială, Cartierul Latin. Rațiuni sînt destule, care să explice alegerea locurilor dominate de Sorbona și Pantheon, unde se află „vatra" Parisului. Una mai cu seamă trebuie însă reținută : Cartierul Latin a fost și a rămas mereu vulcanul ideilor și al tuturor manifestărilor intelectului parizian. De aceea, confruntarea cu această veșnică efervescență este visul fiecărui artist.

Unul din afișele care anunțau aici deschiderea expozițiilor din ultimul timp făcea cunoscut un nume nou : *Dan Hatmanu*. Faptul că îl găzduia una dintre cele mai populare săli — „Galerie du Passeur", de pe tipic străvechea stradă Bac, atrăgea dintru început atenția. Căci nu-i puțin să ai onoarea de a fi fost precedat, de-a lungul anilor, sub același tavan, de Picasso, Masserel, Picard le Duc și alte atîtea celebrități contemporane ale șevaletului. Și iată că în ziua de 15 decembrie, în orele vernisajului, au pășit pragul galeriilor Passeur cîteva sute de persoane — număr apreape neobișnuit, o spunem fără exagerare. (Și am adăuga că afluența vizitatorilor n-a contenit în tot timpul celor 3 săptămîni cît a durat expoziția). Primul contact deschis cu publicul parizian a constituit totodată și cea dintîi plăcută surpriză a acestuia : din cele 20 de tablouri în ulei și 12 schițe — prezentînd deopotrivă imagini din România și din Franța — se degaja viguroasa și sensibila personalitate a tînărului pictor român.

Picturile și desenele lui Dan Hatmanu selectează peisajul românesc sau cel parizian sezisat prin trăsătura sa dominantă, deseori reliefată printr-un simbol, într-o viziune îndrăzneață și originală. Litoralul Mamaiei, văzut din largul mării, prezintă în prim-plan frumoși pești stilizați, iar peste perdeaua de un albastru intens a apelor, se așterne linia severă și majestuoasă a marilor hotele turistice ; *Epoca tehnicii* reliefează trei elemente de bază — o cheie franceză, stilizată, cît orizontul, iar pe fundal — un coș de fabrică aprins de văpaia unui cuptor (sau poate de soarele însuși) ; *Zorii* — reproduce un mănunchi de „coloane infinite" brâncușiene, scăldate în vioriul aurorii ; *Belșug* e imaginea unui fagure, avînd schițat în fiecare alveolă efigii sugestive : o pîine, un lan de grîu, un tractor, un porumb ; turnurile *Palatului Culturii* din Iași par niște uriașe făclii, irădiind lumină. Celebra catedrală Notre Dame din Paris, care și-a serbat opt secole de existență etc., compusă din tot atîtea bolți de taină ; *Moulin Rouge* se profilează în beznă și șfingeriu ca o uriașă pînză de păianjen ; văzute de sus, havuzurile aurii ale Versailles-ului se proiectează în peisaj ca niște resturi de coroane regale ; deschiderea Arcului de Triumf pare o gură flămîndă care înghite suvoiul luminos al mașinilor de pe Champs Elysees...

La plasticizarea și forța de sugestie a imaginilor, concură, de asemenea fericit, culoarea. Dan Hatmanu posedă nu numai tehnica subtilă a culorilor, ci și cunoștința poeziei acestora : culoarea e luminoasă și caldă pentru a degaja optimism și umanitate. (*Zorii, Belșug, Dragostea pictorului pentru mare, Sacre Coeur*), sumbră și picloasă pentru o atmosfera apăsătoare ori tainică (*Păianjenul, Secetа, Secolele Notre-Dame-ului*), vie și îndrăzneață (*Voronet, Curcubeul Parisului, Epoca tehnicii, Arcul de Triumf*).

Arta lui Dan Hatmanu s-a bucurat de o bună apreciere din partea presei și a publicului. Elocvent mi se pare faptul că revista „*Arts*" (care patronează cu prestigiu recunoscut mișcarea artelor) și-a deschis rubrica premierelor din această perioadă prezentînd expoziția tînărului pictor român. Găsindu-i ca principală expresie dinamismul imaginilor, revista sublinia : «*pictura sa este departe de a fi „saturată de natură". Permițîndu-și o distanțare față de modelele reale, el creează un univers de forme eliberate, extrem de simplificate, păstrînd o mișcare și o transparență sugestivă, durate cu ajutorul unor mari mase colorate*».

Cronicarul de la „*L'Humanite*" constata la rîndul său : «*Laureatul „Premiului Grigorescu" [...] interpretează într-un mod foarte personal peisajele țării sale și locurile pitorești ale Capitalei noastre, într-o ambianță realizată prin sugestii poetice și iocuri de culoare*».

Talentatul pictor este salutat cu aceeași prețuire în coloanele publicațiilor „*Les Lettres Françaises*", „*Les Echos*" și altele.

Vizitatorii expoziției și-au așternut cu căldură impresiile în „cartea de onoare" : „*Toate felicitările mele tinărului maestru care ne prezintă cu talent imagini ale României și reflecții asupra Franței*" (A. Chagat — profesor) ; „*Mă bucur că un talentat pictor român a reușit să creeze o operă valoroasă și să o prezinte peste hotare*" (E. Villefaure — pictor) ; „*Brava pentru frumoasa dumneavoastră artă și, în special pentru Voronet și Moulin Rouge, magnific stilizate*" (A. Langevin — om de litere) ; „*Felicit pe acest pictor care caută orizonturi noi în artă*" (Claude Bonnefoy — ziarist).

Biografiei artistului Dan Hatmanu, destul de bogată, (după cum o prezintă programul expoziției) i s-a adăugat încă un eveniment important : succesul său în confruntarea pretențioasă cu spiritul parizian.

CLAUDE EMMANUEL

Paris, ianuarie 1965

VIDEO BRAN

Tinerețe și originalitate ! Povești de dragoste. Poveste de dragoste. Iubirea „romanțioasă" a ecranelor de pretutindeni — mute, sonore, vorbitoare. Drumul junelui-prim — Făt-frumosul autohton — spre iubită : semănat cu obstacole. Părinți teribili — monarhi de basm, simpatici pentru că ramoliți și inofensivi, iritați de o clasică muscă a pantomimei cinematografice. Bucătar rotofei, subrete acorte cu galbe admirabile, halebardieri de buf modern, parodiind reveria populată cu turniruri a bunicii. Peste tot somnolența și ralenti-ul plictisului dintr-o pădure cunoscută cu o frumoasă (balerină) ațipită. Cornul clasic — „**mai suna-vei dulce corn**..." etc. — este un magnetofon „**dernier cri**, manipulat de vivacitatea unui Sganarelle-Păcală, scutierul „infamului răpitor". Și, evident, sunetul — **twist**. Pe treptele sumbrului „manoir" garda se schimbă, înviind din toropeală, în ritmul zisului dans. Puznicii domniței și temerarul luptă elegant ca într-un cadril „**dynamit-twist**". Printr-un salt îndrăznet peste creneluri, eroii — cuplul — ies din evul mediu — decor natural, Castelul Bran, cu o atmosferă excelent realizată — și debarasați de costumele epocii se leagănă într-un balansor ultra-modern la Poiana Brașov, împreună cu un pui de ciută („**Delicioso baby**"). Apoi, popas la cabană, prilej pentru „**Seranada unui banjo**", desăvîrșit interpretată.

Fantezie, bun gust, umor, voie bună ! Va să zică, se poate, cu prețul unui singur efort : inteligența. Inteligența e prezentă permanent în scurt-metrajul muzical al Brașovului, prezentat de televiziune în noaptea Anului nou. Păcat că am fost privați de un generic în temeiul căruia să putem transmite — pomenindu-le numele — felicitările noastre realizatorilor.

RODICA DOCEA

Realism și complexitate

În strădaniile actuale de a discuta trăsăturile realismului, a fost subliniată nu o dată capacitatea acestuia de a aspira — cum observa Carlo Salinari — „către reprezentarea totalității, a tuturor aspectelor realității dintr-un moment istoriceşte determinat" (**I problemi della critica** în „Il Contemporaneo" din martie 1963). Prin însăşi natura sa estetică, arta autentică, în general, presupune complexitatea. Realismul năzuieşte, însă, cu o intensitate deosebită, spre multilateralitatea relațiilor — istoriceşte determinate — dintre om şi realitate, ceea ce impune şi o sporirea considerabilă a complexității reflectării artistice.

Realismul literaturii româneşti a fost profund şi în secolul trecut. La scriitorii paşoptişti, elanul romantic — exprimat mai ales în poezie — fuzionează permanent cu viziunea realistă. Patosul romantic a fost atunci stimulat nu pur şi simplu de compasiunea pentru soarta unui om în general, absolut şi abstract, ci de năzuința de a fi cît mai aproape de poporul oprimat, de istoria sa, de glasul şi cerințele lui în condiții determinate. Spiritul realist — cu rădăcini în contemporaneitatea socială — fertilizează romantismul paşoptiştilor, îl face mai viabil, şi această împletire profundă, structurală, se va păstra şi mai tîrziu la un romantic de geniu atît de complex ca Eminescu. Cum se ştie, realismul literaturii româneşti de la sfîrşitul secolului al XIX-lea devine şi mai pregnant, căpătînd puternice accente critice. Realismul dintre cele două războaie valorifică experiența trecutului, dar lărgeşte, totodată, considerabil — extensiv şi intensiv — aria de cuprindere a realității. Necesitatea reflectării cît mai cuprinzătoare şi mai puțin simplificată a relațiilor dintre om şi realitate, solicita conturarea unui personaj literar cu o viață spirituală cît mai nuanțată. În această privință, sînt mai multe aspecte de luat în considerație.

Îndreptarea atenției către o realitate umană deosebit de frămîntată, de contradictorie, cum era cea de după primul război mondial, atrăgea după sine o sporire a spiritului analitic în definirea personajului literar. Spiritul analitic era potențat şi de dezvoltarea unor ştiințe. În articolul său de judicioase disocieri cu privire la evoluția realismului (vezi „Gazeta literară" din 26.XI.1964). Aurel Martin observa, pe bună dreptate, că „alături de istorie şi de sociologie, medicina, filozofia şi, mai ales psihologia, vor deveni instrumente auxiliare de primă mînă ale scriitorului". Analiza psihologică, nuanțarea, tendința de a pătrunde — în acest sens — în profunzime devin coordonate de seamă nu numai în proza de analiză, ca atare, ci în general, în romanul social şi în alte genuri şi specii literare. La Rebreanu, imaginea în care pulsează spiritul analitic domină în **Pădurea spînzuraților**, dar ea e prezentă şi în **Ion**. Ingenuitatea Otiliei, fluctuațiile sentimentelor, inefabilul acestui caracter pe care l-a creat George **Călinescu** în romanul său (**Enigma Otiliei**), se sprijină pe o excepțională finețe analitică, discretă, mereu implicată în imagini, în fraza literară. În romanele lui Cezar Petrescu (şi în nuvelele sale) conturarea nuanțată a sentimentelor şi atitudinilor este iarăşi prezentă.

Între cele două războaie, o literatură prin excelență de analiză au creat, cum se ştie, Camil Petrescu, Hortensia Papadat Bengescu, Gib Mihăescu, Anton Holban şi alții. Perspectiva analitică diferă. Însă, mult de la scriitor la scriitor. Romanul românesc a luat amploare într-o perioadă cînd pe plan mondial se dezvoltase o întreagă literatură dominată de procedee analitice, de depistare la infinit a nuanțelor spirituale. În aceste condiții, romanul românesc a fost — parțial — influențat de tendințele existente pe plan mondial. La un moment dat, această influență tinde — prin repetarea procedeelor analitice — a se transforma într-un soi de manie literară, de unitate de măsură a „rafinamentului" artistic. În extremis, o astfel de tendință a fost speculată fie de estetismul modernist, fie de naturalismul psihologic, concretizat într-o literatură „de cazuri".

Dar influența realizărilor pe plan mondial ale literaturii analitice nu poate fi pusă nici pe departe — integral — sub semnul unei aprecieri negative. În această privință, este necesară referirea mai ales la creația lui Proust. George Călinescu observa în 1939 că „romancierii români nu sînt nici balzacieni, nici dostoievskieni, nici flaubertieni, dar au devenit toți deodată proustieni" (**Camil Petrescu teoretician al romanului**, „Viața românească" nr. 1/1939, p. 83). Această influență proustiană are cel puțin două aspecte mai de seamă.

Cu **A la recherche du temps perdu**, analiza unui sentiment, a unui gînd, a unei atitudini, a unei stări de spirit, se dovedește, practic, nelimitată. Opera lui Proust aducea o experiență complexă în sensul că sporea nebănuit de mult posibilitățile de investigare ale sufletului omenesc. În studiul său **Creație şi analiză** (1926), Ibrăileanu — acordînd o însemnătate deosebită creației lui Proust — scria că „o atare de suflet, care pentru noi este o linie dreaptă, pentru el este, rămînînd de aceeaşi lungime, o linie de zeci de ori frîntă". Fără a se anula, unitatea este disecată într-o infinitate de nuanțe. Iar Tudor Vianu observa, în studiul introductiv la traducerea românească din 1945 a volumului **Swann**, că nici unul din romancierii moderni nu ne-a dat, în aceeaşi măsură ca Proust, impresia **multiplicității** de planuri în profunzime a sufletului omenesc. Făcînd o analogie deosebit de sugestivă, Tudor Vianu sublinia că raportul dintre „pliuri" şi „goluri" stă nu numai la baza artei arhitectonice, dar şi la aceea a romanului. Cînd un romancier narează mai multe fapte, el lasă între ele mai multe spații libere. „Proust a răsturnat însă în arta sa narativă raportul tradițional dintre goluri şi plinuri, dintre desemn şi masă. În jurul notației gestului celui mai nelnsemnat, al replicei celei mai obişnuite el a sporit, prin actul unei nemaiîntîlnite scormoniri psihologice, asociațiile cele mai neașteptate şi a scos la iveală implicațiile cele mai ascunse şi mai neprevăzute" (vezi studiul introductiv la **În căutarea timpului pierdut Swann**. București, Fundația pentru literatură şi artă, 1945, p. 20). Tudor Vianu a accentuat nu o dată, ca pe o idee esențială, că în creația lui Proust, suprafețele pline au crescut foarte mult. S-a spus pe drept cuvînt că fată de coborîrea concretului psihologic către infinitesimal, pe care o aduce creația lui Proust, o seamă de analize ale momentului literar anterior apăreau ca sumare. Într-o perioadă în care literatura tindea spre o cuprindere cît mai extinsă şi mai nuanțată totodată, calitativ, a relațiilor dintre om şi realitate, experiența pe care o oferea creația lui Proust era de natură să aducă un plus de cunoaştere în conturarea complexității unor reacții, a unor procese umane spirituale. Era o cucerire pe care, în dezvoltarea sa către complexitate, realismul n-o putea ignora.

Aşadar, există o latură fertilă, substanțială, a creației şi influenței lui Proust. Totodată, există şi o alunecare în psihologism. Ibrăileanu avea dreptate cînd sublinia că influența lumii externe nu este exclusă din creația lui Proust; ea se exprimă ca o **inițiație inițială** din partea realității înconjurătoare asupra coliziunilor spirituale. Însă Proust pune un accent deosebit pe condiționarea proceselor psihologice la nivelul unei subiectivități în sine. Să fiu înțeles: nu pledez pentru o restrîngere a condiționării proceselor psihologice la un fel de tipare care să presupună recunoaşterea „semnelor realității" obiective în fiecare dintre mişcările pe planul conştiinței. Opera lui Proust constituie, tocmai, o demonstrație vie a faptului că există şi o **interconditionare** a proceselor psihologice — autentică, cu resurse şi surprize ce nu pot fi repudiate — care nu cere o raportare **cu de-amănuntul** la realitatea obiectivă, ci presupune o independență relativă. Nu este mai puțin adevărat, însă, că Proust exacerbează această interconditionare, rarefiind — în acest sens — la maximum perspectiva contactului dintre planul subiectiv şi cel obiectiv. Din această cauză, tentația evadării din realitatea înconjurătoare este prezentă în creația proustiană, şi ea a constituit o a doua latură a influenței celebrului scriitor francez, mai ales în domeniul literaturii moderniste.

Printre scriitorii români influențați de Proust, se află Hortensia Papadat-Bengescu. Sublinierea acestei influențe nu trebuie, însă, exagerată. Cum observa Eugen Lovinescu, alăturarea celor două nume — foarte frecventă între cele două războaie — „nu trebuie să meargă mai departe de sensul general al aptitudinii analitice" (**Istoria literaturii române contemporane**, vol. IV, p. 337). În analiza sa, Proust se sprijinea pe o anumită discontinuitate psihologică, pe o încălcare a desfăşurării cronologice în timp. Drept consecință, procedeele de construcție literară renunță oarecum la ordinea clasică a episoadelor şi lasă loc asociațiilor neașteptate, capriciilor memoriei. În creația H. P. Bengescu, tendințele sînt în bună măsură altele. Scriitoarea a făcut îndeosebi o analiză rafinată a unor reacții **senzoriale**, a nevrozelor feminine, a unui cerc de preocupări mondene.

Analogiile între creația lui Camil Petrescu şi cea a lui Proust sînt posibile într-o mai mare măsură decît în cazul romanelor scrise de H. P. Bengescu, dar, în acelaşi timp, şi diferențierile sînt cu mult mai accentuate. Camil Petrescu este „mai aproape" de Proust prin profunzimea analizei **psihologice** cît şi prin utilizarea unor procedee mai moderne de construcție. Dar se distanțează de el prin grija permanentă de a nu pierde perspectiva determinării obiective, concret-istorice.

În **Patul lui Procust** — de pildă — ansamblul pare haotic, lipsit de ordine. Mărturisirile şi scrisorile lui Ladima şi ale celorlalți protagoniști urmează o construcție complicată. Legătura între episoade e discontinuă, succesivitatea temporală este mult estompată. Dar această „depărtare" de realitate este doar aparentă; scriitorul dorea să confere mărturisirilor, scrisorilor, cît mai multă autenticitate, să renunțe la „aranjamentele" prea vizibile. Procedeul e profund ingenics; discontinuitatea episoadelor, aparenta lor lipsă de legătură, nerespectarea succesivității în timp, toate acestea apar cititorului — obişnuit cu o anumită rutină a compoziției, cu anumite clişee clasice — ca nefirești. În fond, astfel de procedee se „depărtau" de realitate din perspectiva unei năzuințe profunde a creației lui Camil Petrescu de a se apropia cît mai mult de ea. Analizele scriitorului țintesc mai totdeauna **demistificarea** unei realități de care eroii săi inadaptabili — oameni neliniştiți, febrili, sfîşiați de ciocniri lăuntrice — sînt nemulțumiți. Eroii săi sînt „căutători de idei" în consensul unui umanism care năzuieşte către o lume mai bună, mai dreaptă. Este adevărat, uneori „căutarea de idei" denaturează în creația lui Camil Petrescu într-o căutare a „absolutului", care pierde perspectiva concret-istorică, se depărtează de ea. Primordială, însă, **dominantă**, este pornirea de la realitate, scormonirea în ea, năzuința de a o descifra din perspective adînc umaniste. În romanele H. P. Bengescu, ritmul spiritual e dominat de caleidoscopul senzațiilor, de nevroze. În creația lui Camil Petrescu, ritmul spiritual este pătruns de întrebări fundamentale, de ciocniri dureroase, de „drama lucidității" unui intelectual inadaptabil. La Camil Petrescu, realismul analizei creşte considerabil în vigoare, în rezonanțe, pentru că — deşi cu limite, cu eşuări — frămîntările eroului inadaptabil tind să spargă cercul în care este închis, să înlăture mistificările.

În societatea nouă, socialistă, dinamica realității umane, aspectul ei procesual deosebit de pronunțat exprimă înfăptuirea, ca atare, a unor năzuințe şi idealuri fundamentale. Semnificațiile proceselor ce se desfăşoară în realitatea contemporană sînt inepuizabile în multilateralitatea lor, şi conturarea acestora în imagini literare implică o împletire complexă a modalităților artistice.

În literatura realist-socialistă, analiza are mai ales un sens constructiv, creator, al cărei conținut exprimă, în mod necesar, procesul îndelungat, dramatic adeseori, de formare şi dezvoltare a unei conştiințe noi a eroului. Întreaga acțiune din **Cordovanii**, romanul lui Ion Lăncrănjan, se desfăşoară sub semnul investigațiilor analitice pe care le întreprinde eroul principal. La capătul unor frămîntări chinuitoare, a unui drum sinuos pe care-l străbate, Lae ajunge îmbogățit cu o impresionantă experiență de viață. Din perspectiva conştiinței socialiste, eroul simte nevoia să se mărturisească, străduindu-se să desprindă şi să comunice semnificațiile umane multilaterale ale propriei sale vieți sbuciumate şi a celor în mijlocul cărora trăieşte. În **Vara Oltenilor**, de D. R. Popescu, eroii sînt în permanență tentați să disece orice gest, acțiune, atitudine, pentru a desprinde semnificații, rezonanțe, în consensul plămădirii unui om nou.

Necesitatea de a reflecta artistic formarea conştiinței eroului contemporan în procesul complex al construcției socialiste presupune dezvoltarea modalităților epice în aceeaşi măsură ca şi cea a modalităților analitice. Patosul polemic pe care-l degajă romanul lui Eugen Barbu, **Facerea lumii**, mărturiseşte subtilitate analitică, dar exprimă şi vigoare epică. Dezvoltarea conştiinței constructorilor socialismului are ample semnificații **sociale** care solicită — în reflectarea artistică — potențele epicului, sufletul lui.

În actualele discuții despre realism, s-a subliniat, între altele, faptul că, spre deosebire de proză, în poezie, planul subiectiv este solicitat cu o intensitate mult mai mare. Fără îndoială, distincțiile între proză şi poezia lirică sînt reale, şi a le nega ar însemna să ignorăm adevăruri de mult observate şi cîştigate pentru estetică. Am aminti, de pildă, că Cernisevschi sublinia cu vreun secol în urmă „forța şi vioiciunea impresiei subiective pe care o produce poezia" (**Opere filozofice alese**, vol. I, **Estetică**, București, 1958, p. 143). Dar tocmai acest specific constituie şi un teren care, supralicitat în numele nuanțărilor, poate duce la hipostazierea unui „eu" egal cu sine însuşi, ce se hrăneşte doar din propria-i substanță. Problema nu se ridică pentru prima oară. Într-un articol publicat în 1932, Ion Pilat — poet de subtile rezonanțe — releva poezia care „caută o eliberare din legile materiei în domeniul spiritual" încît „poezia nouă se apropie în puritatea ei de muzicalizarea conținutului însuşi" (**Valery, Rilke şi poezia pură**, Viața Românească" nr. 1 şi 2/1932, p. 71). Fără îndoială, „muzicalizarea" nu poate fi pur şi simplu respinsă deoarece adeseori ea exprimă, în mod sugestiv, fluiditatea intens afectivă a lirismului. Dar revendicarea insistentă — mai ales de către unii simboliști — a „muzicalizării conținutului însuşi", exprimă, într-o măsură, şi o tendință de a **dizolva** realul exterior conştiinței şi imaginației poetului, într-un fel de stări subiective mult prea îndecise şi difuze, care, de-a lungul anilor, au fost nu o dată scuzate în numele inefabilului. Fără să ignorăm cîtuşi de puțin sau să subestimăm valoarea unui inefabil spiritual, nu poate fi neglijat nici faptul că în evoluția sa **concret-istorică** poezia oferă, totodată, şi alte fațete. În creația poetică a lui Maiakovski, a căpătat extensie poemul-manifest. Este vorba, în această privință, nu de o poezie a clamărilor ieftine, a entuziasmului facil, a trîmbițărilor zgomotoase, ci de un fior profund şi durabil. Faptul că versurile lui Mihai Beniuc sînt gustate de un mare număr de iubitori ai poeziei se datorește virtuților complexe ale unui erou liric meditativ, dar în aceeaşi măsură animat de elanuri revoluționare, de comuniunea adîncă cu conştiința contemporanilor. Fără să piardă din coloritul intens subiectiv, lirica socialistă are, totodată, caracterul unei „scrisori deschise" adresată multimilor de oameni, în care vibrează cu sinceritate ardoarea comunicativă.

GRIGORE SMEU

CONTINUITATE

(Urmare din pagina 1)

gîndirii, vitalității şi muncii întregului nostru popor, atît de talentat, entuziast adept al tehnicii moderne, receptiv la tot ce e nou şi înaintat. În comparație cu anul precedent, adică 1963, în 1964, producția energiei electrice şi termice a crescut cu peste 23 la sută, a industriei construcțiilor de mașini şi a prelucrării metalelor cu 18 la sută. Ritmul de creştere prevede în 1965, un spor de 13 la sută la producția industrială, 24 la sută la cea chimică, 19 la sută la extracția metalelor neferoase etc. Ceea ce e de reținut e tocmai acest spor continuu de la an la an, de la o ramură de producție la altă ramură de producție, în industrie ca şi în agricultură — cu toți factorii imprevizibil în agricultură, care se refuză oricărar planificări.

Pe glob, cînd zone şi continente întregi sufăr de foame, pîinea înseamnă literalmente aur, trage mai greu în balanța unor state (America de pildă) ca însăşi valuta obținută prin excedentul de produse industriale. E de aceea o fericire pentru noi (cu toate dificultățile pe care le-am avut şi încă le mai avem) că partidul a fenit agricultura noastră de experiențe riscate, şi tradiția aici şi-a spus cel mai deplin cuvîntul, alături de tehnica modernă, de o bună organizare (în gospodării, de pildă) de mecanizare şi chimizare, cu toate neajunsurile secetei etc., producția noastră globală agricolă a crescut simțitor şi continuu de la an la an. Nu sînt economist, tovarăşul Bucur Şchiopu ar putea demonstra cu o mare elocință această problemă, — am şi auzit-o demonstrată concret, în cifre şi date statistice, la plenara Consiliului Superior al Agriculturii, de un alt economist de talie al nostru, tovarăşul Gaston Marin — şi, simplu spus, însăşi condiția dezvoltării industriale, fizionomia ca să zic aşa a întregii noastre economii naționale se bazează pe această materie primă — grîul şi porumbul, care e în ultima instanță însuşi indicele de sănătate, al unui întreg stat.

Prin lume, lansată de ziariştii străini, circulă tot mai intens şi mai măgulitor pentru noi, o metaforă a „uimirii": „miracolul românesc", ca şi cuvintele simple de pe cartea de vizită a capacității şi sîrguinței muncitorilor noştri: „Fabricat în R.P.R.". Obiectivul esențial pentru 1965, constînd în darea de seamă a tovarăşului Ion Gheorghe Maurer, la actuala Sesiune a Marii Adunări Naționale, rămîne exigența, lupta pentru calitate, intrarea noastră competitivă în circuitul universal.

Consiliul economic şi social al O.N.U., în studiul său asupra economiei mondiale pe anul 1963 referitor la producția industrială a țărilor europene cu producție planificată, constata sobru şi precis: „România a cunoscut din nou ritmul cel mai ridicat al creşterii industriale". „Dacă această situație se menține — scria în aceeaşi ordine de idei „Christian Science Monitor" — unii experți economici prezic că ar fi posibil ca România să devină în cîțiva ani o puternică țară industrială în Europa răsăriteană".

Nu măresc numărul citatelor şi nu fac nici un comentariu. Mi-aş îngădui numai, concluziv, în încheiere, să folosesc un citat din cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la ședința de constituire a Consiliului Național al Frontului Democrației Populare, care explică tatul prin adevărul simplu şi profund al epocii şi societății noastre:

„La temelia tuturor înfăptuirilor din acești ani, se află munca plină de elan şi abnegație a poporului nostru, care urmează politica partidului şi guvernului, încrezător în viitorul luminos pe care şi-l făureşte".

DESPRE

ROMAN

ŞI PROBLEMELE SALE ACTUALE

CU

italo calvino

(Urmare din pagina 1)

trăiască astfel într-o lume imaginară, să participe la întîmplări cu o încărcătură emotivă puternică, constrîngîndu-l să nu abandoneze lectura, din curiozitate pentru „ce se va întîmpla pînă la urmă". Această definiție are avantajul că se poate aplica la formele cele mai vechi ale romanului: cea eteniscă, cea medievală, cea cavalerească, cea picarească, cea „larmoyante". Tocmai împotriva acestui fel de roman s-a îndreptat timp de secole acuzația de imoralitate, din partea oamenilor din cler şi în genere a moraliştilor. Acuzarea nu e complet nedreaptă şi ea se poate compara cu cea pe care astăzi noi o îndreptăm împotriva cinematografiei şi televiziunii, cînd condamnăm pasivitatea impusă a spectatorului gata să accepte orice i se revarsă pe ecran, fără a pune în joc o minimă participare critică. Lăsînd la o parte diferențele fundamentale dintre lectură — totdeauna mai „grea", întreruptă şi oricum „critică" — şi modul de a privi stupid un ecran, trebuie să spunem că pericolul de „captură" a lectorului există şi în romanul tradițional (mai ales în cel de a doua mînă, dar şi în capodopere) şi constituie o fascinație inegalabilă şi un prilej de enervare pentru cel care nu vrea să se lase „cucerit" de aceasta.

— Cum stă romanul actual în această privință?

(Urmare din pagina 1)

— În romanul din secolul nostru, elementul de „acaparare" s-a pierdut treptat (rămînînd caracteristic numai unei literaturi comerciale, cu numele de suspense) iar participarea lectorului este cerută ca o colaborare critică, ca un amestec lucid. Acest fapt îl putem sacoti o „criză pozitivă" a romanului. Chiar dacă povestirea îşi propune numai de a crea o atmosferă lirică, faptul ia naştere tot prin colaborarea cititorului, pentru că autorul se mărgineşte doar să sugereze acea atmosferă.

— Atunci ce concluzii trageți?

— Orice definiție i-am da romanului, nici una nu ne vorbeşte despre o necesitate absolută a lui în ziua de astăzi. Lucru important, pentru mine, este să putem scrie cărți frumoase, în spetă narațiuni frumoase. Dacă sînt ori nu sînt romane, puțin ne pasă. Aşa cum înainte romanul adunase functiunile mai multor genuri literare, astăzi el distribuie din nou aceste functiuni ale sale povestiri lirice, povestiri filozofice, pastișării fantastice, memorii autobiografice sau de călătorie etc. Fără îndoială, există o întreagă serie de cărți contemporane a căror lectură ne oferă un aliment deosebit, tocmai pentru că ne putem „cufunda" în ele vertical (pe planul de desfăşurare al întîmplărilor), cu necontenite descoperiri, la fiecare strat sau nivel, la cel de comedie umană, la cadrul istoric, la cel liric sau vizionar, la cel al analizei psihologice, la cel alegoric sau simbolic, la acela al invenției: unui sistem propriu de limbaj. Denise de Rougemont a scris recent un eseu, consemnînd asemenea „cufundări", despre Musil, Nabokov şi alții. La urma urmei, posibilitatea unei lecturi pe planuri multiple este proprie tuturor marilor romane din toate epocile.

— După aceste diverse laturi ale romanului, ilustrate de dvs., poate că sînteți în măsură a găsi repede o definiție de ansamblu care să cuprindă şi romanul vechi şi pe cel actual?

— M-aş putea hazarda la acest lucru, afirmînd că romanul este o operă narativă care poate fi folosită, în semnificația ei, pe mai multe planuri ce se întrepătrund. Văzut în această lumină, romanul nu poate fi socotit în criză, mai ales în epoca noastră, în care pluri-legibilitatea, ca să spun aşa, a realității este un fapt în afara căruia nici o realitate nu poate fi abordată. Există o corespondență între unele romane de astăzi şi această nevoie de reprezentare a lumii pe calea unor aproximații pluri-dimensionale, chiar eclectice, în care să existe însă o unitate de nucleu mitică, o anumită rigurozitate internă — fără de care nu există operă de poezie — toate, descoperite şi identificate dincolo de diversele perspective de cultură, de conştiință, de gust personal ale fiecărui cititor.

— Ce autori de romane vă plac mai mult?

— Îmi place Stendhal pentru că în el tensiunea individuală, tensiunea istorică, elanul vieții sînt unul şi acelaşi lucru, devin adică o tensiune lineară romanescă. Îmi place Puşkin, pentru că găsesc în el limpezime, ironie, seriozitate. Îmi place Hemingway pentru că e matter of fact, vaință de fericire, tristețe. Îmi place Stevenson pentru că am impresia că zboară. Îmi place Cehov, pentru că nu merge mai departe decît unde vrea să ajungă. Îmi place Konrad, fiindcă plutește peste abis şi nu se scufundă în el. Îmi place Tolstoi, pentru că uneori am senzația că sînt foarte aproape de a-l înțelege, dar degeaba. Îmi place Manzoni fiindcă pînă de curînd nu-l puteam suferi. Îmi place Chesterton, pentrū că vroia să fie un Voltaire catolic. Îmi place Flaubert fiindcă, după el, nu te mai poți gîndi să faci ceva la fel. Îmi place Nievo, pentru că l-am recitit de multe ori şi de fiecare dată m-a atras ca prima oară. Îmi place Jane Austen pentru că n-a citesc niciodată dar mă bucur că există. Îmi place Gogol, pentru că deformează lucrurile cu maliție şi cu măsură. Îmi place Dostoievski fiindcă deformează cu coerență, furoare şi fără măsură. Îmi place Balzac pentru că e vizionar. Îmi place Kafka fiindcă e realist. Îmi place Katerine Mansfield pentru că e inteligentă. Îmi place Fitzgerald fiindcă nu este niciodată mulțumit. Îmi place Radiguet fiindcă tinerețea nu se mai întoarce. Îmi place Svevo, fiindcă trebuie totuşi să îmbătrînim.

DRAGOŞ VRÎNCEANU

■★■★■★■★■

şi

dumitru radu popescu

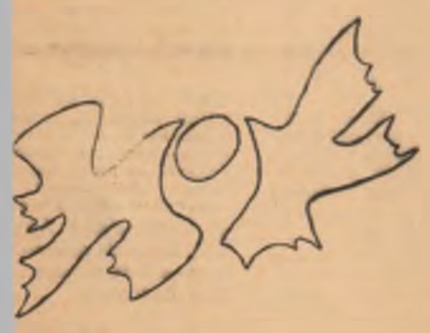

(Urmare din pagina 1)

punde că cititorul nu va citi decît una şi din cele zece cărți scrise despre 1964, pe cea foarte bună. E greu. Deşi ar putea să citească două, sperînd... Oricum, îmi menține întrebarea: romanul „țărănesc" e sfîrşit, va mai fi? O să mi se spună probabil că Steinbeck, Faulkner, Caldwel etc, au dat exemple strălucite. Perfect. Ei au restructurat romanul țărănesc, modernizîndu-l. Dar nu trebuie să uităm că ei au apărut cam de multişor. Şi fără să se demonstreze, rămîn. Însă nici nu trebuie să ne asumăm descoperirile care le aparțin. Noi trebuie să le cunoaştem şi să ținem seama de ele, dar să avem bunul simț să nu ne impăunăm cu descoperirea Americii. La ora actuală, dacă ar exista o Olimpiadă a romanului (la Tokio, chiar), care acestea ar duce la cele mai interesante rezultate (chiar în materie de roman țărănesc?) Nu s-ar putea spune că acestea au fost recorduri (excelente) ale altor olimpiade? Mă întreb.

Mai jos, am să încerc să mă contrazic singur. Un profesor universitar de semiologie, om excelent pregătit şi plin de umor, spunea odată la un curs (din care, student fiind atunci, nu-mi amintesc acum decît următoarele): medicii antici nu erau de loc mai răi decît cei moderni. Şi nici medicația şi medicamentația nu era mai rea. Exagera, bineînțeles, dar era convins că are dreptate. Eu nu sînt convins că am sută la sută dreptate, dar nu cred că exagerez prea mult spunînd că formulele actuale ale romanului sînt şi ele vechi. De altfel, acesta nu e neapărat un punct de vedere strict personal — totul e vechi, chiar şi o părere personală — fiindcă după cum se ştie, fiecare nou curent literar îşi caută şi îşi găseşte părinții săi. Partizanii teatrului zis absurd sau al absurdului şi-l revendică, printre alții, şi pe Shakespeare. Şi la argumentele aduse nu poți să nu le dai dreptate. (Deşi am nota că Shakespeare poate fi — după cum şi este — părintele tuturor formulelor). Dar fiindcă veni vorba de absurd, am să dau un exemplu, rămînînd în domeniul prozei. Plecînd de la o idee a lui G. Călinescu, mă întreb: *Punguța cu doi bani* nu e o proză *absurdă*, despre inovățire, spirit chibzuresc, spirit de proprietate etc? Nu e *împins acest spirit* pînă la pulverizarea însăşi a familiei, a nucleului social, generatorul acestui spirit? Baba nu împarte rezultatele obținute în ouă de găină ei, cu moşul. El, separat în toate de babă, rămîne cu cocoşul. Dar absurdul de-aici nu e violent, este integrat ideii centrale, nu e epatant (făcut pentru „amortirea" snobului). Absurdul uşor detectabil e cel violent. Aş putea vorbi de două feluri de absurd, unul *obiectiv* şi altul *fictiv* (împărțirea este arbitrară). Îl prefer pe primul. El are mai mari contingențe cu realul, pleacă din real, şi nu vine spre real. Aici aş atașa problema verosimilului şi a autenticității. E un secret al unora verosimilitatea?

Fiindcă unii primesc cu aplauze absurdul numit mai sus fictiv, deci pe cel evident luat ca o convenție, şi se arată cel puțin surzi în fața celui obiectiv. Ei invocă autenticul. Verosimilul. Dar absurdul întotdeauna trebuie inventat? (Este de exemplu fantastic de bună ideea renoncerării!) Mai există însă şi un absurd, sau o anumită doză de absurd care se găseşte în viață, un absurd în stare pură, l-aş numi, şi care atunci cînd intră în paginile unui roman iriță nările aşa-zise fine.

Voi reveni la profesorul de semiologie. Formulele, modalitățile de abordare a vieții sînt şi ele vechi, dar se întorc în actualitate, fac modă, fie prin *odincirea* lor, fie doar prin supraolicitare. Personal, nu cred în curente, în mode etc. Cred în indivizi, în creatori (sau, în cel mai bun caz, în faptul că scriitorii creează curentul şi nu curentul creează genii). Iată un exemplu. În epoca noastră plină de căutări mai mult sau mai puțin interesante, unele într-adevăr revoluționare, altele doar încercări absolut anoste, a apărut *Ghepardul* care s-a bucurat de un succes mondial. O carte care nu e de loc la „curent" cu noile curente. (Unii l-au găsit apropiat de *Roşu şi Negru*). Cred că de la o vreme timpul, care e cam capricios sau tembel sau uituc sau glumeț, cum doriți, încarcă anii şi zilele şi secolele, păstrînd doar metalele de preț. El cam uită de florile, splendide, de altfel, ale unor zile sau ani. Şi nu mai ştiu eu, cititorul, cînd mă apropiu de roman, din ce în ce, cărei formule îi aparține etc. O carte valoroasă se poate naşte şi „fără să fie în modă". Şi cu toate acestea, nu poate fi socotit *Ghepardul* un roman modern? Mă întreb: Dacă ar apărea acum Stendhal, n-ar fi mare? N-ar fi modern? Ba da. Atunci ce e modern şi ce nu e? Cred că uneori se confundă romanul modern cu ultimele „focuri" trase de romancierii cei mai apropiați, în timp, de noi. În timp, dar nu în esență.

Cîteva cuvinte despre mimetism. Dacă *moda* e mai strict delimitată, în mimetism întîlnim aceeaşi categorie umană (sau un aspect social etc.) tratată de mai mulți creatori, aparținînd unor formule deosebite. Bunăoară, la ora actuală mă enervează pur şi simplu prezența copiilor în literatură. E o invazie de copii, ca de lăcuste. Dacă va scrie cineva bine despre morari, vom avea o literatură despre morari şi morărit. Să ne amintim de „poezia arborilor" ce bîntuia nu de mult. Acuma mi se pare că „pîlpîie" o poezie a animalelor, a gîzelor, crustaceelor, mamiferelor etc.

Cred că romanul trebuie să plece de la om. Să fie după chipul şi asemănarea lui, iar ritmul vieții contemporane să imprime ritmul romanului. Şi ca să-i dau neapărat o definiție, aş putea spune că romanul e un *organism viu, complex, autonom şi autohton*. Independent chiar de creația anterioară sau posterioară a autorului de pe copertă. Dictat de materialul înfățişat, şi nu de canoane exterioare. Omul fiind complex, pledez pentru romanul total. Dar să mă explic. Partizanii absurdului reduc omul, în esență, la o caracteristică fundamentală (din care, prin recul, se văd şi alte fațete ale omului). Totuşi omul e schematizat sau redus, dacă vreți. Pînă aci nu există vreun pericol aşa de mare. Apare însă manierismul. Şi mimetismul. Autorul care a dat o reuşită cerută devine, cu timpul, propriul său pastişor, fiindcă simplifică, în esență, totul. Iată un exemplu: doi imbecili stau şi discută despre praz. Şi neinteligibil. Apoi alt autor (sau acelaşi, în altă scenă, reducînd la grotesc totul) îi pune pe cei doi inşi să discute despre potcoave de cai morți. Se pot obține efecte comice uriaşe. Şi totuşi... Vreau să fiu bine înțeles: nu mă deranjează nimic altceva decît faptul că mi se comunică acelaşi mesaj. Fiindcă s-a învățat *tehnica*. Ori omul şi problemele lui sînt departe de a fi surprinse de un singur obiectiv şi de o singură tehnică. Ce le reprosez eu unor romancieri francezi la modă de exemplu e faptul că „n-au universalitate". Ei sînt demni de luat în seamă, dar nu mi se par că l-au „bătut" nici măcar pe Gide bunăoară (şi el inovator la vremea lui), ca să nu mai vorbesc de Malraux, Camus şi de alți „galici". Şi fiindcă ne aflăm la preferințe, din moment ce mi se comunică ceva nu prea deosebit de „Pelicanul sau babita", parcă îl prefer pe Urmuz romancierului Becket (de exemplu Urmuz era mai „scurt"). Şi avea umor. Nu-i contest lui Becket o anumită gravitate, dar de la balboroseala omului aflat la un sfîrşit de partidă şi pînă la prezentarea omului integral, mai este. M-am referit la Becket nu fiindcă el ar fi capul de afiş pe care vreau să-l opun punctului de vedere pe care îl susțin. Putea fi vorba şi de altul. Dar omul nu poate fi prezentat numai dintr-o parte. Sau numai folosind o parte a sa. Freudismul făcuse şi el vogă cîndva. Nimeni nu-i contesta lumina pe care o arunca asupra omului, a judeca însă omul în integralitatea sa numai sub acest aspect, era fals. Omul este o unitate. O totalitate. N-o poți rupe în diverse părți, judecînd omul fără aceste părți, sau numai din punctul de vedere al acestor părți. Nu-l poți prezenta de exemplu făcînd abstracție de sexul lui. Dar nici de sistemul nervos central. „Rupînd" o parte din om, poți să demonstrezi ce vrei, dar nu adevărul total. Spuneam că omul este complex. S-ar putea vorbi, în cadrul aceluiaşi ins, de omul moral, de omul social, biologic, etc. Omul apare astfel ca un element cu mai multe valențe. „Saturarea" sau nu a acestor valențe îi definesc profilul. Tot depopulîndu-l de aceste laturi, şi îngroşînd pe cele rămase, il poți defini, repet, cum vrei. Poți obține eroicul (vecin cu demagogia zgomotoasă şi obraznică, dacă pana nu e sigură), grotescul omenesc (vecin cu estrada) poți obține ce vrei. Este necesar însă ca măcar romanul, regele literar, să restabilească adevărul total despre om. Prin om înțeleg implicit şi relația omsocietate; „omul social" cum am numit această „valență" a omului. Dar dacă un roman se bazează numai pe această valență, se ajunge (cum s-a mai ajuns) pur şi simplu la un manual (cu exemplificări şi fotografii) de economie politică. Iar dacă se face abstracție de social (ceea ce este un fals uriaş) şi romancierul să zicem se ocupă *numai* de „psihologie" şi analizează eul cu ambiție, excesul acesta de subtilitate este gratuit. Artificialul îşi scoate „tapele", cum ar zice un cunoscut prozator. Nu ne putem lua la întrecere cu ştiința, cu microscopul etc. Ea pătrunde adînc, dar nu vede decît ce se vede. Ea ne spune compoziția exactă a instrumentului, dar numai scriitorul aude şi redă muzica acelui instrument. Deci, cer romanului să se ocupe de totalitatea omului. Şi pentru asta, romancierul trebuie să fie stăpîn pe totalitatea modalităților de exprimare. Repet, ce-am mai spus cu altă ocazie, că un război nu poate fi cîştigat decît prin colaborarea tuturor armelor, aviație, marină, trupe de uscat etc. Analiza, descrierea, metafora, tipologia, parabola, dialogul, simbolul, monologul etc, trebuie să colaboreze. Scriitorul trebuie să fie înarmat. Sau dacă preferați o comparație civilă, scriitorul trebuie să fie şi tîmplar, şi zidar, betonist etc. ca să poată construi singur o casă. Dar rețeta e simplă rețetă, şi desigur, nu se pot scrie romane numai cunoscînd-o. Dacă lucrurile ar fi aşa de simple, s-ar afişa un Decret al Uniunii scriitorilor şi s-ar rezolva, precis, şi planificat, totul. Mă îndoiesc că se vor cîştiga războaie, după o anumită rețetă. E şi aici, deci în problemele romanului, nevoie de generali. Ei ştiu cărei arme să-i dea prioritate, pe care s-o scoată din luptă la momentul potrivit. E nevoie de generali. Dar ei, în ultimă instanță, dumnezeu ştie ce fac, poate legi noi. În orice caz nu poți spune precis secretul victoriei lor. Ei nu utilizează „armele" dinte la iveală un ghiveci (fie şi național) de „arme". Ei găsesc acea muzică fundamentală, dau *tonul* care înglobează totul. Tonul dă naştere unei ființe vii. Romanul. Să dau şi un exemplu general? Brâncuşi. Pe el îl consider cel mai mare prozator modern. Dar mi-e foarte greu să explic altora de ce îl consider astfel pe

PE MARGINEA PREMIILOR GONCOURT ŞI RENAUDOT-1964

Abia decernate, marile premii literare franceze pe anul 1964 au şi reuşit să provoace comentarii, pe cît de numeroase, pe atît de controversate. Şi cele mai discutate pînă în prezent par a fi două : **Goncourt** şi **Renaudot**. Reprezintă cele două romane alese ceva nou în literatura franceză actuală ? Se disting prin ceva deosebit care să marcheze o cotitură în tematică, stil sau rezolvare ? E greu de spus de la început, fără a încerca să cunoaştem — pe cît ne-a fost posibil — oamenii şi operele lor.

Georges Conchon, laureatul premiului Goncourt 1964, nu este un începător, nici ca romancier, nici ca deţinător de premii. În ultimii zece ani, a publicat mai multe romane cu vădite tendinţe de satiră socială : „Les Grandes lessives" (Curăţenia cea mare) 1963 ; „Les chemins ecartes" (Căile ocolite) 1954 ; „Les honneurs de la guerre" (Onorurile războiului), distins cu premiul Fenélon în 1956 ; „Tous comptes faits" (Cu socotelile încheiate), „La corrida de la victoire" (Corrida victoriei) — premiul Librarilor din Franţa, 1960 ; acum trei ani, pentru „L'Esbrouffe" (Fandositul) a primit Prix Litteraire des Volcans.

G. Conchon are 37 de ani şi a scris totul în timpul său liber, orele de serviciu fiindu-i ocupate de funcţia pe care o are la Senat : secretar de şedinţă. În treacăt amintim că înaintea lui Conchon, în aceeaşi funcţie la Senat, a fost Pierre Bost (n. 1901), scriitor şi el, autor al unor romane care n-au prea făcut epocă ; „Le Scandale" (Scandalul) 1931 ; „Porte-Malheur" (Piaza Rea) 1932 şi „M. l'Admiral va bientôt mourir" (Dl. Amiral va muri curînd) 1945.

Amintiri, impresii sau probleme la ordinea zilei l-au făcut pe Conchon să scrie „L'Etat sauvage" (Sălbăticia) a cărei acţiune se petrece în Africa, eroii fiind negri şi albi care se înfruntă. Subiectul, care a aşteptat trei ani ca să ia forma de roman (început în ianuarie 1964 şi terminat în octombrie), prezintă întîmplările — pe alocuri cu pronunţat caracter de aventură — prin care trece o tînără albă căsătorită cu un negru. Un accident, soţul moare şi tînăra albă se trezeşte singură. Nimeni nu mai vrea să ştie de ea : nici albii, nici negrii. Conchon nu se grăbeşte să ia poziţie, să caute răul sau soluţii pentru remedierea lui. Într-un interviu acordat lui Jean Chalon în „Figaro litteraire", el îşi caracterizează romanul ca „**o carte despre prostie**", despre prostia eroilor săi albi şi negri care se urăsc numai pentru că au pielea colorată diferit. Conchon a văzut toate aceste lucruri şi a revenit în Europa „simţindu-se foarte prost", situat sufleteşte la un „mijloc" care are în dreapta şi în stînga oameni la fel de vinovaţi şi cu acelaşi păcat monstruos : ura de rasă.

Concluziile pesimiste la care ajunge Conchon sînt, după părerea noastră, departe de a fi fericite, cu atît mai mult cu cît nu au valoarea unor concluzii, ci amintesc mai de grabă un obiectivism liniştitor, valabil pentru oricine constată o serie de fapte grave, dar socoteşte că e mai bine să nu se amestece. Credem că a voi să superi pe toţi e la fel ca şi cum ai da puţin dreptate şi unuia şi altuia. Şi asta se cheamă altfel decît curaj.

Jean-Pierre Faye, laureatul premiului Renaudot (premiu instituit în 1925 în memoria lui Theophraste Renaudot, (1586-1653), medic, istoriograf al regelui şi fondator al cunoscutei „Gazette de France"l are tot 37 de ani. Ca şi Conchon e funcţionar de stat : cercetător la Centrul Naţional de Cercetări Ştiinţifice din Paris, unde pregăteşte în prezent o lucrare despre originile nazismului. Filozof, poet, romancier, Jean-Pierre Faye a debutat în literatură cu poeme apărute în diferite reviste („Cahiers de la Table Ronde", „Ecrire 3", „Mercure de France", „Lettres Nouvelles", „Esprit"). Ca romane a publicat „Entre les rues" (Între străzi) 1958, „La cassure" (Spărtura) 1961; „Battements" (Pulsaţii) care a obţinut, în 1963, Marele Premiu al Societăţii Scriitorilor. La aceste lucrări, se adaugă un volum de teatru şi unul de poeme.

„L'Écluse", romanul premiat, a fost tipărit în luna octombrie a anului trecut. Intriga „Ecluzei" este ţesută de cinci personaje principale dintre care trei femei şi doi bărbaţi. Bărbaţii : **Ale**, ziarist, şi **Otto**. Don Juan suspect şi, ca preocupări declarate, complotist. Femeile : **Vanna**, o tînără care începe prin a fi amanta lui Ale şi apoi a lui Otto ; **Virgula**, a doua amantă a lui Ale — bolnavă de cancer — şi în sfîrşit, a treia femeie, tot bolnavă (alcoolică), nevasta lui Ale.

Cu aceste cinci personaje, Jean-Pierre Faye scrie un roman de sumbre aventuri care se petrec în Berlin şi în împrejurimi. Ecluza este frontiera care împarte temporar capitala Germaniei.

Ne întrebam la început dacă aceste două romane, dat fiind consacrarea lor cu premiile **Goncourt** şi **Renaudot**, marchează două evenimente în literatura franceză modernă. Teoretic aşa ar fi trebuit să fie. Practic, se vede însă că lucrurile nu stau chiar aşa, deşi, făcînd această afirmaţie riscăm să anticipăm. Unele remarci provizorii se mai pot face însă pe marginea lor. Astfel, de la început, ne găsim duşi de ambii scriitori pe alte meleaguri decît cele franceze : Africa şi Germania. Este clar că evadarea din ţara natală le-a permis celor doi scriitori să-şi mişte în voie personajele în cadre pe care le-au considerat poate mai „exotice", şi în orice caz **noi** ca posibilităţi, în raport cu atmosfera parizi-nă atît de cutreierată de ceilalţi colegi în romanele lor.

În cele două romane, nu există nimic din viaţa cotidiană franceză ; romanele ar fi putut fi foarte bine scrise şi semnate de scriitori din oricare altă ţară.

Nu ne putem opri însă de a face o remarcă, interesantă poate, şi care ar indica o altă trăsătură comună a celor două cărţi. E vorba de două probleme majore care frămîntă omenirea : înţelegerea frăţească a tuturor raselor şi unitatea Germaniei. Nu putem afirma că cele două jurii s-au înţeles pentru a promova două cărţi care tratează probleme atît de arzătoare şi comune fiecăruia dintre noi. Dezbaterile au fost agitate de interese diverse ale căror substraturi e greu să le conturăm. Dar nici de o simplă întîmplare nu poate fi vorba. Trebuie să înţelegem acest fapt mai degrabă ca pe un fenomen universal şi firesc care a făcut ca, într-o formă sau alta, fiecare om să se simtă vizat de viitorul semenilor săi de pretutindeni.

E un simptom îmbucurător. Desigur însă că ne-ar fi bucurat într-adevăr dacă cele două romane ar fi fost două mesaje directe, două apeluri clare la înţelegere între oameni, pe baze drepte. Atunci Georges Conchon şi Jean-Pierre Faye ar fi simţit că voturile celor două jurii sînt susţinute de aplauzele a milioane de oameni care doresc să trăiască în pace.

SORINA BERCESCU

MAIAKOVSKI
Văzut de
G. EGOŞIN

Fernand LEGER

CONSTRUCTORII (1951)

meridianele tinereţii

VLADIMIR BASEV

POVESTE DE IARNĂ

Ninge agale asemeni
ca cu ulcica
Mos Ilie-Ilinoiu
rostogoleşte un bulgăr de zăpadă.
Cineva vădind cu ochiul
glonţul rece
impresionat îşi varsă.

Şi omul de zăpadă se-nalţă

Medalii sterpeliţim
de pe la toţi nepoţi
şi i le dăruim
cu o solvă generoasă.
Iar el de-odată
fu împodobi cu piept.
Apoi se mai cere
să-i lovească cu sîrg
dorit şi glorie,
ei-aş sceptru-i tămîioasă ca unui împărat.

Se-nalţăm-o zgomot veselia.
Ninsa atît de veseli,
că-n loc să aşternă lenjea pentru oaspeţi noi acomodăm zăpada,
cu bulgări ne hrănim,
ne zgîriem cu degete de frig îngheţate,
ne-nbrobităm apoi,
şi-a mers pe-ncolonam.

Şi toate-oseliez —
numai pentru fugaru-i zîmbet —
zîmbeţ doar omul nostru de zăpadă !

Iar seapănă,
zile vine letiţele
ne-ndemînează pe toţi !
Chiar şi pe cei sănătoşi
din pricina fugarului său zîmbet :
se zvîrcolesc cu paşte peşti
orbiţi pe mal,
înconjuraţi de cerul
pe care nu-l pot respira.
Se bucură şi ei
o-avream un om ai nostru de zăpadă.

A doua zi însă-nspuse moina.

Încet,
bietul zăpadă
se prelinse-n ghiaţă.
O ghiaţă luciosă şi dură — diamant :
dar se topi şi ea,
căci soarele nu ierta
oameni oameni de zăpadă.

Şi inimi-i de ghiaţă se topi.
Şi ghiocelul lui şi muchiu lui de ghiaţă
muiară tînă glorie.
Medaliile numai
rămaseră întregi. Atît, numai atît.

Noi ne-am luptat cu ele-n palme-acest
ei totă nostri le lucră
cu degete tăiate de emoţie
le adăugiară cu pietrea numai,
punîndu-le din nou în locul lor.

Apoi ne-au spus :
„De nu vă mai jucaţi cu ele oîndeva"

Şi şi-au văzut de treabă mai departe.

În româneşte de **N. STOIAN** şi **V. DEŞLIU**

JEAN-JACQUES VITON

ÎNTOTDEAUNA DIMINEAŢA

Copilul străbate noptile noastre
redînd lucrurilor nemişcate
aparenţa celui mai ager frunziş

Copilul îmbrăcat în fulger
reţine soarele-n-un deget

jur-împrejurul frunţii sale
îşi plimbă suflul
ca un mic zmeu din hîrtie toşie

aşteaptă urmarea

în fiecare dimineaţă
lumea se află în palma lui
la îndemîna inimii.

În româneşte de **ŞTEFAN AUG. DOINAŞ**

EMINESCU IN LIMBA GERMANĂ

— O NOUĂ TRADUCERE —

Aniversările consacrate lui Eminescu nu s-au oprit la marile sărbătorile festivităţi ale verii trecute, cînd memoria lui a fost evocată deopotrivă cu prestigiul gîndirii ca o de mereu de actualitate, se ştie că opera a răsunat din nou cu mai multă tărie ca oricînd, chemarul său nestăvilit. Faima poetului s-a întins şi dincolo de hotarele patriei sale, de pildă, cu prilejul simpozionului care, cu cel al unor conferinţe ţinute la universităţile străine ca cele de la Berlin (R.D.G.) sau în sfîrşit, cele organizate în bibliotecile noastre în diferite cadre din ţară, au reţinut atenţia asupra operei lui Eminescu şi i-au impus din nou, în cadrul ultimelor valuri ale romantismului mondial de la sfîrşitul secolului trecut.

Versiile transpuneri ale poeziei eminesciene în diferite limbi străine au fost, cu acest prilej, reeditate şi revizuite, dar şi altele noi au apărut care n-au fost încă înregistrate sau comentate, poate măcar în presa noastră literară care avea datoria s-o facă. Ne referim astfel la remarcabila traducere pe care ne-a oferit-o, de curînd, într-un volum, editura Aufbau din Berlin şi Weimar (1964, 158 pp.) şi care cuprinde cele mai de seamă piese ale poeziei lui Eminescu de la „Împărat şi proletar", la „Călin", la „Scrisoarea a II-a" şi „Scrisoarea a III-a", la sonetele eminesciene, la romanţele poetului, la poeziile lui de dragoste şi pînă la nemuritorul „Luceafăr".

Culegerea, elegant tipărită, sub egida poemului dominant — „Der Abendstern" — încrustat pe o copertă de culoarea cerului albastru — adună douăzeci de poeme în interpretarea poetului german Günther Deicke care s-a ocupat de mai multe ori, în „Neue Deutsche Literatur" din Berlin şi de alte aspecte ale literaturii noastre clasice şi actuale, 16 poeme în transpunerea tinerei absolvente a Institutului de romanistică al Universităţii „Humboldt" din Berlin — Christine Wolter — redactoare la „Aufbau Verlag", şi alte 5 piese extrase din ediţia de traduceri germane apărute la noi şi semnate de Hortense Matescu, Alfred Kittner, Alfred Margul-Sperber şi M. J. Rosenkranz. Dacă acestea din urmă sînt mai cunoscute publicului nostru cititor de limbă germană, cele dintîi — transpunerile lui Günther Deicke şi Christine Wolter — merită a fi preţuite şi popularizate.

Traducătorii s-au străduit să respecte cu fidelitate textul eminescian, să se acomodeze metricii şi ritmului original, să sugereze — pe cît cu putinţă — cît mai multe valori ale melodiei eminesciene. Şi trebuie să recunoaştem că au izbutit în apreciabilă măsură.

Nu putem, firească, întreprinde aci un studiu amănunţit cu paralele comparative, ci vom da doar cîteva exemple, reproducînd o serie de strofe care evocă mai apropiat originalul eminescian.

Iată, de pildă, în transpunerea lui Günther Deicke, începutul romanţei „Mai am un singur dor", corespunzînd primei strofe eminesciene :

Mir ist ein Wunsch noch frei / Ist Abend im Lande, / Komm' still der Tod herbei / Am nächtlichen Strande ; / Sanft soll mein Schlummer sein / Von Waldern umzogen, / Auf schimmerden Wogen / Lieg' heller Himmelsschein. / Lasst Fahnen nicht neigen, / Ich will kein reiches Grab, / Wenn ich ein Bett nur hab / Aus grunenden Zweigen.

sau ultimele trei strofe din „Luceafărul" :

Wie ernst auf Hugeln, Waldern weit, / Kommt bebend er gezogen / Und Führt heran die Einsamkeit / Auf weis' bewegten Wogen ; //

Doch stürtzt er nicht wie einstmals wild / Ins Meer, der weite Wandrer : / „Was macht es dir, du Lehmigebild, / Ob ich's bin, ob ein andrer ?/!

In eurem Kreise, eng umstellt, / Mögt ihr das Glück begreifen, / Ich aber, hoch in meiner Welt, / Muss kalt, unsterblich schweifen".

Trebuie să observăm că, în genere, „Luceafărul" se bucură de o transpunere pe cît de credincioasă pe atît de armonioasă, şi, în raport cu alte traduceri, de pildă, cu cea a lui Konrad Richter din „Eminescu : Gedichte" (1937), un traducător remarcabil şi acesta, premiat de Academia Română la epoca sa, cea de faţă e superioară chiar şi prin respectarea formei pînă la sonoritatea ce evocă textul original.

Demne de preţuit sînt de asemenea transpunerile Christinei Wolter din care cităm două strofe din „Sara pe deal" :

Nacht naht der Höln, klagend das Alphorn tönt ferne, / Hell auf den Weg leuchten den Herden die Sterne, / Quelwasser rinnt, schluchzt aus dem Brunnen im Träume ; / Liebste, auf mich wartest du schon unterm Baume. //

Mondesglanz strahlt weithin voll Klarheit und Helle, / Gross ist dein Blick, dringt zu des Laubdaches Schwelle, / Taufeucht erbluhn Sterne am himmlischen Bogen, / Sehnsucht dein Herz, Sinnen die Stirn überflogen.

sau finalul din „O, rămîi" :

So erklang des Waldes Raunen, / Als er wiegt' sein Grünes Zelt, / Doch ich horte nicht sein Rufen / Und sprang lachend übers Feld. //

Heut kannt ich nun nicht verstehen, / Kehrte ich zu ihm zurück — / Ach, wohin bist du entschwunden, / Wald, mit allem Kindheitsgluck ?

Traducătoarea, bună cunoscătoare a limbii noastre pe care şi-a însuşit-o, după cum notam mai sus, la vrednicul şi reputatul Institut de romanistică al Universităţii din Berlin, dovedeşte nu numai exactitate, ci şi gust şi intuiţie poetică, vehiculînd astfel — cu talent — cîteva din motivele cele mai caracteristice ale poeziei lui Eminescu.

Editorul culegerii de care vorbim e tînărul profesor Werner Bahner, directorul Institutului de romanistică al Universităţii din Lipsca, cercetător pasionat al limbii şi literaturii române pe urmele vechilor romanişti de la această universitate care au creat acolo o frumoasă tradiţie a studiilor româneşti, alături de contribuţiile de înaltă valoare ale Institutului de romanistică din Berlin, de sub conducerea Ritei Schober şi unde activează, în domeniul românesc, eminentul cercetător Werner Draeger.

Profesorul Bahner semnează o postfaţă care-şi propune să prezinte personalitatea lui Eminescu în cadrul istoric, social-politic, cultural şi literar al epocii sale, insistînd asupra condiţiilor economico-sociale şi asupra locului lui Eminescu în cuprinsul literaturii române. Studiul e foarte informat şi exact, poate prea sociologic în prima lui parte şi mai puţin artistic, dar mijloceşte — în linii mari şi limpezi — o bună cunoaştere a lui Eminescu pentru cititorii străini.

Editurii „Aufbau", Christinei Wolter şi lui Gunther Deicke, traducătorilor mai sus citaţi, ca şi profesorului editor, li se cuvin lauda şi gratitudinea noastră.

AL. DIMA

Comentariu literar:

RAYMOND QUENEAU ŞI SENINĂTATEA SORDIDULUI [1]

În lumea literelor franceze se schiţează de cîţiva ani o interesantă reacţie împotriva existenţialismului. Splendoarea şi mizeria acestui curent filozofic care a influenţat două decenii de literatură franceză — prin intermediul lui J. P. Sartre, autorul unei cărţi de modestă compilaţie din Heidegger, „L'etre et le néant", prea în serios luată de naivii admiratori ai colecţiei filozofice de la Gallimard — fascinează azi mai puţin un public sătul de mirarea sordidului cu arriere-pensee-uri spre sublim, iar refuzul lui Sartre de a primi Premiul Nobel nu înseamnă, poate, decît teama scriitorului de a fi categorisit de vreme, aşa cum se şi întîmplă, de altfel, în acelaşi rînd cu poetul monden de odinioară Sully Prudhomme, cel dintîi primitor al premiului. Reacţia înglobează — pe plan stilistic cel puţin — mare parte din aşa numitul „roman nou", deşi apostolii lui, mai puţin asemănători între ei decît crede publicul, datorează mult autorului Greţei (La Nausee). Noul clasicism, profesat în estetică de Roger Caillois, se depărtează şi el într-atît de existenţialism încît pare a-l ignora cu totul. În ce-l priveşte pe Raymond Queneau, distins poet şi romancier, cunoscut om de litere (dirijează din 1956 lucrările Enciclopediei Pleiade) şi a condus personal excelenta istorie a literaturilor, în trei volume, din colecţie), el învinge existenţialismul chiar pe terenul unde acesta se simte mai tare, adică în zugrăvirea mediilor sociale dubioase, a sordidului şi interlopului.

Zazie, eroina romanului **Zazie dans le Metro** (Zazie în metrou), — unul din cele mai meritate succese literare franceze din ultimul timp — este o fetiţă de treisprezece ani, rudă bună cu copiii din Cartea cu jocării a lui Arghezi, dar mult mai puţin sîne cruciată. În obrăznicia şi infernalul ei vocabular argotic, se întrevede ascendenţa lui Gavroche. Adusă la Paris de mama ei, o femeie „apucată" care, se pare, şi-a ucis bărbatul pentru că aresta bea şi încerca uneori s-o violeze pe Zazie, fetiţa petrece două zile în oraş la un unchi al ei, Gabriel „une pedale", cu obiceiuri dubioase în principiu, dar inofensive pentru nevinovăţia Zaziei. În timp ce mama fetiţei umblă prin Paris după gagicul ei", Zazie îşi petrece timpul în tovărăşia lui Gabriel, dansatoare (da, chiar el dansatoare) nocturnă la un cabaret, a lui Charles, şofer, logodnicul lui Mado Pits-Pieds, slujnică în cafe-restaurantul lui Turandot, proprietarul lui Gabriel — cercul se închide ! — a lui Gridoux, cizmar cumsecade şi birfitor şi a lui Laverdure, papagal inteligent, rostitor permanent al frazei „vorbeşti-vorbeşti, asta-i tot ce ştii să faci". Fetiţa învaţă să îmbătrînească, înţelege că nu toate dorinţele se îndeplinesc — aşa cum nu se îndeplineşte visul ei de a merge cu metroul — că răspunsurile ei nerusinate şi vioaie — în care expresia elegantă mon cul joacă un rol de cinste — nu pot schimba nimic din mersul hazliu şi ineficit al existenţei. Zazie cea impetuoasă pironeşte în cartier un mare scandal, şi alertează autorităţile prin reprezentantul lor Trouscaillon, poliţist fantast, cu vocaţie de arlechin şi cu trucuri de operetă vrăjitorească, mereu deghizat în costume ridicole. Gabriel are probabil lucruri de aceeaşi (se pare chiar că blînda Marceline, soţia lui, este de fapt un bărbat travestit) aşa că izbucnirea conflictului devine iminentă şi, într-adevăr, către sfîrşit, o bătaie mahalagesc-tablegiană se încinge între Gabriel (şi prietenii lui) şi Trouscaillon care pare a fi de astă dată şeful unei bande de răufăcători. Trouscaillon cu ai săi suferă o oribilă înfrîngere: ucişi sau răniţi sînt aşezaţi cu toţii într-un morman ordonat în faţa restaurantului de bătaie. Apariţia poliţiei — de data asta adevărată poliţie — determină evadarea spectaculoasă a eroilor în complicate subterane şi, totodată, sfîrşitul veselei cărţi.

Umorul lui Raymond Queneau îşi trage seva în primul rînd din folosirea degajată şi răutăcioasă a limbii vorbite.(De altfel se ştie că autorul are o ortografie proprie, care notează mult mai realist decît cea academică, farmecele oralităţii franceze). Argoul creează imediat o atmosferă veselă, în care abundă calambururile, prescurtările ironice, pleonasmele hăzoase. Papagalul Laverdure are dreptate cu al său : „Vorbeşti, vorbeşti, asta-i tot ce ştii să faci". În orice caz este ceea ce personajele cărţii ştiu cel mai bine să facă. Apoi există în roman un umor al interlopului, al ambiguului, al deghizării şi prefăcătoriei. Departe de a mai constitui, ca pentru cei mai „crasseux" dintre existenţialişti un prilej de făţarnice luări de poziţie faţă de Destin, interlopul îşi găseşte la Raymond Queneau vechea lui vocaţie comică, altădată atît de bine exploatată de romanele picareşti.

Diferă de cea a existenţialiştilor şi poziţia eroilor lui R. Queneau faţă de cultură. Nici vorbă de crispatele negări existenţialiste, rod al unor evidente „inferiorităţi de complexe", cum ar zice Gabriel. Personajele din Zazie în metrou se bucură naiv de semi-deţia lor. Gabriel se ceartă îndelung cu Charles pentru identificarea Domului Invalizilor, care, departe de a fi Panteonul, este de fapt cazarma Neuilly. Zazie vrea să se facă astronaut, nu atît ca să se pună în pas cu vremea, cît ca să se ducă „să-i facă şi se c... pe Martieni", iar Gabriel, ţine din cînd în cînd lungi discursuri cultural-parodice, cu ecouri clare din Hamlet, Macbeth şi din alţii : „Fiinţa sau neantul, iată problema. Urci, cobori, pleci, vii, pînă la urmă tot dispari... Parisul e numai un vis, Gabriel e un vis (sarmant), Zazie visul unui vis (sau al unui coşmar) şi toată această poveste visul unui vis... abia mai mult decît un delir bătut la maşină de un romancier idiot (oh ! pardon)".

Raymond Queneau nu e receptiv la suferinţă, la demagogia tragicului ; nici Rabelais nu era. Totuşi, pînă la urmă indiferenţa lui Queneau devine supărătoare. Dacă Rabelais o compensa prin schiţarea unui ideal umanist de educaţie şi viaţă care transcede şi înnobilează materia trucilentă a celor cinci cărţi ale lui Pantagruel, rafinatul editor de la Gallimard se sfieşte s-o facă. Lăsat pe seama obrăznicioilor Zaziei, romanul riscă să rămînă o carte de divertisment, e drept de cea mai bună calitate.

TOMA PAVEL

[1]) **Raymond Queneau, Zazie dans le Metro, Paris, Gallimard, ed. Livre de Poche, 1964.**

CADRAN

● *Ultimul număr al revistei sovietice* Drujba narodov *publică o serie de poezii intitulate* Motive româneşti *şi semnate de poetul kazah Gali Ormanov. De asemenea, revista literară din Leningrad,* Neva, *publică, sub semnătura scriitorului V. Drujinin, nişte sugestive note de drum* Din România.

● *Revista de literatură universală din R.P. Ungară* Nagyvilág *publică în numărul 12/1964 o recenzie la romanul* Risipitorii *de Marin Preda, semnată de Zsugán Istvan (R.P.U.).*

● *În ultimul număr pe 1964 al revistei sovietice* Voprosi Literaturi *(„Probleme de literatură"), e inserat un articol al lui E. Dvoicenko Markova,* Despre slaviştii români şi culegerea lor „Romano-slavica".

● *Numărul 10 din anul trecut al revistei poloneze de teatru,* Dialog *publică ultima piesă de teatru a cunoscutului poet polonez Tadeusz Rozewicz, intitulată* El a plecat de acasă.

● *Poemul celebrului scriitor romantic maghiar Madach Imre,* Tragedia omului, *apare într-o nouă ediţie în traducerea bine-cunoscută a lui Octavian Goga la Editura de literatură universală. Volumul e prefaţat de I. D. Bălan.*

● *În aceeaşi editură, a apărut săptămîna aceasta o culegere de teatru francez contemporan care cuprinde* Ciacîrlia *de Jean Anouilh,* Nebuna din Chaillot *de Jean Giraudoux,* Rinocerii *de Eugen Ionescu,* Arhipelagul Lenoir *de Armand Salacrou şi* Tîrfa cu respect *de Jean Paul Sartre.*

COMITETUL DE REDACŢIE

Eugen BARBU (redactor şef), **I. D. BĂLAN** (redactor şef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUTEŞ, Ion LĂNCRĂNJAN, Cornelia LEU** (secretar general de redacţie), **Al. OPREA** (redactor şef adjunct), **Dinu SĂRARU, Nicolae STOIAN, Romulus ZAHARIA.**